

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

ఓమ్

పరబ్రహ్మజ్ఞానము.

యాజుషా వస్తంబ శాఖియానామ్ ఆత్మ్యోతోపయుక్తమ్.

గర్భాధానాది స్మార్తకర్మ ప్రితిపాదకమ్.

సంజ్ఞకాంగయార్థ విరచితమ్.

శిం గా భ ట్టి యమ్.

ఇదమ్,

మచిలీకట్టణ నీవాసినా చల్ల నాగలింగ శాస్త్రిపుత్రేణ

లక్ష్మీన్యసింహ శాస్త్రిణా

నానాదేశ గ్రంథాన్ సంపుటికృత్య

బ్రహ్మశ్రీ ఇంగువ వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారి యథామతి

పరిశోధయి త్యా.

స్వకీయార్యానందముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రయిత్వా ప్రకటికృతమ్.

ప్రథమ ముద్రణమ్.

1926

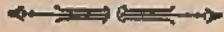
[కాపీలు. ౧౦౦]

గ్రంథమూల్యం.

రూ. 0—12—0.

విజయవాడ కాపీరైట్.

విషయ సూచిక.

సం. గ్రంథస్థ విషయములు.	పుట	సం. గ్రంథస్థ విషయములు.	పుట
1 పోడకర్కరాలు	1	25 సుముహూర్తవిధి	61
2 అగ్నిముఖవిధి	"	26 అక్షతారోహణము	63
3 జయోదినోమవిధి	8	27 పాస్తగ్రహణము	64
4 గర్భాధానవిధి	11	28 రజోదర్శనవిషయము	65
5 పుంసవనవిధి	14	29 పృథాన హోమము	"
6 సీమంతోనయనవిధి	18	30 లాజ హోమము	68
7 పాహిత్రయోదక హోమము	19	31 వివాహ మధ్యంబున	
8 అనువసితప్రాయశ్చిత్తము	21	అపత్తు	70
9 జాతకర్క	"	32 అగ్ని నాశనప్రాయశ్చిత్తం	71
10 నామకరణము	24	33 పునస్సంధానము	73
11 అన్నప్రాశనము	25	34 యద్యదాది హోమము	75
12 అంకురారోహణమ్	"	35 ప్రవేశ హోమము	76
13 చౌలము	29	36 ఆశ్లేయస్థాలీపాకము	77
14 ఉపనయనము	31	37 దౌపాసనము	80
15 పాలాశ హోమము	43	38 అన్వారంభణీయము	82
16 శ్రావణి హోమము	45	39 అన్వారానము	83
17 స్నాతకము	49	40 ప్రతిపదోమము	"
18 తూర్ణీసమావర్తనము	53	41 పార్జ మాసీనిర్ణయము	84
19 అష్టవిధవివాహములు	"	42 అమావాస్యనిర్ణయము	85
20 వివాహప్రయోగవిధి	55	43 అగ్ని హోమవిధి	"
21 కన్యావారా	57	44 బిభ్రష్టే	86
22 మధుపర్కప్రయోగము	"	45 కేవ హోమము	88
23 మధుపర్కకాలకారికలు	59	46 హృదయసంస్కర హోమం	90
24 కన్యాదానము	60	47 వైశ్వదేవము	91
		48 పితృయజ్ఞము	94

గ్రంథస్థ విషయములు సమాప్తము.

ప్రీతిక.

శ్రీమ దఖండ జగదండ ప్రభుండగు శ్రీవిష్ణుమూర్తి జగంబుస్సృజించుటకు సజ్జల్పించుకొని తత్ప్రవర్తనంబునకు మూలాధారంబుగఁ బ్రవృత్తమగున స్వనిశ్వాసరూపంబులగు వేదములను తదంగములగు శిక్ష, వ్యాకరణము, ధండస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పములును వెలిపుచ్చెను. భగవత్సంకల్పమారోమున నుద్భవించిన జగత్తునందాచార వ్యవహారప్రాయశ్చిత్త ధర్మములు నిస్సందేహముగఁ దెలియుటకై మను-నసిష్ఠ-యాజ్ఞవల్క్య-కణ్వ-కాత్యాయన-పరాశర-వ్యాసాదులుపై నుదహరించినవేదవేదాంగముల ననుసరించి యష్టాదశస్మృతులును, తత్సంఖ్యాకంబులగు నుపస్మృతుల నున్నరచించిరి. ఆపస్తంబ బోధాయన-కాత్యాయనాదులు ఏతదర్థబోధకములైన స్మృతములను గల్పించిరి. వేదవ్యాసులు పై చెప్పినవాని యర్థములను బహుకరించి లోకులకు ధర్మాధర్మ విధివిధేయాదులు సులభముగఁ దెలియనటులనష్టాదశ పురాణములును, తత్సంఖ్యాకంబులగు నుపపురాణములునునుచును వేదంబునియునియు, ఇతిహాస బనియు, బౌగడ్డగనిన భారతంబును రచించిరి. ఇటుల నుద్భవించిన వేదవేదాంగస్మృతిపురాణేతిహాసంబులు శబ్దస్వరూపముగ నుండుటవలన నట్టిశబ్దరూపములను దెలిసికొనుటకై వేదాంగము నుద్భవించఁజేసిన వ్యాకరణ శాస్త్రము చక్కగ గురువునదన నభ్యసించి పిమ్మట ప్రయోగ గ్రంథములను వారివారిబుద్ధి కుశలత చొప్పున సూత్రమార్గము ననుసరించి కొండఱును ఆసూత్ర ప్రయోగములు దురదగాహంబని యాజ్ఞకులకు సులభ మార్గముగా బోధపడుటకై భట్టియ మార్గము ననుసరించి మఱికొందరును కుచదశ కల్పాలు రచించిరి. మనపూర్వులు ఆగ్రంథములను సంపాదించి పఠించి వారివారి శిష్యుల కుపదేశించుచూవచ్చిరి. పిమ్మట రానురాను కలి మహాత్మ్యముచే ఆగ్రంథములు విచ్ఛిన్నములై పోవుచుండెను. పిమ్మట సప్రమాణముగానుండిన శింగాభట్టియమును ముద్రించుండని నామిత్రులు బహుమంది నాకుఁ దెలియపఱచియుండిరి. ప్రథమములో మూర్తక కొఱకై యత్నించుచుండగ శ్రీ కూర్మమునుంచి బ్రహ్మశ్రీ

భమిడిపాటి వేంకటనారాయణ శర్మగారు లోకోపకార స్వభావముగల వారగుటచే వారివద్దనుండు తాళపత్రగ్రంథము నాకుఁబంపిరి. పిమ్మట యీ గ్రంథము బ్రహ్మశ్రీ ఇంగువ వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారిచే అనేక తాళపత్రగ్రంథ సాహాయ్యముచేతఁ బరిశోధింపఁజేసి స్వకీయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించి ప్రకటించితిని. నాకు దొరికినంత వఱకు విషయములన్నియును గ్రంథమునందు చేర్పఁబడినవి. గ్రంథకర్తగారు వ్రాసిన విషయములింకను నుండుననికొందరభిప్రాయము ఈగ్రంథమును చూచినపుణ్యాత్ములందఱుయిందు చేర్చవలసినముఖ్యవిషయములుతమకు గోచరమైన యడల వానిని సుపూర్ణముగా వ్రాసి నాకుఁ బంపిన పక్షమందు రాబోవు రెండవకూర్పునందు చేర్పుదును. ఈకూర్పునందు 48 సద్విషయములతో ముగింపఁబడియున్నది. యాజ్ఞకులకు సులభోపాయముగఁ దెలిసికొనుటకు నీగ్రంథము మిగుల అత్యవశ్యకము. ప్రమాదవశంబున కొన్ని స్థలిత్యములు నిలచియుండవచ్చును. అవి విశేషముగా వ్రాసినాకుదయచేయగలందులకుగాను బుధోత్తములనుఁ బొంకించెదను.

దరఖాస్తుదారులకందరు ఆలస్యమునకు తుమింతురుగాత.

కలయువారు:—

ఆర్యానందప్రెస్ మచిలీపట్టణమునకు వ్రాయగలరు. ప్రతి 1 కి 0—12—0 పోస్టుశెలవులు 0—4—0 మొత్తము రు 1—0—0 మాత్రమేను మాకేట్లాగు గ్రంథముతో పంపుదుము.

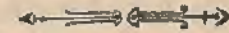
బంధు, }
బచ్చుపేట.

ఇల్లు,
చెల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి.

ఓమ్ శరణ్యశేవనమ్.

శిం గా భ ట్టి య మ్.

హరిః ఓమ్ శ్రీః మహాదేవమహావందె గురుతాతమహర్షిశం । సహాయంమహాతాంశశ్వ దహర్యమహితుఃపతిమ్ । మహాగణపతింపందె గుహాగృహ మహాచితం । అహర్యతనయానందం సహాయ మసకృత్తు తామ్ । పెంజర్ల శింగయా ర్యాణాంసుతశ్శింగయకోవిదః । ప్రయోగపద్ధతిం ప్రామాణ్యపూర్వం క్రియోత్తరం । తత్రాయంకర్పకముః । శ్రీః గర్భాధానం పుంసువనం సీమంతోబాతకర్పచ । నామాన్నప్రాశనంచాలం మాంశేనతిథితుప్తయమ్ । గోదానాఖ్యంస్నాతకంచ వివాహః ప్రైత్యమేధిక ఇతి । ఏతానిపాదశకర్పాణి । ఇహోఽతిరిక్తాని వైశ్వదేవశ్రావణి హోమామాగ్నయణాగ్నిద్యయ సంసగాః దీని తత్ర తత్ర పాయశ్చిత్తానిచ వక్ష్యంతే । తత్రాచా సర్వకర్మ సాధారణ మగ్నిముఖముచ్యతే ।

అత్రాచా అగ్నిముఖమ్.

ప్రాణనాయమ్యతముకంకర్పకరిష్యతిసంకల్పంకుర్యాత్ । తథాచాపస్తంబః । సుగ్రీస్సృతి ప్రచోదితం కరిష్యతే యదాతదా స్యకర్మయ తదాదితో యతాసురాగురుంవశేదితి తత ఇథ్యాబ్ధిపీఠభావాయత్రాగ్నిప్రావనంకుర్యాత్తత్ర కేవలతంసుతై గోరవణేన పిప్లేనవాప్రాదేశమాత్రం చతురశ్రం స్థండిలంకుర్యాత్ । తథాచో కం । కేవలై స్తంసుతై ర్యాపి తచ్చూణేనమృదాపివా । గారపణేనకుర్వీతస్థండిలంచతురశ్రకం । శ్రీః ప్రాదేశమాత్రంచతురశ్రమాదాకృత్యాతతస్థండిలమాసమంతాత్ । బహిఃపరిస్తీర్య దశాంగులాచ్చ బహిఃస్తతశ్చిత్తంతస్పృశద్వదితచ । ఏవంస్థండిలంకృత్యా దక్షిణతీతరథ్య ప్రాగ్రాడదక్షింశాః పశ్చాదారభ్యోదగగ్రాః ప్రాకృప్రాశ్చత్విస స్త్రోహేషాలిఖేత్ । తథాచోక్తం । శ్రీః ప్రాచీపూర్వముదక్షింస్థం దక్షిణారంభమాలిఖేత్ । అథోదీచీః పురక్షంస్థం పశ్చిమారంభమాలిఖేతితతోవాచీనేన పాణినాద్విరనోక్షేత్ । తథా శ్రీః ఉత్తానేనతు హస్తేన కరణవ్యంప్రాక్షణం భవేత్ । అవాచీనేనహస్తేన కరణవ్యంస్యాదనోక్షణమ్ । తిర్య

గుణ్యతేన హస్తేన కృతం పర్యుత్థానం భవేదితి । పూర్ణాశ్రమః । అనో
 త్తాభ్యుత్థానయో రుపసగః భేదాన్నామభేదేష్యభేదోనాస్త్యేన ।
 ఇతికృత్వా పాత్యేన్నినిధాయ పాత్రాంతరేణ సమూహ్యలంకృత్వాపి
 తమగ్నిం భూభుజవస్సువరోమితి స్థండితపౌతిష్ఠాప్యగ్నా న్వయనపాత్రీ
 యో రుదకం నిసీయాత్తతాదత్వా పూర్వ పత్నమూహయేత్ । తథా
 శ్లో । అగ్న్యనయనపాత్రీచ ఆదీకృత్వా సమూహయేత్ । అకృతైర్ధష్ట
 హూమస్సాన్య దాయుస్తత్రీ నపూర్వకృతి । కించ । అగ్న్యనయన
 పాత్రీషు ప్రక్షిపేదత్తోదకం । యవోదకం నకుర్వీత యజమానో
 భయంలభేత్ । తతోవోత్తణతోయ శేష ముత్పిచ్యాగ్నేరుత్తరతః
 పూర్వతోవాన్యతోయముపదధ్యాత్ । తథాచాప స్తంబః । శ్లో । అవా
 క్కరోభ్యుత్థునిధాయ వహ్నిముత్పిచ్యతే వోత్తణతోయ శేషం । ప్రాక్తో
 యమన్యగ్నిదధాత్వదగ్వా యథాబహిస్సాన్యచ్చ పరిస్తరాగామితి ।
 ఏతత్కర్మధార్యాగ్నా నాస్తీతికేదిత్ । తతఃప్రక్షితైయజ్జశలాకాది
 భిశ్చమైక రగ్నింపృవృద్ధం కృత్వాగ్నే రేకాదశాంగుళ పరిమాణదేవే
 అలంకరణంకుర్యాత్ । తథాశ్లో । అష్టమేనవమేవాపి దశమైకాదశేతథా
 సేచనంపరిధిం చైత స్తరణంపూజనంకృమాత్ । అన్యశ్చ । ఏకాదశాం
 గుళేదేవే నవమేదశమష్టమే । స్థండిలాదచానంబహిః పరిధిఃపరిషేచ
 నమితి । ఏవమగ్నిమలంకృత్య దక్షిణోత్తరైరుత్తరా దభైః పాగ్నిగుద
 గగ్నైర్దశభైః రగ్నింపరిస్త్రేణాతి । వైత్వకేషుదక్షిణాపాగ్నైః । తథా
 విధిరత్నకారికాశ్లో । పరిస్తరణదర్శాంశ్చ పరిధీనపిసంధిషు । ఉదీచ్యానభ
 రానుకర్యాత్పితౄ కర్మణీతూపరి । తతోగ్నే రుత్తరతో దధానా
 స్తీర్య తేషుదభేషు దర్వాన్యజ్యఫార్యా పోత్తణపూర్ణపాత్రీశిర్ధ
 ప్రువాపితి । ద్వంద్వంద్వేద్వేన్వంద్వం చి అహోముఖానిపాత్రాణిప్రియసక్తి ।
 కుశాంబుకూచేత్యాది మానుషపాత్రాణి సకృత్ప్రియంబ్యాత్ ।
 పితృపాత్రాణ్యేకైకం ప్రియసక్తి ఉక్తంచ । అగ్న్యశ్శ్రో రుదద్ధభా
 స్సమ్యగుక్తైయథావిధి । పోత్తణాదీనిపాత్రాణి తత్తత్కాలేషు విన్య
 సేత్ । కించ । ద్వంద్వంన్వంద్వంచపాత్రాణి దర్వాన్యదీని ప్రయోజ
 యేత్ । మానుషాణి సకృద్యోజ్యన్యేకైకంపైత్వకే పునరింప్రతిచ్చ
 యదేకమేకం సంభరేత్పితృదేవత్యా నిస్సృజితి- తతస్సమాపానా

దభాఁ (ప్రాదేశికమాతౌ) పవిత్రమర్యాదే । తథాచాపస్తంబః । సమ
 ద్వేషాల్పదైఃపూజ్యభ్యాం సాగ్రహాదేశసమ్మితే । పవిత్రేగ్రంథితేక్షయ
 దైవే కర్మణిచోదితే । సాగ్రహిణీపాదేశ సమ్మితాని సమానిచ । నైక
 మూలాన్యబద్ధాని పవిత్రాణిపైతృకా విశ్వేదేవేషుదైవత్వా త్పవిత్రే
 ద్వేసమేఖలుః శ్రాద్ధాంగత్వాదవిధేచ సర్వమన్యత్సమంభవేదితి । ఏవం
 పవిత్రకృత్వాద్భిరనుమృజ్య పూజాశశిమః ॥ శ్లో॥ అద్భిదక్షిణహస్తేన
 గాయత్ర్యాచానుమాజయేత్ । పవిత్రవచ్చ సుస్సృత్య పృత్యస్యేదితి
 హిశ్రుతిః । ఏవంపవిత్రేకృత్వా పోక్షణపాత్రేనిధాయ ప్రోక్ష్య అప
 రేణాగ్నిః పవిత్రాంతహితేపాత్రేపలీనియహస్తయోరంగుఠాపకనిష్ఠి
 కాభ్యాముదగగి గృహీత్వా ప్రాచీస్త్రీరుత్పయ పాత్రాణ్యుత్తానా
 ని కృత్వా ఇద్ధంచవిసృన్యతిః । ప్రోక్ష్యితిఃపరంపోక్షణం పరిత్యజేత్ ।
 అత్రకారికా । ఉత్తానేనతు పాత్రాణి తిః । ప్రోక్ష్యవమరంపరం । శేషో
 దకంపరిత్యజ్య నస్పృశేచ్చ కదాచనేతి । కించ ఉత్తానేనతుపాత్రాణాం
 పోక్షణాత్పోక్షణంస్మృతం । పోక్షణామోక్షపర్యంతం నస్పృష్టవ్యంతు
 తజ్జలం । పూజాపాత్రీమాదాయ పోక్షవత్కృత్వాముఖ సమముద్ధృ
 త్యోత్తరేణాగ్నిం దశాంగుళమాత్రే దశేషు నిధాయ దత్తైఃప్రచ్ఛా
 దయేత్ । తథా । పాత్రాగ్నిర్వరంతరంయత్తుద్విపంచాంగుళమాత్రకం
 పూజాపాత్రీస్య తత్త్వానంకపదాఽదిభిరేతం । పాత్రేభ్యస్తూత్రం
 యత్తునేష్య తేదోషదశకనాదితి । తతోగ్నౌదక్షిణతః అర్చికర్మణిత్వం
 బ్రహ్మభవబ్రహ్మణఇదమాసనమితి దభాక్షత్రైరాసందత్వాగంధాది
 భిరభ్యర్చయేత్ । హోమ సంరక్షణాధానయ దోషాణాముపశాంతయే
 అగ్నౌదక్షిణతోదేశే బ్రహ్మణం చోపవేశయేత్ । కులీనం వేదసంపన్న
 మాచారాగ్ర్యంతపస్వినం । పట్కర్మనిరంతంతం దయాకుంవిజతేంద్రి
 యం । దక్షిణాదిశమాశ్రిత్య యమోమృత్యుశ్చతిష్ఠతి । తదీయదోష
 హరణే సమర్థకంశాంతచేతసం । అగ్రామయాజకంశుద్ధ మపత్రిగ్రహ
 లోలుపం । అసూయారహితంసభ్యం సదాసజ్జనసేవితం । ఏవంవిధం
 బ్రహ్మణమభ్యర్చ్యాజ్యం విలాప్యాగ్నేః పశ్చిమాజ్యస్థాల్పాం పవిత్రం
 నిధాయ తత్రాజ్యంనిసియాగ్నే రుత్తరతోంగారాన్నిరూహ్య తేష్యం
 గారేష్యాజ్యమధిశ్రిత్య జ్వలతాదశేణ దశేయిత్వా ద్వేదభాగగి

ప్లాత్య అఘోరసమిధో పురస్తాదూర్ధ్వో అగ్నవాదధాతి । తథా ।
 శ్లో । అఘోరసమిధావగ్నో సర్వకర్మసునితీ పేత్ । అదధాతీతిసామధాన్య
 నిష్పత్త్యోక్తం కవదినా । అత్రసుతిశ్చ । తీర్థస్వనిధీస్వనిధధాన్య
 ధ్వో సమిధావా దధాతి । సుత్యంతరమపి । నపురస్తాత్పరిధధాన్య
 త్యో హ్యోవోద్యస్సరస్తాదగ్గో స్యవహం త్యూర్ధ్వో సమిధావా దధా
 త్యుపరిష్టాదేవరత్నాగ్ం స్యవహంతీతి । అత్ర అదితేనుమన్య స్వేత్వాదిభిర
 గ్నిం పరిషిచ్ఛేత్కాం సమిధ మనశిష్యానామికాగ్ం పర్వఫాల్యాని పాదేక
 ద్వయపరిమితాని పంచదశేధ్వదానాన్యదాయ అసనాత్కించ మథాయ
 బ్రాహ్మణై రనుజ్ఞాతః ఆజ్యనిక్షేప్తం తూష్ణ మగ్న్యవాదధాన్యత్ । అత్ర
 కారికా శ్లో । సమితాక్ష్మస్య చేధ్వస్య పరిధీనాం యథాక్రమం ప్లాత్యప్రమా
 ణం విజ్ఞేయం వృద్ధాచారాచ్యతాప్రతః । కనిష్ఠికాగ్ం పర్వస్య ఫ్లాత్యం
 యావత్పీతీయతే । తావత్ ఫ్లాత్యం సమితాక్ష్మై గృహ్యభాష్యాద్వి
 నిష్ఠితం । తథైవానామికాగ్ం స్య చేధ్వకాష్టస్య మానతః । శిష్టాంగులిత్రి
 కస్యోర్ధ్వమానాః పరిధయః ఖలు । తతాపితారతమ్యాది సవిష్టావా
 క్రమాద్భవేత్ । సమిధ్వినిత్యేచేధ్వశ్చ త్రయః పాదేక సమితాః । ద్వి
 స్తావదిధ్వంకుర్వీత త్రిస్తావత్పరిధిస్సృతః । ఆయామేనేధ్వ సమిధాం
 పాదేకద్వయముచ్యతే । వితస్త్రిమాత్రమథవా సంఖ్యయాచైకవింశతి॥
 త్రయః పరిధయోద్వేచైవాఘోర సమిధానపి అనూయాజసమిచ్ఛేకా
 త్విధ్యాశ్చదశపంచచ । ఏకవింశతిసంఖ్యైవ మిధ్వస్య పరిగృహ్యతే । అనే
 నైవకమేణాత్ర గణయిత్వా విచక్షణః । యత్రేధ్వసాధనంతత్ర సమిత్సన్న
 హనంక్షి పేదితి । పాదేకపరిమాణమాహా శ్లో । పాదేకతాలగోకణా
 స్తజన్యాదియుతేతతే । అంగుళమనకనిషే స్త్యాద్వితస్త్రిదాన్వదశాంగుళః॥
 ఇతి అంగుళప్రమాణం తు శ్లో । తిర్యగ్యోదరాణ్యస్తే ఉధాన్యవాప్రీహ
 యప్రయః । ఏకమంగుళమాఖ్యాత మథవాంగుళిరంగుళమితి సమిత్సత్ర
 కుశాదీని బ్రాహ్మణస్వయ మాహరేత్ । తూద్రాహ్మణైః క్రయకీర్తైః
 కర్మకుర్వస్యోజిత్యథః । పరిధ్యాదీనాం వృద్ధాః । ఫాల్యాది ప్రమాణంచే
 చ్చంతి ఇధ్వాధానకాలా శ్లో । సుప్రేణాజ్యం గృహీత్వాత్ర ఇధ్వదానాశి
 సేవయేత్ । అదితేనుమన్య స్వేతి పరిషిచ్ఛయథాదిభిః । అసనాత్కించ
 మథాయ తత్రస్థ బ్రాహ్మణై స్సహ । అనుజ్ఞాత స్తతస్తూష్ణ మిధ్వాధానం

పశ్చిమతే । హస్తాభ్యాం చ గృహీత్వైవ ప్రహరేదుపవిశ్యచేతి । ప్రకృ
 తమనుసరాను॥ స్రువేణాజ్యమాదాయ వాయవ్యకోణమారభ్యాగ్నేయ
 కోణ పర్యంతమృజాగ్ం సంతతం వ్యోతిష్కృత్యగ్నే తూష్ణీం హుత్వా ప్రజా
 పతయ ఇదం నమమేతి త్యాగం కృత్వా పునస్సుప్రేణాజ్యమాదాయ సృ
 చంసంపూర్య నిర్ఋతికోణమారభ్యశాన కోణపర్యంతం తూష్ణీం హు
 త్వా ఇంద్రాగ్నేదం నమమేతి త్యాగం కుర్యాత్ । అఘోర హోమ
 సకృదాంగుహీత్వా దర్వాగ్నేగృహీత్వా ఋజాగ్ం సంతతంచ । స్వాహాసి
 వజ్ఞాం జహుయాద్యథావ దాసీనపవేతి కవదినోక్తం । అఘోరహోమే
 పశ్చిమప్రవృత్తై ద్వితీయదర్వాగ్నేచ సకృద్గృహీత్వా । ప్రక్రమ్యకోణ
 పవనస్యదేశే బ్రహ్మణ్యధాంతం హునన్చ తూష్ణీం । ద్వితీయమైంద్రం
 నిర్వతేత్స దేశే పశ్చిమాదర్వాగ్నేచ సకృద్గృహీత్వా । గిరికదేశేతు హు
 నన్చ తద్వ దాఘోరయోగిణానకాయ ఏవమేవ । ప్రసంగాదవగోవిశేషః॥
 శ్లో । ఇహ పూర్ణాఽహుతిశ్చైవ వింద్రాఘోరస్తథైవచ । శౌతంపశ్చక్రిమ్య
 చోక్తత్వా తస్మై తే త్యాసీనపవహి । కించ । దర్వాగ్నేచ విహితో హో
 మ స్సార్థకకర్మనుయత్యై । తత్రాసీనేన హోమత్యం పరిధామవిధా
 నతః । అఘోర హోమవిషయే గ్రంథాంతరేకారికాః । అధాఘోరసమి
 ధేగ్నా వాఘోరావక్షిపదృజా । సంతతేచ సమాసీన ఉభాదర్వాగ్నేత్రదే
 వతే । క్రీమాత్రజాపతిశ్చేతి ఉభయోర్వాప్రజాపతిః । పరిఘ్యుత్తర
 సంధ్యాది దక్షిణాపాగ్నేమానతం । పూర్వందక్షిణసంధ్యాది ప్రాగు
 దక్ష్యానయతం కరమితి । అత్ర శ్రుతిరపి । ఋజుమాఘోరయత్యుజరివ
 హి పాగ్నేసంతమాఘోరయతి పాగ్నేనామన్నాద్యస్య సంతత్యా ఇతి ।
 యత్ర సుప్రచాహోమ స్తత్ర తత్ర సుప్రేణాజ్య మాదాయ సృచంసంపూర్య
 హవయేత్ । యత్ర సృచాతు హోమస్యాత్తత్ర వపం వినిణయతి
 శ్లో । యత్ర స్రువేణాహోమస్సాన్య తత్రైవంజహుయాద్భవం । తేనైవా
 జ్యం గృహీత్వేతి నిష్పత్త్యోక్తం కవదినా । తతః పూర్వోక్తక్రమేణ
 సృచాజ్య మాదాయ అగ్నేయస్వాహేతి శానదేశే హుత్వా పునస్సు
 చాజ్యమాదాయ సోమాయస్వాహేత్వాగ్నేయదేశే పూర్వాహుత్వా
 సమంజహుయాత్ । తథా శ్లో । ప్రధానాఘోర హోమశ్చ పశ్చిమా
 హుత్యనంతరం । యథోత్పత్యంతుతత్సర్వా స్రువేణోక్తం కవదినా ద్వితి

యాభూర హూమశ్చ ప్రధానాహుతయ స్తథా । ఆజ్యభాగోతుసర్వత్రా
 సృచాహూమకపదినా । ఆజ్యభాగయోలక్షణమాహ శ్లో ॥ ఆజ్య
 భాగో జహుయా త్పుర్వాధోచక్షుషీ ఇవ । తయోరుత్తర ఆజ్ఞేయో
 (క్షే) దక్షిణస్సామ్య ఉచ్యత ఇతి । తత్రాశ్చుతిశ్చ చక్షుషీవా ఏతేయజ్ఞస్య
 యదాజ్యభాగో యదాజ్యభాగో యజతి చక్షుషీవ తద్యజ్ఞస్య ప్రతి
 ధధాతి పూర్వాధోజహూతి తస్మాత్పుర్వాధో చక్షుషీ ప్రచా
 హుగ్జహూతి తస్మాత్ప్రచాహూత్ చక్షుషీ దేవలోకంవా అగ్ని నాయజ
 మానోనుపశ్యతి పితౄలోకగ్ం సోమేనోత్తరాధోగ్గయే జహూతి
 దక్షిణాధో సోమాయేతి । ఇదమగ్నిముఖం సర్వకర్మ సాధారణం ।
 తత్రాజ్యభాగానంతరమగ్నయే స్వాహేత్యగ్న సృచాజహుయాత్ ।
 తథా శ్లో ॥ ముఖాహుతిస్తుయత్రాస్యాత్ సృచాతత్రైవహవయేత్ । సకృ
 ద్దృహీత్వా తత్రాపి స్రువేణేతివినిర్ణయః । ఏవంకృత్వా యస్మింకర్మణి
 యాః ప్రధానాహుత యస్తస్మిన్కర్మణిత్వానహుత్వా సమిధమధ్యసన్న
 హసంచాద్ధిస్పృశయిత్వా అగ్నయఇదంనమమేతి సమిధమగ్నా వా
 దాయ రుద్రదాయతంతిచరాయేదం నమమేతిధ్య సన్నహనమగ్నా నిద
 ధ్యాత్ । తథాచాపస్తంబః । సమిధంచ సన్నహనమద్విస్సంస్పృశ్యనిశీ
 పేత్ । అగ్నావమంత్రోకంస్మారే దేవముద్దిశ్యసంత్యజేత్ । కించ । అగ్ని
 ముద్దిశ్య సమిధమగ్నా వేపక్షీపేదిహ । రుద్రాయాపిక్షీపేదగ్నా వితితంతి
 చరాయచేతి । అప్రోక్షకృతేకర్మణి కర్మసమృద్ధ్యధాం జయాది
 హూమం కరిష్యే ఇతి సంకల్పం కుర్యాత్ ।

అథ జయాది హూమః

సృవేణాజ్యమాదాయ చిత్తంచస్వాహేతి జయాది హూమం
 కుర్యాత్ । చిత్తాదయస్త్రయోదశజయాః । అగ్నిభూతానామధి పతి
 రిత్వాదయ అసమవేతా అభ్యాతానాః । ఋతాపాడిత్వాద యోరా
 వ్యభృతః । ఏకాప్రజాపత్యావ్యాహృత్యో విహృతా స్తిస్రః । సావిష్ట
 కృతమేకంచేతి । అత్రీరుద్రాహుతే పితౄద్వాహుతేచ ఆపాముపస్స
 శానం । యథాచోక్తం । రాద్రీరాక్షసనైఋత వైతృకచ్ఛేదనభేదన
 ఖననదహన నిరసనావఘ్నాణోపసృశానాని కృత్వాపడుపస్స శే

దితి । చిత్తంచస్వాహా చిత్తాయేదంనమమ । చిత్తిశ్చస్వాహా చిత్తా
 ఇదంనమమ... పితరః పితామహాపరవరే... దేవహూత్యాగ్ స్వాహా పితా
 దిభ్యఇదం । అత్రపితరః పితామహా ఇతి హూమద్వయం జీవపితృకస్యతు
 పితర ఇత్యస్యలోకః । జీవపితామహస్య పితామహాఇత్యస్యలోపః । జీవ
 పితృపితామహస్య ఏతద్ధోమద్వయలోపః । అత్రీకారికాశ్లో ॥ స్థితేతాతే
 త్యజేదత్ర విమమస్థంపదద్వయం । పితామహే యుగ్మసంస్థముభయో
 జీవవవచ । యస్యజీవంతి పితౄద్వోహేషహేతి నవిద్యతే । యేషాం
 జీవతియద్యేకస్తచ్చబృంతు విలోపయేత్ । ప్రథమంచ తృతీయంచపదం
 చ చమ మేవచ । సంత్యజ్యజహుయాత్కతాతాతే జీవతిసర్వదా ।
 ద్వితీయంచ చతుర్థంచపదమజీవత్పితామహా । ఉభయోశ్చస్రవంత్య
 క్త్వాతస్మాత్త్రం ప్రయితఃపతేత్ । ఉద్దేశేపితృమంత్రస్య త్యాగపితరీజీవతి
 పితరశ్చపరచైవ తతశ్చాత్రనదైవతాః । పితామహాశ్చాపరేచ తథేవచ
 తతామహాః । పితామహాచోభయోశ్చ మంత్రమాత్రంసకృజ్ఞపేదితి ।
 అత్రపితృమంత్రం తేషు అగ్నిభూతానామిత్యాదిషు సర్వత్రేవిశ్వే
 భ్యో దేవేభ్య ఇదమితిత్యాగం కేచిత్కుర్వంతి । తథాచోక్తం శ్లో ॥
 ప్రజాపతిజయేషుస్వా దభ్యాతానేషుదేవతాః । విశ్వేదేవాఇతిప్రోక్తాః
 ప్రత్యక్షసుగ్రీదిదశానాత్ । ప్రకృతమనుసగామః । అపడుపస్పృశ్య ।
 ఋతాపాడ్య తథామాగ్నిగంధర్వః = శోచయంతిభ్య ఇదంనమమ ।
 సనోభువనస్యపతే = కర్మయచ్చస్వాహా । బ్రహ్మణఇదంనమమ । ప్రజా
 పతేనత్వదేలాని = రయీణాగ్ స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదంనమమ ।
 భూస్వాహా = సూర్యాయేదంనమమ । అత్రీవాసమిత్యన్న హనే అగ్నావా
 దధ్యాత్ । తథా శ్లో ॥ యదస్యమంత్రాచ్చపురాధవాస్వా జ్ఞయాది
 హూమాదధ ఏవవాస్యాత్ । సమిచ్చతత్సన్నహనం ప్రహర్యమితోస్య
 తో వాత్రీనకాలఇవ్రుః । సకారే సర్వహానిస్యా ద్వకారేపువధానం ।
 హకారేబ్రహ్మహత్యాచ ఆహుతికుత్రదీయతే । మంత్రోక్తదేవతో
 ద్వేణే ఇదముక్త్వాదదాతిచ । సుదశానాచార్యమతం సర్వాచార్యైస్స
 నిశ్చితమితి । యదస్యకర్మణోత్పరీచం = సుహుతం కరోతుస్వాహా ।
 అగ్నయస్విష్టకృతఇదం । అత్రతికాండిః శ్లో ॥ ప్రజాపతిజయేషుస్వా
 దభ్యాతా నేషుదేవతాః విశ్వేదేవాఇతిప్రోక్తాః ప్రత్యక్షసుగ్రీదిదశానాత్ ।

శ్రుతిశ్చ । యద్విశ్వేదేవాస్సమభరంతస్మా దభ్యాతానా వైశ్వదేవాయ
 ప్రజాపతిజాయా నాప్రియచ్చిత్తస్సజ్జయా । ప్రాజాపత్యాఇతి । అస్మి
 ప్రవృత్తౌ కర్మణిజ్ఞాతాజ్ఞాతకృతదోష నిహారణార్థమనాజ్ఞాత త్రిమేణ
 కర్మాంతరిత కర్మవిపర్యాసప్రియశ్చిత్తార్థం త్వంనో అగ్నే సత్వనో
 అగ్నే ఇతిస్వరాక్షరపదవృత్తవర్ణలోప ప్రియశ్చిత్తార్థమాభిగీభిరితి
 వాక్ష్మీయమలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థ మిదంవిష్ణుస్త్రియంబక మిత్యఋత్వి
 జ్ఞార్థ్య ప్రియశ్చిత్తార్థం యద్విద్వాగ్ంస ఇత్యగ్న్యవపూతప్రాయ
 శ్చిత్తార్థం పునస్త్యాదిత్యా ఇతి సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థంభూభువస్సువ
 రిత్యేత్రమంత్రై రాజ్యానా తీర్ణామ్యామి ఓంఅనాజ్ఞాత...యథా
 తథగ్న్వ్యాహ అగ్నయఇదం । పురుషసమ్యతో యజ్ఞోయజ్ఞః... యథా
 థగ్న్వ్యాహ । అగ్నయఇదం । యత్పాకతా...యజాతిస్వాహ । అగ్నయ
 ఇదం । త్వనో అగ్నే...వముముగ్న్యస్మత్స్వాహ । అగ్నీ వరుణాభ్యా
 మిదం । సత్వనో అగ్నే...స్పధిస్వాహ । అగ్నీ వరుణాభ్యామిదం । ఆభి
 గీభిః...స్వామస్వాహ । ఇంద్రాయహరివతఇదం । ఇదంవిష్ణుః...
 సురేస్వాహ । విష్ణవఇదం । (త్ర్యంబకం... మామృతాత్స్వాహ । త్ర్యం
 బకాయేదం । యద్విద్వాగ్ంస...ముంచతాగ్ స్వాహ । అగ్నయేత్రద్వా
 దేవ్యాఇదం । పునస్త్యాదిత్యాః... కామాస్వాహ । అగ్నయేవసునీధా
 యేదం । ఓంభూభువస్సువస్వాహ । ప్రజాపతయఇదం । ఆదితేన్వ
 మ్గ్స్వా ఇత్యాదిభిరగ్నిం పరిషిచ్య పూణా పాత్రీమాదాగ్నేః పశ్చాత్ప్రా
 గగ్నేషుదధేషునిధాయ తస్మిన్నుదకమానియ్యతూష్ణిం శిరసిమాజా
 యిత్యా ప్రిగాదిషుచదిక్షుతూష్ణిం పుత్సిచ్యకించిద్భూహానినియ తమ
 దకంస్యశిరసిప్రోక్ష్య వత్సీ చేదంజతా శేషానినియ్య బ్రహ్మణేవృషభం
 దద్యాత్ । తథాచాప స్తంబాశ్లోచిత్రాదిమః త్రేషు యథాక్రిమేణ ము
 త్రాది కబ్ధాభిహంతుదైవం । అభ్యాతహేమమేషుతదాదితశ్చ పద
 త్రియేణాభి హింతుదైవం । పితృదిహోమేషుపితరః పితృమహః
 పరెవరేచాథతతామహః । విశ్వేదదేవా అథవాత్రదేవతాన్తతః కరం
 రాష్ట్రభృతాంక్రిమేణ । తృప్తియేనచతుధేవ వదేనాభిహంతేతుహా ।
 సుక్షితిరితి మంత్రేతు పంచమాత్వమకాదపి పర్యాయేషుతుపూర్వేషు
 దేవ తేతువిదుబుధాః । పర్యాయేషుద్వితీయేవై దైవమపురసస్సృతా॥

తత్రపూర్వవదోక్తశ్చ సాభాభువన హేమమతః । భువనస్యపతిర్యాత్ర
 వహిపతిరితి క్రిమాత్ । అంతేబ్రహ్మధవాకామో దేవతాతత్తమచ్యతే
 అనాజ్ఞాతత్రయేగ్నిస్సాన్య త్వస్మస్మత్వస్మ యాద్యయో । ఆభిగీ
 భిరితిందిస్సాన్యధరివాంశ్చేతి దేవతాః । ఇదంవిష్ణుచవిష్ణుస్సాన్యత్ ।
 త్ర్యంబకశ్చత్ర్యంబకే । యద్విద్వాగ్ంసఇతి శ్రీధానర్వచిత్రైప్రజాపతిః
 పురతః ప్రస్థరస్థాన తూష్ణిమాసాద్యయత్తతః । పూణాపాత్రీం తతస్త
 త్రితోయ మానియమాజాయేత్ । హస్తేనామంత్రకం తత్రప్రగాది
 ష్వేవవంచసు దిక్షుసమాజానంకృత్వా కించిద్భూహా వినిక్షిపేత్ ।
 భూమిస్థమేవ తత్తోయం శిరసిప్రోక్షయేత్తతః । భార్యాయా అంజతా
 శేషానినియ ప్రయతోద్విజః । బ్రహ్మణేదక్షిణాందత్వా తమధ్యచక్య
 స్వశక్తితః । సదాపూజాంచకృత్వాచ ఆశీర్వచనమాచరేత్ । అనుక్రమ
 ణికా । ఆసీనఃప్రిణానాయమ్య సంకల్పస్థంధిలోల్లేఖనమనోక్షణమగ్ని
 ప్రతిష్ఠానం ప్రోక్షి తేధనజ్వలనమలంకరణం బహిః । పాత్రాసాధన
 ముదగగ్రప్రస్తరః ప్రోక్షణిప్రోక్షితాబ్రహ్మజ్వదగ్ని సంస్కారః పరిధయ
 ఆఘార సమిధావిధ్యమేవంశతింకృత్వా నూయాజసమిధ సన్నహనంచ
 యథాస్థానవిధాయ పరిషేచనవిధ్య మాదాయ ఆఘారావాజ్యభాగ
 యథోపదేశం ప్రథానాహుత యస్సమిత్యన్నహనమగ్ని చిత్తమగ్ని
 ఋతామాత్ ప్రజాపతేవ్యాహృతయో యదస్యబహిఃపరిధయ ఆఘార
 సమిధా సగ్గ్సానహేమమానా జ్ఞాతంపురుషసమితో యత్పాకతా
 త్వనో అగ్నేఆభిగీభిరిదం విష్ణుస్త్రియంబకమితి యద్విద్వాగ్ంసఇతి
 పునస్త్యాదిత్యాస్సర్వ ప్రియశ్చిత్తంప్రోక్షితామాజానంబ్రహ్మోద్వా
 సనం తాంబూలాది నాబ్రాహ్మణ సంతర్పణ మాశీర్వచనమితి పెంజర్ల
 శింగ యసూరి విరచితాయాం ప్రయోగపద్ధతావగ్నిముఖం జయాదిచ
 స మా ప్ర మ్.

గ భా థా న మ్.

అథ గభాథానముచ్యతే । ఋతుస్సాతాయాం భార్యాయాం
 శుభహని దంపతి మంగళస్సాతేభూత్వా రాత్రేపుణ్యాహంవాచ యి
 త్యా వత్సీందక్షిణతడవ వేశ్యస్వయము త్తరతఆసీనఃప్రిణానాయమ్య...

ఏవంవిశిష్టే శుభేముహూర్తే మమధర్మకర్మాః ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం
 సంతతికాంక్షయా గర్భాధానంకరిష్యే ఇతి సంకల్పంకుర్యాత్ । తథా ॥
 శ్లో॥ సంస్కారకర్మసుసర్వత్ర తిష్ఠేదుత్తరస్పదా । సంస్కార్యపురుషో
 వాపి స్త్రీవాదక్షిణతస్పదా ఇయంవ్యవస్థానిఃకేతా కవచిఃపృముఖై
 రిహ । స్మార్తకర్మసుసర్వత్ర తస్మాదేవంహికారయేదితి । విష్ణుగోనిం
 కల్పయతు... తస్మేవాహుసమశ్శయ । ఇత్యేతైమణంత్రైః పత్నీమభి
 ముఃత్ర్యై తయాసహసంభోగం కృత్వాతదాసీమాభ్యుదయికం కర్తుమ
 యుక్తత్వా త్వరేద్యురాభ్యుదయికం కుర్యాత్ । తథా ॥ శ్లో॥ గర్భా
 ధాన వివాహేచ పుంసవేభాతకర్మణి నామోపాకర్మస్మా సేషు ప్రతేషు
 చ సమాపన బ్రాహ్మణాన్భోజయేదంతే వాచయేదాశిష్యస్తథా సీమం
 తోన్నయనైవైవ అన్నప్రాయన చాలయౌ ॥ ఉపాయనేచ గోదాన
 చాధానేచవిశేషతః । బ్రాహ్మణాభోజయిత్యాధ హ్యశిష్యోవాచయే
 దినాకించశ్లో॥ వివాహేకన్యకాయాశ్చ వరస్యాపిగృహేతథా । నాందీ
 శ్రాద్ధంతుపూర్వేన్య రవశ్యంస్మృతిశాసనాత్ । పృశ్నతమనుసరామః ॥
 ప్రాణానాయమ్య మరణత్పాః గర్భాధానాంగ మాభ్యుదయికం
 కరిష్యే । అత్రీదేవతా । పృషితామహీ పితామహీమాతరః గోత్రా
 యజ్ఞపదాయుః నాందీముఖ్యః పృషితామహ పితామహపితరః గోత్రా
 శ్శర్మాణః నాందీముఖ్యః మమమాతుః పృషితామహ మాతుః పితా
 మహ మాతామహః గోత్రాః శర్మాణః సపత్నీకాః నాందీముఖ్యః సత్య
 వసుసంజ్ఞకానాందీముఖ్యః అన్నద్రవ్యం సాంకల్పికోవిధిః । ఇదంపాద్య
 మితిద్వయోదశ్యయౌ । బ్రాహ్మణాప్రాన్యూబానుచవేశ్య సత్యవసు
 సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానా మిదమాసనమిత్యాసనం । పృషితా
 మహ్యోది పితౄణామిదమాసన మితిద్వయోదశ్యయౌర్విప్రయౌదక్షిణ
 ఏవాసనందత్వా కించ శోభవదేవతాస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్య ఇద
 మాసనం నాందీముఖ్యేణః క్రియతాం ప్రాప్నువతాంభవంతే ॥ ప్రాప్ను
 వాచ । అచయేత్ । మాతుశ్శాన్ధింతు పూర్వంస్యాత్పితౄణాం తద
 నంతరంతతోమాతామహాదీనాం శ్లో॥వృద్ధాశాన్ధిద్రయంస్మృతమితి ॥
 నాందీముఖే వివాహేచ ప్రపితామహపూర్వకం । నామసంకీర్తయే
 ద్విద్వా అన్యత్ర పితృపూర్వకమ్ । ఏవమచయిత్యా బ్రాహ్మణా

న్భోజయేత్ । యదిపార్వణంకుర్యాత్ తహిదధ్యతుత బదరీఫలమిశ్రో
 దనేన పార్వణంకుర్యాత్ । తత్రస్వధాంచయిష్య ఇతిస్థాన ఇదాం
 వాచయిష్య ఇత్యుక్త్యా ఇదాదేవహూరిత్యాదిమదంత్యి త్యంతంజపేత్ ।
 ఏతత్సర్వమస్మచ్ఛబ్దవస్వాది రూప తిలదభా స్వభాకార ప్రాచీనాపిత
 వజంకుర్యాత్ । తథా ॥ శ్లో॥ అన్నద్రావంతిలాన్తర్భా నవసవ్యంత్రై
 వచ ॥ నాందీశ్రాద్ధత్యేద్యిద్వా స్వధృపూర్వంతుసర్వదా । సర్వదేత్య
 నేనవర్తతయేపి వృద్ధపూర్వమేవేత్యుక్తం । యదిదేవ త్పితౄకస్యాత్
 తహిపితుఃప్రపితామహ్యోది నుద్దిశ్య కుర్యాత్ । తథా ॥ శ్లో॥ యేభ్య
 ఏవపితాదద్యాత్తేభ్యో దద్యాత్తుపుత్రక ఇతి అత్రనచనాంతరమపి నాందీ
 మ భేకర్మణి సంప్రవృత్తై పితాతతోజీవలియస్యపుంసః । యేభ్యశ్చ
 దద్యాత్పిపితాస్వయంచ తేభ్యశ్చదద్యాదితిశాస్త్రనిశ్చితమితి । అత్ర
 ప్రసంగాదృతుకాలగమనముచ్యతే । రజోదశఃపదినాదారభ్య షోడశా
 హూరాత్రమృతః । స్త్రీణాంగర్భంగమాణకాలః । అత్రగౌరమః ।
 ఋతాపుపేయాత్సర్వత్ర వాపృతిపిద్ధవజమితి । అత్రావస్తంబః ।
 చతుర్థీప్రభృత్యా షోడశీముత్రరాముత్తరాంతిథిం యుగ్మాం ప్రజాని
 శ్రేయసకరీమృతు గమనముపదిశంతీతి మనురపి శ్లో॥ ఋతుశ్చాభావిక
 స్త్రీణాంరాత్రీయషోడశ స్మృతాః । చతుర్థిఃతరైస్సాగ్ర మహాభి
 స్సద్వి గహితైః । తాసామాద్యాశ్చతస్రస్తు నింద్యా ఏకాదశీచయా ।
 త్రయేదశీచ శేషాస్తు ప్రశస్తాదశరాత్రయః ॥ ఆమావాస్యాం చాష్టమీంచ
 పౌర్ణమాసీంచతుదశీం । బ్రహ్మచారీభవేన్నిత్య మవ్యృతోస్సౌతకో
 ద్విజఇతి । యాజ్ఞవల్క్యస్తు । ఏవంగచ్ఛ్రీయంతౌమాంమహూం
 మూలాంచవజయేత్ । యుగ్మానుపుత్రా జాయంతే స్త్రీయోవిషచు
 రాత్రిమః । ఏవంవిచార్య ఉక్తగోషరహిత దినగచ్ఛతః ఉత్కృష్టపుత్రా
 భవంతి । తస్మాదృతాపుపేయాత్ । యదిద్వేపాదినానోపేయాత్ తహి
 అనువయో పుత్రోత్పత్తింరుంధానః పృత్యపేయాదితి తథాచదేవలః ।
 శ్లో॥ యస్యజాయామృతుస్మాతాం స్వస్థసన్నోపగచ్ఛతి భూణహత్యా
 మవాప్నోతి గర్భంప్రాప్తంవివాశ్యసఇతి తథాచస్మృత్యంతరే । ఋతు
 స్మాతాంచయోభార్యాం సన్నిధౌనోపగచ్ఛతి తస్యారజసితన్మాసం పిత
 రస్తస్య శేరత ఇతి । యద్యాత్పృకోజితేంద్రియ తయావతాదృశంపార

వశ్యం । తథాపిభార్యాయామేవేచ్ఛంత్యాం తదక్షణాభామవశ్యముపే
యాదితి । స్త్రీణాంవరశ్చశూయతే । కామమావిజనితో స్సంభవా
షేతి । అస్మిన్నభేమనురపి । యదాకామీభవేద్వాపి స్త్రీయామతి
మనుస్మరణితి । ఏవంగృహసథర్థేషు స్త్రీ గమనము క్తృతి ॥

శ్లో । ఆవత్సరంనైవదోహో మూఢయోర్గురుశుక్రయోః ।
మలమాసేపితక్కుర్యాత్ ఉక్తకాలంనదోషభావః ।
ఇతి గర్భాధానం సమాప్తమ్.

అథ పుంసవనమ్.

అథ పుంసవనముచ్యతే ॥ పుంసవనమితి కర్మనామధేయం ।
అంతర్వత్పీకర్మణానేన సూత్రపుమాంసమితి పుంసవనం యాశివాః ।
ఉపకాదేశశ్చాదసః । అథ వ్రాయోగః । పత్నీయః గర్భవ్యక్తేసతి
తృతీయమాసే శుభలగ్నపుష్యనక్షత్రే శ్లోకవిధియక్త పుణ్యనక్షత్రే
వా సీమంతేన సహవాకుర్యాత్ । తథాచకారికావృత్తే శ్లోవ్యక్తగర్భ
ద్విజాతీనాంకుర్యాత్పుంసవనక్రియాతీష్యే దిశ శుభలగ్న సీమంతేన
సహపివా । కృత్వాపుంసవనం శశ్చాస్మిమంతం తత్ప్రచక్రమేదితియదా
సీమంతో చతుర్థమాసాదా సీమంతంచ పుంసవనంచకరోతి । తదా
స్వకాలబలవత్త్వేన సీమంతంకృత్వా పశ్చాత్పుంసవనాకుర్యాత్ । యద్యే
కస్మిన్నహన్యభయాకుర్యాత్ । తహివాచా యచ్ఛత ఆనక్షత్రో
దయాదితి వచనబలాత్ పూర్వపుంసవనంకృత్వా పశ్చాత్సీమంతోన్న
యనాకుర్యాత్ । తథాచోక్తం సీమంతోన్నయనంకర్మ యస్మిన్నేకదినే
భవేత్ । తత్పుంసవనంచత్వార్యహర్షం పుంసవనక్రియా ఏకమాసే
యదాకుర్యాత్ గర్భ సంసారకర్మణి । సీమంతమాదావేకస్మిన్ దినే
చేత్సవనక్రియా । సీమంత ప్రథమగర్భ కుర్యాత్పుంసవనంతథా । స్త్రీ
సంసారవశాత్సర్వగర్భ సంసారఉచ్యతే । అపరోవిశేషః । ఏకస్మి
న్దినసేచేత్తు యగపద్యభాకర్మణి । తత్పుంసవనంపూర్వం శశ్చాస్మిమంత
మాచరేదితి । అయమేవముఖ్యఃపక్షః । శివస్వామిమతేతు । వ్యక్తగర్భ
పుంసవనస్యత్సచమాసే తృతీయకే । సవముఖ్యకాలస్యాత్ మహాష్ట

మచతుర్థకాః । సీమంతస్యాస్యకాలేతు ఆపతేత్పుంసవోయది । స్వ
కాలబలవత్త్వేన సీమంతస్వాదితోభవేత్ । ఏతద్వృత్త్యా భాష్యకారస్యన
సంమతంప్రకృతమనుసరానుః । తత్రపూర్వేవ్యర్థాభ్యుదయికంకుర్యాత్ ।
తథాచోక్తం ॥ శ్లో ॥ సర్వభోజర కర్మభ్యః పూర్వేవ్య స్సద్యఏవవా ।
భాగ్యానోజయేకస్తా హిరణ్యేనోదననవేతి । తతోదంపతీమంగళ
న్నాతేభూత్వాపుణ్యవాంచయిత్వా జపాపనాగ్న కృత్వా పత్నీం
దక్షిణత ఉపవేళ్య స్వయముత్తరత ఆసీనః ప్రాణనాయమ్య మమభర్త
పత్నీమ్ । పృథమగర్భసంసారద్వారా సర్వగర్భసంసారార్థంపుంసు
వనాభ్యం కర్మకరిష్యే । ఇతిసంకల్ప్య । దంపతీకంకణద్వయం ధార
యేతాం । అథ కంకణప్రకారః । దుకులమాలికంచ సూత్రమాసియ
కార్పాసికేనసూత్రేణ సహత్రివృతకృత్వా హరిద్రాలేపనంకృత్వా ఏక
స్మిన్కాంస్యపాత్రే తండులాన్ని ధాయ ఫలపుష్ప తాంబూలాదినిధాయ ।
తత్ప్రతండులోపరి కంకణసూత్రేనిధాయ । తత్పాత్రం వరస్యపురతో
నిధాయ । పవమానాదిమూత్రేః కయసాసూత్రే మాజాయిత్యా వర
స్వదక్షిణముష్టి నారాసులాస్థ కీర్త్యావిశ్వేత్తా తేనవనేషు..... ఋషి
బంధవే । ఇతి కంకణబంధియాత్ । తతోవధ్యావామహస్తే తండులా
న్నాహయిత్వా బృహత్సామ ... సగరేణరక్షణితి స్త్రీయోవామహాసే
కంకణం బంధియాత్ । ఆత్రవినిరత్నకారికా శ్లోవివాహమాంజిస్తా నేషు
పుంససీమంతయోరపి । శతాభిషేకేచైతేషు సరబంధోవిధీయతే । సర
బంధితి కంకణనామధేయం । ఏవముక్తేషుతంత్రేషు దంపత్యోస్సర
బంధనం । మాంజీబంధేవతోచేద మునిభిఃపరీక్షితః । దశనిష్కత్రిభాగేన
కాంచనేన కృతేనవా । కార్పాసికేనసూత్రేణ త్రివృతాత్రిగుణేనవా ।
ప్రత్యక్షకయసాసూత్రే పవమానాదిమంత్రేకైః । పాత్రే తండుల సం
పూర్ణ నిధాయాధతతఃపరం । విశ్వేత్తాత్ర్యవచాపుంసాం బంధియా
ద్దక్షిణకరే । అథవామకరేస్త్రీణాంబృహత్సామేతిమంత్రితః । దశనిష్క
త్రిభాగేన కాంచనేనకృతేనవా । కార్పాసికేనసూత్రేణ త్రివృతాత్రి
గుణేనవా । స్థూలముక్తాఫలైశ్చైవగంధాస్తే సమలంకృతంసరబంధన
ప్రకారః । సరబంధప్రకారస్తు విధివత్ప్రవృత్తతేషునా । వివాహాదిషు
పర్వత్రీ కాంస్యపాత్రేతు తండులా । దత్వాధపాత్రే తాంబూలం

పుష్పాణిచ భలానిచ! అగ్నిహోత్రస్థామతాంశ్చ హరిదాంచవిశేషశః
 చమకాభ్యాంసమాదాయ కాంస్యస్థే తండులెత్తివేత్ | దుకులమా
 వికంసూత్రం కార్పాసంచ త్రివృత్తృతం! అథవావృద్ధవాక్యైస్తుయన్క్తి
 దేశే యథోదితం! తత్తేవకుర్వాత్సూత్రం వివాహేద్వేద్యకల్పయేత్ |
 పుంసిసీమంతయోగేనం కల్పయేద్వేతుసూత్రకే | ఇతరత్రతుసర్వత్ర
 కంకణం త్వేకమేవహి | సూత్రాపాదోతుః పీఠ్య నరస్యపురతఃపీఠేత్ |
 పాశ్చాత్యవతిఃద్విజాక్రేణ చమకస్థపాదిద్యాయా | తస్య బకేతి ముక్తిణ
 సూత్రే ఆవేపయేద్భవం | తతోవరస్యహస్తేనక్షత్రేనాశత్రుడులాః |
 సంగృహ్య ముష్టినాస్యస్య పాత్రేన కారయేత్కరం | ఉపాయనెవహి
 కేవ స్నాతకస్యత్రైవచ దంపత్యోరపిసీమంతే సువన పుష్పయోరపి |
 తతాభిషేకకర్తుశ్చ సరబంధుప్రకీర్తితః, రత్నబంధనమేవంహి కృత్వా
 గోత్రం సమాచరేత్ | సంకల్పానంతరతస్య ముఖ్యకాల ఇతిస్మృతః |
 హస్తగ్రహణకాలోవా చతుర్థాన్యోనిశివాభవేత్ | వివాహేనరబంధ
 స్య కాలోయంకీర్తితోబుధైః | ఇతరత్రేతుసర్వత్ర సంకల్పానంతరం
 భవేత్ | బంధనంముఖ్యకాలేస్యా చతుర్థాన్యోనిశిమోచయేత్ | దశమే
 హనివాతస్య మోచనం దేవసన్నిధౌ | ఉపాయనెతుతస్య స్నాత చతుర్థాన్య
 మేవమోచనం | ఇతరత్రేతుసర్వత్ర పశేహనివిమోచయేత్ | మోచన
 హ సవిన్యాసం పూర్వవత్కారయేత్తులు | పారాణి కేవమంతేన కంకణం
 నేత్యకేనవా తూష్ణివామోచయేత్తుంతు కంకణం దేవసన్నిధౌ | మోచన
 మంత్రశ్లోకంకణమోచయామ్యద్య రయేంతునక దాచన! మయిరత్నం
 స్థిరాంబధ్యా దేవత్వం గచ్ఛకంకణేతి | ఏముఖాకంకణభృత్వా స్థితిహి
 శ్లోభనాదికృత్వా బోపాసనాగ్నిం ప్రకీప్తాప్య అలంకుర్యాత్ | అథా |
 శ్లో! సీమంతోన్నయనంచైవ సువనంపార్వణంతథా | బోపాసనాగ్నా
 కేతాని కుర్వాన్యన్యానిశాకి ఇతి తతఃపరిస్తీర్ష్య దర్వాన్యజ్ఞస్థాల్వాకృత్వా
 దిషట్పూత్రాణిప్రయుజ్య ఫలసహితవక్షాంకురం దృఢమవల నూతన
 వస్త్రంచపాత్రాణా ముత్తరత స్సకృత్ప్రయుంజ్యాత్ | అత్రాపస్తంబ
 గృహ్యం | న్యగ్రోధస్యయాచ్యుదీచీవా శాఖాతస్సవృషణాంశుగా
 మాహృత్యేతి | ఫలంవృషణమితి వృషదిశ్యతే సాదృశ్యాత్ శుంగామిత్య
 గ్రాంకురం | తథాచవృషణాకృతిక ఫలద్వయ సంయుతాగ్రాంకురమిత్య

కోలభ్యతే | తతఃపరిత్రకరణాద్వాజ్య భాగాంతం కృత్వా సృచాజ్య
 మాదాయ పత్వామన్వారభాయాం ధాతాదదాతునో ... వావన
 త్వాహ | ధాత్రేఇదం | ధాతాపజాయా ఉత్తరాయశి ... నిధేమ
 స్వాహ | ధాత్రేఇదం | ధాతాదదాతునో రయింప్రాచీం... సత్యరాధన
 స్వాహ | ధాత్రేఇదం | ధాతాదదాతు దాశుషే ... అదితిస్సజోమా
 స్వాహ | ధాత్రేఇదం | యస్వాహృదా... అమృతత్వమశ్యాగ్ స్వాహ |
 అగ్నయేజాతవేదసఇదం | యస్మైత్వేగం సుకృతేజాతవేద ... స్వప్తి
 స్వాహ | అగ్నయేజాతవేదసఇదం, త్వేసుపుత్రశవసం... రిచ్యతేస్వాహ |
 ఇంద్రాయేదం | ఉక్తఉక్తే... హవంతే స్వాహ | ఇంద్రాయేదం | అత్ర
 దేవశోద్దేశత్యాగకాదికా | హిరణ్యమంతేగ్ని రధోపయాతా తదాది
 ముక్తేషు సవనధాతా | యస్వాద్యయేగ్ని స్తతఉత్తరత్రేద్యయే భవే
 దింద్రేఇతి వసిష్ఠం! ఇత్యమవాజ్యాహుతీహుత్యా, సమిధంసన్నహనం
 ప్రహృత్య, జయాదీన్ హుత్యామధ్యమపరిధింబ్రహ్మత్య, దక్షిణోత్తర
 పరిధిప్రవారక, ఉత్తరపరిధ్యగ్, ముగారేషూపోహ్య, పరిధినభిమ త్ర్య,
 ఆఘారసమిధాప్రహృత్య, సృచిసువస్వాగ్నింధాయ ఆజ్యేనసంపూర్వ
 సృక్రూపాభ్యాం విశ్వేభ్యో జేతేభ్యస్త్వస్థావభాగేభ్య ఇదంనమమే
 తిత్వాగంకృత్వా, ఉత్తరపరిషేచనాది బ్రహ్మవిసజ్జానాంతే, అనృతు
 మత్యాన్యయాశలసహితవటశాఖాంజేషయిత్యా నూతనవస్త్రేనిధాయ |
 అంగుష్ఠతజః సేభ్యాంగృహీత్వా అగ్నే | వశ్యాత్పత్నీంప్రాచీముపవేశ్య,
 ఉత్తానముఖాకృత్వా, స్వయంపాష్ట్రాఖస్సక, పుగ్ంసువన మసిశ్యనేన
 యజమాతత్వా, దక్షిణనాసికాచ్చిద్రే రసంనినయతి | సాపితంరసం
 గభావర్యుతంగిరతి | తతఃకర్మణః పుణ్యాహవాచయిత్యా, ఆఘృద
 యికంకుర్యాత్ | గభిణీదోష పరిహారాథం నవేన శరావేణోదక
 మాదాయ మూర్ధానమారభ్య | ఆభిష్టాహం ... ధాత్రా హితథా
 కృతం | ఇతిత్రిభిమంత్రైరవోక్షయేత్ | జరాయుపతనాథం వితు
 గభిణీ... జరాయుత్తవే | ఇతిత్రిభిమంత్రైరవోక్షయేత్ | కంకణం
 మోచయేత్ | తథా | శ్లో! కర్మాకాకంకణంబధ్యా కర్మాతేచ విస
 జయేత్ | వసిష్ఠవచనోక్త మిదమన్నాదికర్మసు | ఇతిపుగ్ంసువనం
 సమాప్తమ్.

అథ సీమంతోన్నయనమ్.

అథ సీమంతోన్నయన ముచ్యతే । సీమంతోన్నయనమితి కర్మ
నామధేయం స్త్రీణాం కేశమధ్యేభా విశేష స్సీమంతః । సడన్నియ్యో
అస్మి కర్మణీతి సీమంతోన్నయనమూహివా । ఏతస్సీమంతంకర్మాభా
త్పత్తిష్యే అష్టమేవామూహికుర్యాత్ । తథాచయాజ్ఞవల్క్యుః । మృష
ష్టమివాసీమంతఇవ్యతే । జాతకర్మచేత్సింధా తే సమత్యాచతుర్థా
మాసాపి గృహ్యతే । ఏతస్సీమంతంకర్మ సకృదేవసప్రతిగభాం । తథా ।
శ్లో॥ సకృత్సీమంతసంస్కారా త్సంస్కర్యంతేప్రియోయది । యం
యంగభావప్రసూయంతే ససర్వస్సంస్కారతోభవేదితి । ఏతదష్టమ
మాసామాధ్యంతకర్తవ్యం నవమమాసిసూతికాగార ప్రవేశస్య విహీ
తత్వాత్ । అకృత్సీమంతాయది ప్రసూయేత తదాగృహీత పుత్రా
సంస్కర్తవ్యా । తథాచసత్యవ్రతః । స్త్రీయదాకృత సంస్కారా
ప్రసూయేతకథంచన । గృహీతపుత్రా విధివదేవసంస్కార మహతి ।
అత్రాకృత సంస్కారేతి వదచ్ఛేదకర్తవ్యః అన్యథా, ఉత్తరాధా
విరోధాత్ — ప్రసంగాదపరో విశేషః । యస్యభార్య ద్వయంపునో
బహ్వ్యవాయస్స పత్నయః । సీమంతంసువన చైవ సంస్కృష్టాగ్నోగ్నే
యతఇతిఅపరోవిశేషః । సువనంకాకికాగ్నాతు యుకుర్యాదకచక్షుః ।
అవశ్యం పరిగభాతు తత్కర్తవ్యమిన్ద్రుణీతి । శత్రుస్త్విశేషః ।
పునభూః పునశేతాచరేణోభాః కామచారిణీ । ఏతాసాంప్రథమేభా
భుక్త్వాచంద్రాయణంచదేదితి । అన్యాయమథః । పునభూదంతా
అన్యస్మైతా బూలాదిపణేకనవా వాచావాప్రసేపాదితా । పునశేతా
పూర్వావివాహ్య పునస్త్వేనవివాహవతీ శేణోభావోదముభః ప్రావ
ద్వితియంగభాసీమంతవతీ కామచారిణీహృదా హర్షమయనరానుః ।
పూర్వే ద్వారాభ్యుదయికంకృత్వా పశేద్యుదకంపతీ ముగళస్సాతౌ
భాత్వాపుణ్యహంపాచయిత్వా ప్రాతకాపానకృత్వా వగ్నిండమీ
ణతఉపవేశ్య స్వయముత్తరతలసీనః ప్రాణానాయుమ్య మమకత్నాః
పౌషిమగభా సంస్కారద్వారా సర్వగభా సంస్కారాధా సీమంతో
న్నయనవ కర్మణాస్సంస్కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । పూర్వవదభాకృతే
భృత్వా అభ్యుదయికంకృత్వా కర్మణః పుణ్యహంపాచయిత్వా పూర్వ

వదాపాసనాగ్నింపౌతిష్ఠాప్య, అలంకృత్య, పరిస్తీర్య, దర్వాజ్యస్థాల్యా
వితిమట్పత్రాణి పృయుజ్య, యవావిరూధాణేణి శలవీత్రాదర్భ
పుంజీవా శలాలుగ్లఘం యవానాం బంధనంచ సృదేవకృయుంజీత
విరూఢయవమాలికాం శలవీ మామంబరశాఖాదభా పుంజలాగ్ శ్వ
పాత్రాణాముత్తరత స్సర్వతోప్రయుంజ్యాత్ । తతఃప్రభాగాంతంకృత్వా
పత్నామన్వారభాయాం పుంసుననోక్త ప్రకారేణ ధాతాదదాన్వీతి
చతుర్థః । యర్వాహృదీచతుర్థః పౌతిమంత్రిమష్టాజ్యహుతీ హుత
త్వా సమిధ మిధ్య సన్నహనంచ అగ్నాప్రహృత్య జయాది బ్రహ్మవిస
జ్జనాం తే అగ్నేః పశ్యన్మత్తీం హృజ్జుభముపవేశ్య (తేజ్యలి శలవీ
విశేషణ) త్రేణ్యశలవ్యాతిభిరభాః పుంజీతైః ఔమంబర శాఖయా
భూభూవస్సువః రాకామహం ... శతదాయముక్త్యం । యాస్తేరాశే
... సుభగెరరాణా । ఇతిసుముహూతా సమయే పత్నాః నాభిప్రదేశ
మారభ్యధాన్య, తిరః కేశమధ్యేభాహృంతం సీమంతమున్నయ శల
ల్యాదీన్పౌతీచింకిరస్య అవఉపస్పృశ్య గాయత్రునివిగాగాధినా సగ్ం
శాస్తి । తేగాయకౌ సోమపవనోరాజేత్యాహుః... అసౌతవ । ఇత్య
సాస్తాన సమూహవచిదేశకృత్వా గాయత్రా తత్ప్రకారస్తుతీరే
భాగ్నిధీతట ఇత్యాది । అతీసాల్యదేశవాసినాం త్రయాణాంవణానాం
యాగంధితి మంత్రః సాల్విరవాదిష్యతిమంత్రలింగాత్ । అన్యదేశ
వాసినాం బ్రాహ్మణానాంసోమపవనఇతిమంత్రః । బ్రాహ్మణేప్రభా
ఇతి మంత్రలింగాత్ । తతఃపత్నీకంతే విరూఢయవమాలికా మంకురిత
యనమంబరమూబధ్య, సత్కర్తవ్యదయపర్యంత ముగ్రామానినా భూత్వా
తపోవక్షతోదయేసతి ప్రాచీరుదీచీంవా దితముపనిష్క్రమ్య పత్నీ
మన్వారభ్య భూభూవస్సువఇతి దశిత్వా వాచవిస్సృజతః । తతోదంపతీ
బంధుభిస్సహ భుజియాతాం । తథాచోక్తం । అన్వారభ్యతథావత్సం
వ్యాహృతీశ్చ జపేదగ । విస్సృతీతపునర్వాచం భుజిత సహబంధుభిః
సీమంతోన్నయనం సమాప్తమ్.

అథ పాహిత్రీయోదశ వశోమః.

అథ పాహిత్రీయోదశ వశోమ ముచ్యతే । యద్యేతానిగర్భా

భానాది కర్మాణి అజ్ఞానాదాలస్యాద్యతత్తత్కర్మకాలే నకృతానితదా
పాహిత్రయోదశ హూమం కుర్యాత్ । తథాగృహ్య ప్రాయశ్చిత్తై ।
చౌలాదర్వాచీన సగ్గస్కార కర్మలోపే సంధ్యాది నిత్యకర్మానుష్ఠాన
లోపే బ్రహ్మచారిణో గృహిణోవా వ్రతలోపే అకృత్యా ఆగ్నేయణం
నవసస్యాన్నప్రాశనైవ పాహిత్రయోదశ హూమంకుర్యాత్ । తస్య
ప్రయోగః । ఏతత్కర్మలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం పాహిత్రయోదశ
హూమం కరిష్యేతి సంకల్ప్య తాకికాగ్నింపత్తిష్ఠాప్య, ఆలంకృత్య,
పరిస్తీర్య, దర్వాభ్యుష్ణాప్యాపౌక్షణసువావితీ, చతుష్పత్రాణ్యాసాద్య
ఆజ్యసంస్కారాంతే సృక్తువౌ సంమృజ్య అగ్నింపరిషేచ్య సుగ్రీవే
ణాజ్యంచతుగృహీతం గృహీత్వా । భూరగ్నయేచ ... మహతేచ
స్వాహా । అగ్నయేపృథివ్యైచమహతేఽదం । భువోవాయవేచ ... మ
హతేచస్వాహా । వాయవేంతరిక్షాయచమహతేఽదం । సువరాదిత్యా
యచ ... మహతేచస్వాహా । ఆదిత్యాయచదివేచమహతేఽదం । పాహినో
అగ్నయేనస్వాహా । పాహినో అగ్నేనసఞ్చదం । పాహినో విశ్వవేదసే
స్వాహా । పాహినోవిశ్వవేదసఞ్చదం । యజ్ఞంపాహి విభావసోస్వాహా ।
యజ్ఞంపాహివిభావసఞ్చదం । సర్వంపాహితేతక్రతోస్వాహా । సర్వంపాహి
శతకృతవ ఇదం । పాహినో అగ్నే ఏకయా ... పాహిగోధికౌశ్మేతస్మభివహా
స్వాహా । వసుభ్యిదం । పునరుజా ... విశ్వతస్పరిస్వాహా । అగ్నయేదం ।
సహరయ్యానివతేస్వాగ్నే ... విశ్వతస్పరిస్వాహా । అగ్నయేదం । పునః
భూరగ్నయేచేతి తిస్మభిహూత్యా ఉత్తరపరిషేచనంకృత్యా అంతరితాని
కర్మాణి కుర్యాత్ । తథాచోక్తం । శ్లో । కర్మణ్యంతరిషేచైవ కుర్యా
త్పాహిత్రయోదశం । భూరగ్నయేచ తిస్మభిరాదాహ త్యావిచక్షణః ।
తతఃసాహేతి పంచాధ పునరుజేపిచద్వయం । పునరుజేత్తిస్మభి
హూత్యా తతఃకర్మాణికారయేత్ । పురస్తాపరిష్టాచ్చ పాహి హూ
మస్యసర్వదా మహావ్యాహృతిభి హూమః కర్తవ్యః శ్రుతిశాసనాతో
అదాభూరగ్నయేచాద్యైస్త్రిభిః పాహేతి పంచభిః । పునరుజేతిచ
ద్యాభ్యామంతైతై రేవచతుభిః । ఏవంప్రయోదశాజ్మేన పాహిహూమః
క్రకీర్తితః । ఇతిపాహిత్రయోదశ హూమ స్సమాప్తః

అనువసిత ప్రాయశ్చిత్తమ్.

అథానువసిత ప్రాయశ్చిత్త ముచ్యతే । యజమానః ప్రాణా
నాయమ్య ఏవంవిశ్మై శుభముహూతే మమకుమారస్య జన్మశుభ
లగ్నమారభ్య చౌలోపనయనాఖ్యకర్మకరణపర్వంతం కుమారాచరిత
కామచారకామవాద కామభక్షణ ఖట్వాశయన స్తన్యపాశ్చ త్విష్ణుమ్మూత్ర
పురీహోత్సజానాది నిమిత్తజనిత దురిత నివృత్త్యర్థం శ్వకరిష్యమాణ
చౌలోపనయనాఖ్య కర్మాధికార సిద్ధ్యర్థం చౌలోపనయనాతిరిక్త
తత్తత్కాల కర్తవ్య జాతకర్మాది కర్మలోప జనిత దురిత నివృత్త్యర్థం
ప్రాజాపత్యకృచ్చప్రత్యామ్నాయ పరికల్పిత హరణ్యేన పాయశ్చిత్తం
కరిష్యే । సభాంప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణమ్యాత్థాయ । అశేషే హేపరి
షత్ మదీయావిష్ణుపనామవధార్య మయాసమర్పితాం పరిషదక్షిణాం
స్వీకృత్య మమకుమారస్య అనూదిత దురితనివృత్త్యర్థం తాంబూల
సమేతమిదం హిరణ్యస్వీకృత్య అయంకుమారః అనూదితేభ్యః సాపే
భ్యః నివృత్తస్య చౌలోపనయనాధికారి భవత్స్యితి భవంతో బ్రువం
త్సితివదేత్ । తథాస్త్వితి సభాబ్రూయా దిత్వనువసిత ప్రాయశ్చిత్తం
సమాప్తమ్.

అథ జాతకర్మ.

అథ జాతకర్మోచ్యతే । దివారాత్రేవా సంధ్యయోర్వా యదా
కుమారో జాత స్తదేవ పితాన్నాత్వా జాతకర్మకుర్యాత్ । తథాచోక్తం ।
శ్లో । పుత్రోత్పత్తేవివాహేచ సంక్రాంతే గృహణేపిచ । శర్వర్యాం
న్నానమిచ్చంతి సర్వత్రసవిధిభావేత్ । జాతమాత్రేకుమారేతు జాత
కర్మవిధియే ॥ స్వస్య పాశనతఃపూర్వం నాభిక్ష్మానతఃపరమితి । అథ
ప్రాణానాయమ్య కుమారస్య ఆయుఃభివృద్ధ్యర్థం జాతకర్మకరిష్యే ।
ఇతి సంకల్ప్య దివస్పరిభృగ్మంజజ్జై ... యదేనంజ్జ్య రజనయత్సరేతా ।
ఇత్యువా కేన శిశుమభిమృగ్య అస్తిన్నహాగం సహస్రం ... స్వేవశే ।
అనేనయజమాశిశుమంక ఉపవేశ్య । అంగాదంగాత్సంభవసి ... శరద
శ్మతం । అశ్వాభవహ శుభావ ... కృత్తిక । ఇతిశిశు మభిమంత్ర్య ।

ఏతాభ్యామేవమంత్రాభ్యాం శిశోర్భూతాన మాఘాయ ఇమా
 మంత్రో దక్షిణ కణాజపతి । అశ్వాభవేతి మంత్రస్థాస్థానై రజ్జున్మ
 నక్షతో నామసాముభ్యావిదిశతి । కశం । కృత్తిక । రాహుణ । మార్గ
 శీషణ । ఆద్రాక । పునర్వసో । తిష్య । ఆశ్లేష । మాఘ । పూర్వ
 ఫల్గున । ఉత్తరాశ్శల్గున । మాఘ । చైత్ర । స్వాతే । విశాఖు । అమా
 రాధ । జ్యేష్ఠ । మూలక । పూర్వాషాఢ । ఉత్తరాషాఢ । శ్రీషణ ।
 శానవశోవా । ధనిష్ఠ । శతభిషక్ । శాశిషజేతివా । పూర్వాస్తోమ
 పాద । ఉత్తరాస్తోమపాద । నైవత । అశ్వయుక్ । ఆశ్వయుజేతివా ।
 అపథరణ । ఆపథరణేతి । ఇతి నక్షత్రనామనిదేశ శ ప్రకారః । తథాచ
 సంగమాకారికా । రోరెముమృజ్యేచిమృన్మరానా మ్మాప్తేచ వాత్స్య
 శ్రవశాశ్వయుతు । శేషేషానామ్యోః కషరస్వరోంశ్యః స్వాస్తోరదీ
 ఘ్నుః సవిసగఃఇష్టః । అస్మాకం సుదశనభాష్యే సుష్టుప్తకటికృత
 త్వాత్తత్రైవ దిష్ట్యః స్త్రియస్తు, కృత్తికే । రాహుణ । ఏచ సర్వత్ర
 స్త్రిలింగమాకార్యః । ప్రకృతమనుసరాను । మేధాంతేదేవసన్నితా...
 సూక్ష్మభావోదధాతు! ఇతిద్వాభ్యాం దభేణానిష్టర్కంబదసురణాన
 ఘృతయుక్తం మధుకుమారిం సకృత్ప్రసాద్యా! ష్టేత్రియైత్వా...
 వరుణస్యపాశాత్ । ఇతిపంచభిమంత్రైః కుమారగ్ం సకృత్ప్రసాద
 యిత్వా । తథాచాపస్తాబు! మంత్రాంతైః కర్కాదీ సన్నిపాతయేదితి
 విధిరన్వికారికా! సమంత్రకేషు మంత్రాంతైః కర్కాదీ సన్నిపాతయేత్ ।
 బహుమంత్రకమప్యేవ సర్వేషామంత్రో భవేత్ । తతః । భూస్వాహ
 భవస్వాహా సువస్వాహాగ్ స్వాహా, ఇతికుమారం దధిమశ్రమాజ్యం
 కాగస్యపాతేణ సకృత్ప్రసాద్యా । శేషమగ్నిచ్చగ్ం సృజ్యోబధన
 స్థాపయితు! మాంత్రకుమార ... స్వేచ్ఛుః । ఇతికుమారం మామంత్రక
 నిధాను । అయ కుమారోజరాధరుతు ... యశోబు! ఇతిసమా
 రం దక్షిణగ్ స్తనం హృతిధాన్య యద్భూనుహృదయం ... మఘం
 రుదా । ఇతి ద్వాభ్యాంయత్రేకుమారగ్ం సంవేశయేత్తాం భూమి మువ
 స్పృశ్య । తత్రమాష్టిం కుమారముపవేశ్య । నామయతి ననుదతి...అభి
 మృశామసి! ఇత్కుపవిష్టంకుమార ముపస్పృశ్య! ఆపస్సుప్తేషు ... చు
 ధ్వం! ఇతి కుమారశిరస్సమీపే ఉంకుంభానిధాను । తతో విధిం

స్థండింగ్లేఖనాదికృత్వా శోలియాగా గాదగ్నిమాహృత్య! స్థండిత్రచతి
 స్థాప్య అలంకృత్య వరిస్తీర్యపరిపిచ్య ఫలికరణమిశాన్సప్తపాన అంజ
 లినా సకృదాదాయ । తిషణజాహుయాత్ । తథా పూణాశ్రమః ।
 తిషణ్దోమాప్రపవ్య్మి పూణాహుతి పురోగమా । ఆఘోరస్తు
 సృచాన్యస్య ఫలికరణమేవచ! అయంకలిం...పర్వాధగ్ స్వాహామరుద్భ్య
 ఇదం । ఇతి సశేషగ్ంహుత్వా । స్వాహామరుద్భ్య ఇదం । స్వాహామరు
 ద్భ్య ఇదం । ఇతి ద్విహుత్వా పునరన్యంజలిమూదాయ । శండరధః
 ...నశ్యతాదితస్వాహా! మరుద్భ్య ఇదం! ఇతి పూర్వవద్భుత్వా పున
 రన్యంజలిమూదాయ! అయశ్శండో... నశ్యతాదితస్వాహా! మరుద్భ్య
 ఇదం! పూర్వవద్భుత్వా పునరప్యాదాయ । కేషిశ్వరోమిషి... ఉపేత
 నశ్యతాదితస్వాహా! మరుద్భ్య ఇదం! పూర్వవదాదాయ! మిశ్రవాససః
 ...కృతాంతస్వాహా! మరుద్భ్య ఇదం । ఏతాః ఘ్నుతైతాః ... లంబ
 నస్తనాత్వాహామరుద్భ్య ఇదం! నక్తంచాణ...విధురమిచ్చంతీస్వాహా!
 మరుద్భ్య ఇదం! నిశీధచాణీ... నిదాహస్వాహా అగ్నయ ఇదం! స్వాహా!
 అగ్నయ ఇదం । ఇతి సర్వత్రమాత్వా హిరణ్యేనాభ్యుదయకంకురాత్ ।
 అశోద్దేశత్యాగకారికా! జాతస్య హూను మరుతశ్చ సప్తస్వాద్యేషు
 పశ్యాదపి చాప్తమగ్నిరితి । తతస్సూతికా గృహపాలాంత్రగ్ం శాస్తి ।
 పవిత్రే ప్రవిష్టవేనా ఫలికరణమిశాన్ సప్తపానగ్నావాపతేతి । తేషి
 తథాకున్య! ఏనాసూతకనిమనపర్యంత దినదిన అయంకలిమిత్యాది
 కుర్యాత్ । అత్రకాకాబాహాస్పృశ్య సంహితాయాం । అథాతస్మి
 పవిత్రేషు జాతకర్మక్రియాంశుభా! జాతస్యాదిష్టనాశాయసీరోగత్వా
 య సర్వదా । క్షూణాయుష్యాయచాస్త్యేవ సర్వ సంపత్సమ్మన్థయే ।
 జన్మన్యసిధయోగానాం వినాశాయ విశేషతః । బిహ్మదపుగాణ ।
 శ్లో! పువ్రేజాపితుస్సాను సచేలతువిఫేయతే! జాతకర్మతథాకుర్యా
 చ్చాధమాభ్యుదయంచసః । ప్రాక్ష్యాభిక్రంతినాత్పుసాం జాతకర్మ
 విధియతే । మంత్రేవత్ప్రశనం కార్యం హిరణ్యమనుసర్పిషా! దివస్పృశీతి
 యద్భూంరావత్ప్రాయ కలి తథా బహూనామపిమంత్రేణ సర్వమన్య
 త్పుస్సగ్భవేత్ । గ్రంథాంతర । జన్మనోసంతరంకార్యం జాతకర్మయథా
 విధితి జాతకర్మ సమాప్తమ్.

నామకరణమ్.

అథ నామకరణం! తచ్చద్వివిధంరహస్యం ప్రకాశంచేతి తథాచ
భవిష్యత్తరపురాణే । శ్లో! జాతకర్మదినకార్యం గుప్తంనామతత్సతతః ।
ప్రకాశంనామకరణవ్యం దినశ్చేత్కాదశేష్వేతిగృహ్యపరిశిష్టే । ద్వివిధం
నామవ్యాఖ్యాతం సక్షత్రంనామగోపితం । స్యాద్వాప్యవహరికంచేతిధర్మ
భాస్రైమనీపిభిః । భవిష్యత్పురాణే । నామకరణకాలాః । నామధేయం
దశమ్యాంతు కేచిదిచ్చంతిపాధికవ । ద్వాదశ్యామపరేరాత్రౌ మాసే
పూర్ణతథాపరే । అష్టాదశేహివాకుర్యా ద్వదంత్యేవం మనీషణభిః ।
తథాచవిష్ణుధర్మోత్తరే । అథవాభాగవతేష్టదినే పూజితలక్షణః । మృదు
ధృవేషుచక్షుః సామకర్మవిధీయతే ఇతి । కేచిన్మాసనామచవిదధ్యా
దిత్యాహుః । ప్రకృతమను సరామః । జన్మప్రభృత్యేకాదశేహనికుమా
రస్య మాతాపితరాప్రపవేశ్య పుణ్యాహంవాచయిత్వా ప్రాణానాయమ్య
ఏవంవిశిష్టే శుభముహూర్తే మమకుమారస్యాయురభి వృద్ధ్యశ్శం
మాసనామ్నా సక్షత్రనామ్నా వ్యావహారికనామ్నాచ సగ్గస్మరిష్యా
వహే । ఇతి సంకల్ప్య । శిశుమాంసశిషాది మాసేషు యస్మిన్మాసే
జాతః తస్మాసనామదద్యాత్ । తానిమాసనామాని । కృష్ణానంతో
మృతశ్చక్రే వైకుంఠోఽజనాదనః । ఉపేంద్రోయజ్ఞపురుషో వాసుదేవ
స్తథాపారి । యోగీశఃపుండరీకాక్షో మాసనామా న్యనుక్రిమాత్ ।
ఇత్యేష్వేకంనామదత్వా । మహేశ్వరశర్మాసీత్యాది సమాక్షరమేకం
నామదద్యాత్ । వ్యాసః । శక్తేలిబౌద్ధాణియోక్తం వర్తేతిక్షత్రి
యస్యచ । గుప్తదాసాత్మకం నామప్రశస్తం వైశ్యకూడయోః । కుమా
ర్యాస్తు- అసమాక్షరంనామదద్యాత్ । తలిఅభ్యుదయకంకృత్యాదిర్మణః
పుణ్యాహంవాచయేత్ । పుణ్యాహంవాచయేత్ । పుణ్యాహంవాచన
నామ్నాం మధ్యమే స్వస్తివాచనా నూత్వాబాలక నామాస్మైశ్వస్తీ
త్యన్యత్సమంభవేత్ । సర్వదాప్రపవాసాజిత్వ । అంగాదంగాత్సృభవసి
...జాయసే । వేదోవై .. శరదశ్శతం । అశ్మభవ ... యోమి
మహేశ్వరశర్మ । ఇతిద్వాభ్యాం పుత్రమభిమంత్ర్య । ఏతాభ్యామే
మంత్రాభ్యా తిస్యమూర్ధాన మాహూయ । అగ్నిరాయమ్నాశ్చివవ
స్థుతిభిరాయుష్కా తేనత్వాయుషాయుష్మంతఃకరోమి! సోమాయుష్కా

సఃపదీభిః ... కరోమి । యజ్ఞాయుష్కా సదక్షిణాభిః ... కరోమి -
బ్రహ్మాయుష్క త్త ద్బ్రాహ్మణైః ... కరోమి... దేవాాయుష్మంతస్తే...
కరోమి । ఇతి పంచమంత్రాః పుత్రస్య దక్షిణకణికాజపేత్ । సర్వస్మా
దాత్మనస్సంభూతాసి ... శరదశ్శతం । ఇత్యనేన యజమాపుత్రమభి
మంత్రయేత్ । ఇతి నామకరణం సమాప్తమ్.

అథ అన్నప్రాశనమ్.

అథాన్నప్రాశన ముచ్యతే । జన్మనః ప్రభృతిషష్టేమాసిపూర్వే
దుష్కరాభ్యుదయకంకృత్యా పశేద్యురాచార్య పితరౌ మంగళస్సాత్
భూత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా కుమారందక్షిణతి ఉపవేశ్యస్వయ
ముత్తరత-అసేనః ప్రాణానాయమ్య మమ ఇకు-కుమారంఅన్నప్రాశనేన
కర్మణాసగ్గస్మరిష్యే- ఇతి సంకల్ప్య । ఆభ్యుదయకంకృత్యా కర్మణః
పుణ్యాహంవాచయిత్వా కుమారస్య సంకణంబస్మియాత్ । అత్రవిధిర్న
కాఽపి । శ్లో! వృష్టిమాసికృతశాన్దో వాచయేదాశిషోబుధః । మాజా
యిత్వాప్రతిసరిం బధ్వాస్యవిధివర్తిరే ॥ తతస్సువణారజత తామ్ర
కాంస్యపాతానామేతమే పాతేదధిమధుఘృతోదనాం త్వగ్ంస్పృజ్య
నిసీయ కుమారస్య పురతోనిధాయః । భూరహంత్యోషసీనాగ్ంరసం ...
ఓషధయస్సూతు మహేశ్వరశర్మ । భూహంత్యోషసీనాం ... ఓషధ
యస్సంతు మహేశ్వరశర్మ । స్వరహంత్యోషసీనాం ... మహేశ్వర
శర్మ । భూభూవస్స్వరహం ... మహేశ్వరశర్మ । ఇతి చతుర్థి-
మంత్రైః కుమారంసకృత్ప్రాశయేత్ । అత్రాయంప్రయోగః । చతు
ర్ణామంత్రానామంత్రే సకృదేవప్రాశనం । నప్రతిమంత్రం । యుష్మిషు
మాసేషుచ షష్టమాసాత్సంవత్సరేవా నియతంశిశూనాం । అయుగ్మ
మాసేషుచకన్యకానాం నవాన్నసంప్రాశనమిష్టమేవతేత్ । ఇతన్నప్రాశనం
సమాప్తమ్.

అథఅంకురారోపణమ్.

అథాంకురారోపణ ముచ్యతే । తత్రాభ్యుదయకదివసా త్సూర్య

దివసే రాత్రౌ పృథ్వాచారమనుస్మృత్య పుణ్యాహంవాచయిత్వా- అంకు
 రాగోపణంకుర్యాత్ । లిఖాచోక్తం । దీక్షాయామభిషేకేతు సవచేన్న
 ప్రవేశన । శాంతుత్యవేషు సర్వత్రవిదధ్యాదంకురక్రియాం । చోలోప
 సితిగోదాన స్నానోద్వాహప్రవేశన । ఆధానసోమయోదేవ ప్రతిహ
 దిషుచేష్యతే । కర్తవ్యామంగలేష్యాచా మంగళీయాంకురక్రియామ్ ।
 శాస్త్రోక్తవారధిష్ఠ్యేషు యద్వాలగ్నాంశతేశుభే । స ర్వేషు మంగళే
 ష్వేవ మంగురారోపణంస్మృతం । పూర్వతస్సప్తదివసే దివసేపంచమ
 పివా । తృతీయేదీపనక్షత్రే శుభేవారెశుభోదయే । పంచాంగశుద్ధదివసే
 చంద్రతారాబలాన్వితే । సమ్యగ్గృహాణ్యలంకృత్య వితానధ్వజతోరణైః॥
 సహమంగళఘోషాదైవ్య విశ్రాంతిపుణ్యాంగనాదిభిః । సాయాన్నాశుభ
 లక్ష్యేచ సర్వబీజానివాపయేత్ । బీజానామధిపస్సామ స్తస్మాదాతౌతు
 వాపయేత్ । గ్రంథాంతరే శ్లో॥ యాజాతా ఇత్యనువాకం జపం ప్రద్యౌవా
 వాపనం । కర్తవ్యం మంగళేష్యేత్తద్దివావా యదివానిశి । స్వగ్రామా
 ద్భూతిః పాగ్భాగం మృత్తికాంశం ప్రజేత్యతః । కుద్దాతేనభినిత్వాత్రి
 మృదంసంగృహ్య శోభనాం । వల్మీకమృత్తికాంశుద్ధాగోమయంసీకతాం
 తథా । సాధారణానిపాత్రాణి పంచవశమయానిచ । సామ్యానివైకరీ
 రాణిశుక్తిక్తత్యచ్చుభానిచ । చతుష్కణేషుచత్వారి మధ్యేచైకం
 వినిషీతేత్ । తత్తన్నత్రైస్సమధ్యచక్య తేషుబీజానివాపయేత్ । బి
 ఘ్నోద్యయమతోయేశ శశినఃపారోదేవతాః । సావణం రాజతం
 తామ్రం మృణ్మయంవైణవంతథా । తిలమాషప్రియవాః పీయం
 గవోణుగోధూమాః । ఏతేసప్తగ్రామ్యాః । వేణుశ్యామాకసీవారా
 జస్తిల్లశ్శుగంధుకాః । మర్కటాశ్చకుంభాశ్చసప్తరణ్యాః ప్రకీర్తితాః ।
 సప్తగ్రామ్యాః ఓషధయస్త్రైస్సప్తరణ్యా ఇతిస్మృతిః । మధ్యేచతుర్ముఖవిన్యా
 త్పురోవజ్రాణి మేవచ । దక్షిణేచయమంబింధ్యా త్పశ్చిమేచరుణంతథా ।
 ఉత్తరేశశివవిన్యాతృలికాస్థాపనక్రమాత్ దూర్వామశ్వత్థవల్త్రచ
 శిరీషంబిల్యపత్రకం । తాసామూలేషు బస్మియాచ్ఛేతనూత్రేణ వేష్ట
 యేత్ అథాతోంకురారోపణవిధిం వ్యాఖ్యాన్యమోబ్రాహ్మణానాహూ
 యంగంధపుష్పాక్షతాదిభిరభ్యర్చ్యలక్ష్మీసపరితుష్టసాయంకాలేసంకల్పం
 కుర్యాత్ । ఏవంవిశిష్టే శుభేముహూర్తే మమ ఇమంకుమారంనుహే

శ్వరశర్మాణా శ్వఃజాతకర్మనామకరణాన్నప్రాశనచోలోపనయనాభ్యైః
 కర్మభిస్సగ్గ్ సూరివ్యమాణ స్తదంగత్వేన తదాచా దేవతాహ్వనార్థ
 మిడాంవాచయిష్యమాణ స్తదంగత్వేన అత్ర తదాదావంకురారోపణం
 ఇతిపాతః । సాధీయానితి ప్రతిభాతి తదాదావంకురారోపణం కర్మకరిష్య
 మాణ స్తదంగత్వేన తదాచాగృహ శుద్ధ్యర్థం సకలపదార్థ శుద్ధ్యర్థ
 మావయోరాత్మ శుద్ధ్యర్థ మభ్యుదయాధాంచ శాస్త్రాన్తైస్సహ
 పుణ్యాహవాచనంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య । పుణ్యాహంవాచయిత్వా యజ
 మానః ప్రాణానాయమ్య । ఏవంవిశిష్ట శుభేముహూర్తే మమ ఇమం
 కుమారం మహేశ్వర శర్మాణాశ్వః కరిష్యమాణచోలోపనయనాభ్యైః
 కర్మభ్యాం సగ్గ్ సూరివ్యమాణ స్తదంగత్వేన తదాదావద్య శోభనాచా
 కర్తవ్యం మంగళాచారప్రాప్త మంకురారోపణంకరిష్యే । శుచాదేశే
 గోమయేనావలిప్య అద్భిరభ్యుక్త్య అక్షత్రైస్సంప్రకీర్య పంచపాలికా
 స్సావణరాజతతామ్ర మృణ్మయవైణవా యథాలాభం గృహీత్వా
 తాసువల్మీకస్థాం మృత్తికాంసీకతాంచ తత్తన్నత్రైగృహీత్వా ప్రక్షి
 జేత్ । కర్తాస్యస్మపురతః పంచపాలికాస్సగ్గ్ స్తాప్య తిలమాషాది చతు
 ర్దశాక్షదాన్వదశవా యథాసంభవంగృహీత్వా ఏకస్మిన్కాంస్య
 పాత్రేతా ఓషధీనిధాయ । నవపస్త్రేణ బొషధీః పాలికాశ్చాపేష్ట్య
 ష్టికావోక్ష్య । భూమిభూమాన్నాచ్యా ర్వరిణోంతరిక్షం ... ఆజ్యం
 జూషాణోదియంతు । ఇతిభూమి మభిమంత్ర్య । మావోడిషత్సనితా ...
 సర్వమస్త్యనాతురా । అనేనభూమింభునిత్వా । దేవస్యత్వా ... ప్రతి
 గృహ్ణామి । అనేనమృత్తికా మాదాయ, మృత్తికేహనమహాపం...శాశ్య
 శేనాభిమంత్రీతా । అనేనమృదమభిమంత్ర్య । గంధద్యారాం...శ్రియం
 ఇతి కరీష మభిమంత్ర్య మృత్తికాంకరిషంచమశ్రీకృత్య । పాత్రేషుక్రమేణ
 ప్రణవపూర్వకంనిషీప్య గోమయంచనిషీప్య-పుష్పాక్షతాగృహీత్వా
 నుధ్యమపాలికాయాం ఓంభూః బ్రహ్మణ మావాహయామి । ఓంభువః
 ప్రణవతిమావాహయామి । ఓంగువః చతుర్ముఖ మావాహయామి
 ఓంభూభూవస్సువః హిరణ్యగర్భ మావాహయామి । పాచ్యాంఇంద్రం
 వజ్రిణగ్ం, శచీపతిగ్ం, శతకృతు మావాహయామి । దక్షిణస్వాం
 యమం, వైవస్వతిం, పితృపతిం, ధ్యౌరాజ మావాహయామి । ప్రతీచ్యాం

వరుణప్రచేతనగం సురూపిణ మహాపతి మావాహయామి ఉదీచ్యాం
 శశినం నిశాకరమింద్రగం సోమమావాహయామి । ఇత్యావాహ్య ।
 అసనాది ఘోషశోపచారాన్మృత్యా । తదంతరే లోకపాలా నావాహ
 యేత్ । ఇంద్రవో విశ్వతః ... కేవలః । ఇతిప్రాచ్యామింద్ర మావాహ
 యామి । అగ్నించూతం ... సుకృతుం । ఆగ్నేయ్యామగ్ని మావాహ
 యామి । యమాయ ... అరంకృతః । దక్షిణస్యాం యమమావాహ
 యామి । మోషుషః ... సహ । వైర్ముత్యాం నిర్ముతి మావాహ
 యామి । ఇమంమే ... రాచక । ప్రతీచ్యాం వరుణమావాహయామి ।
 తవవాయు ... వృణీమహే । వాయువ్యాం వాయుమావాహయామి ।
 సోమోధేనుం ... దస్తై । ఉదీచ్యాం కుబేర మావాహ యామి ।
 తమిశానం ... స్వస్తయే । విశాన్యామిశాన మావాహయామి ।
 లోకపాలానాం చాసనాది ఘోషశోపచారపూజాన్మృత్యా । ఆపోహిష్ఠా
 మయోభువః ఇతి తిస్రభిః హిరణ్యవణాః ఇలిచతిస్రభిః కవమానస్సు
 వజ్రాన ఇత్యనువాకేన పాలికానుమాజయిత్వా । పుణ్యాహోదకేన
 సంప్రోక్ష్య అముష్మై నమోఽముష్మై నమః ఇత్యుక్త్వా దేవతా ఉప
 తిష్ఠేత్ । శ్లో । దిశాంపతీన్నమస్యామి సర్వకామఫలప్రదాన్ । కుర్వంతు
 సఫలంకర్మ కుర్వంతు సతతంశుభం । ఇతి జప్తా । యాజుతాపదధయః ।
 ... పారియామసి ఇత్యనువాకేన కాంస్యపాత్రస్థాపకమీకీకృత్య । ధీ
 రేణప్రోక్ష్య । బ్రహ్మజ్ఞానం ... మసతశ్చేవినః । ప్రజాపతీన్వదేతా
 ... రయీణాం । ఇతిద్వాభ్యాం ప్రాచ్యాంవాపయేత్ । యమాయ...
 అరంకృతః । ఇమంచూతం ... మాదయస్వ । ఇతిద్వాభ్యాం దక్షిణస్యాం
 ఇమంచూతం ... హిచక । తత్త్వాయామి ... ప్రమోషీః । ఇతిద్వా
 భ్యాం ప్రతీచ్యాం । సోమోధేనుం ... దస్తై । ఆప్యాయస్వ... సంగధే ।
 ఇతిద్వాభ్యాం ముచీచ్యాంచవాపయేత్ । శుద్ధాభిస్సితాభిః ప్రచ్ఛాద
 యేత్ । ఆప్యాయస్వ । దధిక్రావణ్ణః । శుక్రమపి । స్వామఃపవస్వ ।
 మధువాతా । ఇతి పంచభివణ్ణైః । పంచగవ్యేన పాలికాను యథా
 క్రిమంప్రోక్షయేత్ । పశ్చాదుదకేన । నవవస్త్రేణవిధాయ । తాంబూ
 లాదినా బ్రాహ్మణసంతర్పణంకుర్యాత్ తాఃపాలికాః వేదికాయాం
 యావత్కర్థాంతగం సురక్షితవ్యాః । తతశ్చశుభకర్మాంత కర్వంతం

పొందినంసంప్రోక్ష్య । సాంకురాఃపాలికాశ్చతుష్కృణేషుసంస్థాపయేత్ ।
 ఏకాంగృహదేవతాభ్యః । ఇతిసమాప్తేకర్మణి వ్యాహృతిభిరేవతై రేవ
 నామ ధేయైర్వర్ణాక్రమం దేవతాఉద్వాసయేత్ । అసప్తరాత్రాత్పూ
 కాను అపంచరాత్రాత్పశుకామ అతిరాత్రాదన్నాద్యకామస్సద్యస్కాల
 ఆయుష్కామ ఇత్వాహుమహామహాయః ॥ ప్రాణానాయమ్య । ఇమం
 కుమారంపరశ్వః ఉపనయనేన కర్మణాన్గస్కరిష్యమాణ స్తదంగత్వేన
 తదాచా అంకురారోపణాంగభూతం హిరణ్యాభ్యుదయికం కరిష్యే ।
 అస్యకుమారస్య ఆయుష్వాభివృద్ధ్యకం ఇతాంచాయస్య ఇత్యుక్త్వా
 ఇదాదేవహుమహురజ్ఞసీ... పితరోను హదంతు । ఇదపిహి । పునర్వాచ
 యిత్వా । అదితపిహి । పునర్వాచయిత్వా । సరస్వత్యేహి । ఏవంత్రి
 దుక్త్వాతతఃపరేద్యరాభ్యుదయికంకుర్యాదిత్యంకురారోపణం సమాప్తం.

అథ చౌ ల మ్.

అథ చౌలముచ్యతే । జన్మవప్రభృతి తృతీయవపే పునర్వసు
 నక్షత్రోజ్యోతిర్విహక్త శుభలగ్నవా చౌలంకుర్యాత్ । యస్మిన్కర్మణి
 కేశాః ప్రభమంముచ్యంతే తచ్చౌలం । చూడాకర్మేతియావత్ । అథ
 ప్రయోగః । పూర్వోక్తరాభ్యుదయికంకృత్వా పరేద్యరాచార్యకుమా
 రా మంగళస్సాతేభూత్వా పుణ్యాహంవాచయిత్వా కుమారం దక్షి
 ణతఉపవేశ్య స్వయముత్తరతలసీనః ప్రాణానాయమ్య మమ ఇమం
 కుమారం చాలేనకర్మణాన్గస్కరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య । కంకణబధ్నా
 ఆభ్యుదయక కృత్వా కర్మణఃపుణ్యాహంవాచయేత్ । తస్యప్రయోగః ।
 సోదకంకలకం చౌల తాంబూలయుక్తం పాత్రేణాపిధాయ వ్రహ్మ
 వక్త్రేషు పక్షిష్ఠాభ్యాం స్పృశాన్ ప్రాణా నీత్ । ఓంకర్మణఃపుణ్యాహం
 భవంశో బుధివంత్సితి । బ్రాహ్మణాః ఓ పుణ్యాహంకర్మణాంస్తు । ఇతి
 బ్రాహ్మణ్యం । ఏవంత్రి । తతఃయత్పుణ్యం నక్షత్రం ... పుణ్యాహవీవ
 కురుతే । ఇత్యుక్త బ్రాహ్మణాత్ । తతః ఓంకర్మణే స్వస్తిభవంతో
 బ్రువంత్యితి । తేబ్రాహ్మణాః ఓగ్స్వస్తికర్మణాంస్తు ఇతి బ్రాహ్మణ్యం । ఏవం
 త్రిః । తతఃస్వస్తికర్మణోవృద్ధశ్రీవా... బృహస్పతిరథాత్మిత్యంతం

బ్రూయాత్ । తతఃపి కర్మణముద్ధిం భవంతోబ్రువంతు ఇతి బ్రూయాత్ ।
తే బ్రాహ్మణాః పింకర్మణుద్ధృతా మితి బ్రూయంతే । తతఃముద్ధాస్య ...
సముద్ధిం స్విత్వంతే బ్రూయాత్ । తతోముఖసయ కలశముద్ధృత్య
కుమారస్యాజ్ఞా స్వస్తిపుణ్యాహసముద్ధిస్తు .. పునరపి గోబ్రాహ్మణే
భ్యః శుభాభవత్విత్వదకం కుమారస్యాంజతోనినయేత్ । తమదకం
కుమారస్య శిరసి ప్రోక్షయేత్ । యత్ర యత్ర ఆశిషోవాచయి త్వే
త్వక్తం తత్రోతత్ర పుణ్యాహవాచనమేవ । తథాకాంక్షావృత్తే అసీదితిచ
పుణ్యాహః స్వస్త్వధీతే బ్రువంత్యుచైరితి । ఉపాయనవత్ప్రమంతపదితి
మూలగృహ్యే ఉపాయనపదిత్యనేన కుమారభోజనం సీమంతపదిత్యనేన
ధాతాదదాత్విత్వాది పోధానవోమశ్చ్యతే । అత్రకారికా । శ్లో ।
ద్విజోభోజనపుణ్యాహే కుమారస్యచభోజనా తాన్యూపాయనవత్కుర్యా
ద్ధోమస్మిమంతపద్భవేదితి । తతోవిధివత్ స్థాడిగోల్లేఖనాదికృత్వా లోక
కాగ్నిం ప్రతిష్ఠాపయేత్ । తథాచోక్తం । పాణిగ్రహణమాచాహ బాత
చాహోపనాయనం । స్నానంప్రతానిచత్వారి లోకాగాన్ని విత్థితితితి ।
కించ । ఉపాయని వివాహాచ చాలోపాకర్మజాతకే । స్నానే ప్రతేషు
చత్వషు లోకాగ్నిర్విధీయతే । గ్రంథాంతరే శ్లోజాతకచాల గోదాన
స్నానోపనయనవ్రతే లాజహవామసమితార్యే లోకాగ్నిర్విధీయతే ।
పాపననాగ్నితకవాని పూర్వోక్తానికర్మాణి । ప్రకృతముసరామః ।
తతోగ్నిప్రజ్వాలనాదిప్రప్రయోగాగ్నితేయవకుశశిశోజ్ఞాదకానుబర
శాఖాదభాపుండ్రీల సమహశశ్చుల్లలస్సీం త్వత్సత్సాతాగ్నియంత్ర
రతిః పవిత్రోకరణాద్యాజ్య భాగాంతే సృచాజ్యమాదాయ । ధాతా
దదాతునోరయ ... మితిచతస్పథి యోస్త్యా హృదేతిచతస్పథిరస్తాహ్య
ముతీముతాత్వా । సమధమధ్యసన్నహసంచాగ్నా ప్రహృత్య జయాదీ
ముత్వా బ్రహ్మవిసజ్జనాంతే అగ్నేఃపశ్చాత్కుమారం ప్రాక్సోమముప
వేశ్య । ఉష్ణేనవాయుప్రద కేనేహ్యదితి । కేశావళతు । ఇత్యుష్ణేదకం
శీతోదకే నిసీయ । అపఉండంతు ... సూర్యుదృశే । ఇతికుమారశిరస్తే
నోదకేనాదాంకృత్వా తేగ్నాశలల్యా శలలీ సూర్యాకారం శల్య
లోమ । త్రిభిదభాపుండ్రీలై రోదుంబర శాఖయాచ । కుమారస్య
శిరః కేశా నిసీయ నిసీయ వివిధంసీత్వా తతస్త్రీన్దభా నంతభా యి

యేనావపత్సవితా ... యథానదయంతు మహేశ్వరశర్కా ఇతికుమా
రస్య శిరఃపురస్తాస్పృవపయేత్ । కుమారస్య మాతాతదభావే బ్రహ్మ
చారీవా । యవసహితమా నమవశకృత్ప్రండంగృహీత్వా దక్షిణతస్తి
నేత్ । యత్తురేణ ... ప్రమోషే । ఇతిప్రథమంవపంతమాచార్యమను
మంత్రీయతే । ఆచార్యస్తా కేశాశకృత్ప్రీడ నిధాయ । పునస్త్రీ
దభానాదాయ దక్షిణాతభానాయ । యేనపూషా ... వపత్ । తేనా
స్యాయు ... స్వస్తయే । ఇతి దక్షిణకేశాన్వాపయిత్వా తానేశా
శకృత్ప్రీడనిధాయ । అపఉపస్పృశ్య । పునస్త్రీ దభానాదాయ
పశ్చానంతభానాయ యేనభూయ ... స్వస్తయే । ఇతి పశ్చిమకేశా
నాపయిత్వా తాశకృత్ప్రీడనిధాయ । అపఉపస్పృశ్య । పునస్త్రీన్ద
భానాదాయ । ఉత్తరశోంతభానాయ యేనపూషా ... వపత్ । తేన
తేవపామి ... అసాః । ఇత్యుత్తరకేశాన్వాపయిత్వా తాంచ్చకృత్ప్రీడ
నిధాయ । అపఉపస్పృశ్య తతోమాతాబ్రహ్మచారీవా । ఉస్త్యా
కేశా ... అంతరాద్యావాపుథిపి అపస్తువః । ఇతి కేశసహిత శకృ
త్ప్రీడముమంబరమూలే దభానంభవానిదధ్యాత్ । తతఃకుమారస్య
శిరఃపృథిదిశంశిఖాః స్వప్రవరే యావంతిమువయః తావంతపతిః స్వకుల
ధర్మేణవాకుర్యాత్ । శిఖావజ్జం సర్వాశ్శాన్వాపయిత్వా ఖుర
ప్రత్యేశ్య గూఢంధాప్యతే । తేనత్స్యహంకర్మనకుర్యాత్ । తతోబ్రహ్మ
ణే వరందద్యాత్ । వరశబ్దేనధేయద్యతే । గార్వేవరఇత్యాపస్తంబే
నోక్తత్వాత్ । అథ చాలకాలః । జన్మనోధ తృతీయేదై చాలంకుర్యా
త్పువర్యసా । ఉదగ్గతే గ్రహీతేచ పంచమేనామతాంతరాత్ । కించ ।
శ్లో । జన్మనోధతృతీయేదై ప్రథమేనామతాంతరాత్ । పంచమేనాచాల
కర్మ కుర్యురేత యథాకులమితి చాలకర్మప్రయోగ స్సమాప్తః ।

ఉ ప న య న మః

అభోపనయన ముచ్యతే । మంత్రేణాచార్య సమీపనయనం ।
అగ్ని సమీపనయనంవా సావిత్రివాచనా వేత్త్యుపనయన శబ్దేనోచ్యతే ।
అప స్తంబశాఖానాంత్యాచార్య సమీపనయన ముపనయనం । తద్గభా

ప్రమ జన్మాప్రమేవా కార్యం । తథాచయాజ్ఞవల్క్యః । జన్మగర్భా
ప్రమేవాబై బ్రాహ్మణస్వోపనాయనమితి । అపస్తంబః । గర్భాప్రమేషు
బ్రాహ్మణముపనయీత గర్భాకాదశేషు రాజన్యం । గర్భాద్వాదశేషు
వైశ్యమిత్యాది । అత్రగర్భాశబ్దేపగర్భాగోహణ వర్ణంబుత్వేతి । గర్భా
నర్ణమప్రమయేషాం తాని గర్భాప్రమాని ఏమాణీతినప్రమేతు్యుప
నయనెప్రాప్తి తత్రతీణివర్ణాణి చోలాంజైః । కర్మభిరప్రాప్తానిశేష్య
సామధాన్యత్ । చతుర్థేష్యసామధాన్యత్ కుంచమాదిషు స్యాత్ ।
గౌతమోపి । ఉపనయనంబ్రాహ్మణస్యాప్రమేషు నవమే కుంచమేవా
కార్యమితిచ । హనురపి । బ్రహ్మవర్చసకామస్యకార్యం నివస్య
కుంచమే । రాజ్ఞోబలాధానప్రమే వైశ్యస్యాధాన్యోపమితి । ఋతు
నియమమాహాపస్తంబః । వసంతే బ్రాహ్మణముపనయీత । గోష్ఠే
రాజన్యం శరదివైశ్యమిత్యాది । అత్రకాశికా । విశ్రవసం తెషీతిపం
నిదాఘే వైశ్యంఘనాంతే ప్రతినందిదధ్యాత్ । మాఘాది శుక్లాంతిక
కుంచమాసాస్పాధారణావా సకలద్విజానాః । ఇతి ధర్మశాస్త్రీకామ్యో
జనయన కాలానాహ । సప్తమిబ్రాహ్మణచా సకామముపనయీతఅప్రమే
అయుష్కామం నవమీ షేజస్కామం దశమే అన్నాద్యకామ మేకాదశే
ఇంద్రియకామం ద్వాదశే పశుకామమిత్యాది । కామ్యోజనయనవిషయే
కాశికా । బ్రహ్మవర్చసకామస్తు గర్భాత్సప్తమవత్సరే । అయుష్కా
మోష్టపవర్షే షేజస్కామస్తతఃపరం । అన్నాద్యకామోదశశుభ్రాది
యాధేతతఃపరం । ద్వాదశేపశుకామస్తు విషంకుర్యాత్స్వయంపితా ।
అపద్యాపేషశాబ్దాని నాతితఃకాలఉచ్యతేఇతి । అత్ర శక్తిమ భావినో
అత్ర సప్తమేతు్యుపనయన ఇత్థాచా యత్కించల్లిఖః పమాదజన్యా
శుద్ధమస్తీభాతి । సునశకనభా ప్యేతు । యద్యపి జన్మావిసప్తస్యపుష్ప
నయనం ప్రాప్తం తథాపి జన్మాదిషు త్రిషుచోలాంజైర్గర్భసంస్కారైర
వరుద్ధత్వాన్నకీయతే । చతుర్థేషినైవ । కుమారస్య ప్రతాసామ
ధాన్యత్ । అతః శ్రీహదేయగతా బహుత్వసంఖ్యాకపిజలన్యాయేన
గర్భాదారభ్యపిప్తసప్తమాప్తమేషు త్రిష్యేవావత్కింతే । సామధాన్యత్ ।
ప్రయాగభేదశత్యేసి ఏతదధికపర్యాలోచనయా భట్టియ కించిదశుద్ధ
మస్తీతి ప్రతిభాతి—

గర్భాధానాదీ చోలాంతానగ్గస్కా రానుల్లంఘ్య ఉపనయనంవా
చక్షుణస్తస్య ప్రాధాన్యందశకాయతి । తేనదైవాన్యాయమాద్యాకారణా
త్పూర్వసంస్కారా కరణే పుష్పనయనం కర్తవ్యమేవతదకరణే వివా
హాదివ్య నధికారఇతి । అతావరోవిశేషః । పంధాదీనా ముపనయనం
తు కార్యం । తథాచస్త్యుతిః । శ్లో । పంధాంధబధిరస్తబ్ధ జడగద్గదపం
గఃషు । కుండ్లవామనరోగాతః శుష్కాంగవికలాంగిషు । ముష్కోస్త్యై
షుమూ కేషుశయనస్థైరిదియ బస్తపుంస్కేషుచై తేషుసంస్కారస్యా
ద్యధోచిగం । మూకోస్త్యైవ సుస్కార్యావిత్యేకే । కర్మస్వనధికారా
త్పాతిత్యంనాస్తి । తదపత్యంనసంస్కార్యం । అన్యేతు సంస్కార్యా
విత్యాహుః । హోమంత్యాచార్యకరోతి । క్రుక్కుత మనుసరామః -
తతాభ్యుదయక నివసాత్పూర్వ దివసరాత్ర వృద్ధాచారమనుస్మృత్యై
పుణ్యాహం వాచయిత్వా కుమారస్య నవతంతూపవీతందత్వా । ప్రాణా
నాయమ్య । ఇమంకుమారం పరశ్వ ఉపనయనేన కర్మణాగ్గస్కరిష్య
మాణ స్తవంగత్వేన శ్వఆభ్యుదయకంకర్మకరిష్యే । యదిపూర్వంతస్య
జాతకగ్రాహీనినక్రియంతే । తదా ఇమంకుమారం జాతకర్మ నామకరణా
న్న పాశేన చోలోపనయనాభ్యై కర్మభిగ్గస్కరిష్యమాణఃఇత్తుక్వా
ఆభ్యుదయకం కుర్యాత్ । తథాచస్త్యుత్యధికసాగరే । గణేశీయ
మాణానాంతంత్రీవన్యాత్పూర్వాకం శ్లో । నాందీశాంధ్ధంభవేదేశంహోమ
మంత్రాగ్రుక్తక పృక్షకే । ఇతిస కల్పమమకుమారస్యాయుష్మాభివృద్ధ్యై
ధా మిదావాచయిష్యే ఇత్తుక్త్వా । ఇదాదేవహూరిత్యాది మదంత్యే
గ్గోత్రాది బ్రూయాత్ । తత స్తదాపశేష్యర్వా ఆభ్యుదయకంకుర్యాత్ ।
ఆభ్యుదయక కర్మాగ్రాహ । ఉపవీత్వాది స్నానాంత కర్మస్వభ్యుదయ
క్రియాంపితాకుర్యాత్ । తదూర్ధ్వంతు వరణేతా యథావిధీతి । అత్ర
పితృశ్రద్ధాధాత్మ పితృన్యయారపుష్పలక్షణా । పంసంగాదపరోవిశేషః ।
నాందీశాంధ్ధం పితాకుర్యాత్పుత్రీ పుత్రీవివాహాయాః । ఉత్తరేషువివా
హేషు స్వయంకుర్యాత్పునాందికం । నాందీశాంధ్ధం పితాకుర్యా ద్యదా
పాణిగ్రహేబుధః । అత ఉర్ధ్వంసుతకుర్యాదేభ్య ఏవదదాత్యసావితి ।
జీవన్మిత్యవిషయే వచనాంతరం । జీవన్మితాయదానాందీ శాంధ్ధం కుర్యా
న్యధావిధి । పితృమాతామహాదీనా మితిశాస్త్రస్య నిణాయఇతి ।

అపితృకస్య నాందీముఖే దేవతా నియమమాహ । అసగోత్రస్సగోత్రో
 వాయుఅచార్య ఉపాయన । సతూపనేయ పిత్రాదీ నుద్దిశ్యాభ్యుదయం
 చరేదితి గ్రాహంతర ఉపసితేతు పిత్రాదరభావేన్యో నియోజయేత్ ।
 ఆచార్య పితర స్తస్య వృద్ధిశ్చాద్ధేదేవతా ఇతి అన్యార్థః । శ్లో॥ పిత్రా
 దినియోగేన యదామాతామహదయః । ఉపనయనంకుర్వంతి తదా
 ఆచార్య పితరపవ వృద్ధిశ్చాద్ధే దేవతా॥ ఆచార్యస్తావత్పితాతస్యనియోజ
 కత్వాత్ । ఉపనయనకత్వారస్తు । పిత్రేవోజనయేత్పుత్రం తదభావే
 పితృపితా । తదభావే పితృభ్రాతా తదభావేతు సోదరః ఇతి । ప్రకృత
 మనుసరామః । పూర్వీవ్యరాభ్యుదయకం కృత్వా పరేవ్యరాచార్య
 కుమారా మంగళస్నాతేభూత్వా పుణ్యాహంవాచయిత్వా కృతశాచ
 మాచ్ఛాదిత కంపీనంకుమారందక్షిణతఉప వేశ్య । స్వయముత్తరతలసీచ॥
 పాణినాయమ్య ముఖమంకుమారంమహేశ్వర శిర్గాణముపసేష్య
 ఇతి సంకల్ప్య । కుమారస్య కంకణంబభాగ్ అగ్నింపత్రిష్టాప్యఆచార్య
 స్య కుమారస్య ప్రత్యేకంకృచ్ఛ్చిత్రయంకుర్యాత్ । తథాచ కారికా
 వృత్తే । ఆసుచార్య ఆహస్యశరీరవృద్ధికృత్వా ధశిష్యస్య శరీరసుపిం ।
 కృచ్ఛత్రీయేణ ప్రవరేద్యభావదగ్నింపత్రిష్టాప్యచ సన్నిధిస్థితి । కేచి
 దుపసితస్య కామచారభక్షణపాపియశ్చిత్రమాహుఃతదసంగతం । అనుప
 సితస్యనకామచారాది దోషః । తథాచవిష్ణుపురాణ శ్లో॥ భక్త్యాభక్త్యా
 తథాపేయం నాశ్యావాచ్యై తథావృతం । అస్మిన్నాతే నదోషాయ
 సయావన్నోపసీయత ఇతి । జాతూకణాళ్యః । బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం
 నార్యాశ్చోజీవిబంధనాత్ । స్యాత్కామచార భక్షోస్తిమహతః
 పాతకావృత ఇతి । కామచారస్వేచ్ఛాగమనం । కామవాదఃప్లేచ్ఛాది
 సుభాషణం । కామభక్షః చమ్యపితాదిభోజనం । ఏ శేష్యనుపసితస్య
 మహాపాతకం వినాదోషోనాస్తి । పరీకృతమనుసరామః । తత ఆభ్యుద
 యకంకృత్వా త్రైబాహ్యైరాశిబోవాచయేత్ । ఆశిబో వాచయేదితి
 కర్మణః పుణ్యాహంచరేత్ । యత్ర యతాశిబోవాచయిచ్చే త్యక్తం
 రిత్రతత కర్మణఃపుణ్యాహమేవతథాచోక్తం శ్లో॥ ఆశీరితచపుణ్యాహం
 స్వస్త్యభీతిస్మృతంబుడైరితి । కర్మణఃపుణాహ ప్రియాగస్తు పూర్వ
 మేవోక్తః । తతస్త్రిసూత్రం తూష్టింప్రక్షిప్య । యజ్ఞోపవీతం వరము

పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్ । ఆయుష్యమగ్ర్యంప్రతిముంచ
 శుభ్రంయజ్ఞోపవీతంబలమస్తు తేజః॥ ఇమంమంత్రంకుమారంవాచయిత్వా
 తస్య దక్షిణహస్తముద్ధృత్య యజ్ఞోపవీతం ధారయేత్ । అత్రీసుత్రం ।
 దక్షిణంబాహుమధ్యతవధత్తి । సవ్యమితి యజ్ఞోపవీతమితి । తతస్త్రి
 సూత్రం పవీయ తూష్టిమాచమ్య నాన్యద్విధినాకృతుంచ । ఉచ్ఛ్వాస్య
 మంత్రంవలు రేవ సమ్యగ్యజ్ఞోపవీతంబలుధారయేత్స॥ యజ్ఞోపవీతలక్షణ
 మాహ । శుచాదేశే శుచిస్సూత్రం సంహతాంగుళిమూలకే ఆవేష్ట్య
 వణ్ణవత్కాతత్త్రిగుణీకృత్య యత్తుతః । అబ్లిగతై స్త్రిభిస్సమ్యక్ప్రత్యో
 గ్యాఘృణా కృతుతుతత్ । అపదక్షిణమావృత్య సావిత్యాత్రిగుణీకృతం
 అగ్ర పదక్షిణావృతం సమంస్యాన్నవసూత్రం । త్రిరావేష్ట్య దృశం
 బధ్వా హరిబ్రహ్మేశ్వరాన్న మేత్ । యజ్ఞోపవీత వరము పవిత్రీయతి
 ధారయేత్ । సూత్రంసలోమకంచేత్స్వత్రతకృత్వా విలోమకం । సా
 విత్కాదశకృత్వాద్వి ముఖంత్రితాభిస్తమత్త్రిపేత్ । విక్రీతం విధరాకృత్యం
 భక్త్యాకృతమథోగతం । చిన్నానధ్యాయజోత్సృష్టాం త్సప్తతూన్ద్వి
 సజాయేత్ । పృష్ఠదేశేచనాభ్యాంచవృతం యల్లంబతేకచ । తద్ధార్య
 ముపవీత స్యా న్నాతిభర్వంసచోచ్చితం । నాభేరూఢ్యమనాయుష్యం
 నాభేధస్తపఃక్షయః । తస్మాన్నాభిసమంకుర్యా మపవీతం విచక్షణః ।
 సూఖ్యానియమస్తు । బ్రహ్మచారిణ ఏకస్తు స్నాతస్యద్వైబహూనివా ।
 తృతీయముత్తరీయాఢ్యం వస్త్రాభావేచతుష్టయం । యజ్ఞోపవీత చలన
 పాపియశ్చిత్రమాహ । స్కంధావరోహితేయజ్ఞ సూత్రేత్రిః పాణిస
 యమాః । వక్షూర్వరగతై తస్మిన్ ద్విషట్కంమణిబంధకై । వామ
 హస్తవృతీతేతు తంత్ర్యక్వాధారయేన్నవం । తస్మాద్వజ్ఞోపవీతస్య చలనం
 నకదాచన । శుభ్రయజ్ఞోపవీతాంగో ద్విజోహాసస్వకర్మసు । శుద్ధం
 శుభ్రమభిన్నంతు సదాధార్యం ద్విజాతిభిః । నోతిర్యక్కృతతంస్కంధా
 ద్విప్రేణత్కాశనాదృతే । ఇతి । అపరోవిశేషః । అభ్యంగచోదగ్నా నే
 మాతాపిహోమ్యుపహాని కరాచధుిత్యశోధ్యస్యాన్నాన్యశోతి విని
 ణాయ॥ ప్రకృతమను సరామః । తతకుమారంభోజయేత్ । అత్రాయం
 విశేషః । భోక్ష్యమాణస్తు ప్రియతోద్విరాచామేదిత్యావస్తంబ స్మరణా
 త్కుమారేణ ద్విరాచమనం కారయేత్ । భోజనాంతే ద్విరాచమనం

కార్యం । అత్రోకాదికా । శ్లో॥ కుమారంభోజయేదాదా వంతెచాన
మనంస్మృతం । గాతమోపి । తుప్తాసుప్తాచభుక్త్యాచేతి । ఆచమన
ప్రకారః । పృథ్వీశ్వ పాదాహస్తాచ త్రివిజేసుబువీక్షితం సంహతాం
గుణిమూలేనతిః । ప్రమృజ్యత్తతోముఖమితి । ఆపస్తంబోపి । తిష్ఠన్నా
చామేత్ప్రసావావా సీనస్త్రిరాచాషేధృదయంగమాభి రద్భిద్వి
రోష్ఠాపదమృజేత్ త్రిరిత్యేక సకృదపస్పృశేత్ । ద్విరిత్యేక దక్షిణేన
పాణినా సవ్యంపోత్య పాదాశిరశ్చేంద్రియా ఋషస్పృశేచ్ఛతుషీ
నాసిక శ్లో॥ త్రిచాదాచపస్పృశేదితి । ఆచామేత్ అపఃపిబేత్ । అద్భి
రితిద్విత్రియాధా తృత్రియా । అపఃపిబేదిత్యుక్తం । అలోమకాంగుష్ఠ
మూలేన పదేమూర్జనం । త్రిరిత్యేక ఇతితుల్యపద్వికల్పః । మధ్యమాభిస్తి
స్పృభిరంగుణి రుపస్పృశనం । ద్విరిత్యేక ఇతిపూర్వసత్ । అంగుష్ఠానామి
తాభ్యాంచతుషీ అంగుష్ఠపృథేశిభ్యాంనాసికా అంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం
శ్రోత్రే । పృథక్పృథక్ । ఇంద్రియస్పృశనా నతరం హస్తా పృథో
యేత్ । ఇత్యాచమనధిః । పృక్వతమనుసరామః । కుమారభోజనసమయే
ఆచార్య స్వయమేవాన్నాదిపోక్షణంకృత్వా కుమారంభోజయేత్ ।
తథా । శ్లో॥ కుమారభుక్తికాలేతు గాయత్రింసముదీరయేత్ । ఆచార్య
స్వయమేవాన్నం ప్రోక్షయేదితి శానకః । అత్రాయంవిశేషః । ఆపోశన
ప్రాణాహుతిమానయుక్తం త్వారలవణవజ్రం భోజయేత్ । తథా ।
శ్లో॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాథ ధృతయశ్శోపవీతకం । సప్రాణాహుతి
మకానంచ గురుమాణావమాశయేదితి । అర్వాబ్జుతక్రియాయాశ్చ
మాత్రాచసహభోజనం । సహభోజనమితిపంక్తిభోజనం । నత్యేకపాత్ర
భోజనం । తతః ఉష్ణేనవాయువుదకేనేహ్యదితి । కేశావశతు ఇత్యాద్యా
దుంబరమూలై దధణ స్తంభేనా నిదధాతీత్యంతం చాలవత్కుర్యాత్ ।
అత్రోసర్వతాప్రాప్తానామవిదేశం కరోతి । తథా । శ్లో॥ నామ
బ్రూయాదపాశబ్ద ప్రథమాంతముదాత్తతః । దేవస్యత్వాను దాత్తేచ
సాబుధ్యానామవిదేశేత్ । అయంవిశేషః । ద్వితీయేచ తృతీయేచ
వవనచావృథంతథా । త్రిషునామనకతకవ్యం వవనంచయథావధీతి । తతః
కుమారం సమ్యక్స్వాపయిత్వా పూర్వవదపవేశ్య అగ్నిప్రజ్వలనాది
సాత్రప్రయోగాంతే । కుశాంబుకూచకవస్త్రాశ్చ దండాజనమేఖలాశ్చ

పాత్రాణా ముత్తరత స్సకృత్ప్రయంజ్యత్ । అత్రకారికా । శ్లో॥ సాత్ర
ప్రయోగేతుకుశాంబుకూచకవస్త్రాశ్చ దండాజనమేఖలాశ్చ । దైవ్యాని
పాత్రాణినియుజ్యకశ్చా ద్యుంజితచామూని సహాపనేతేతి । అథకూర్ప
లక్షణమాహ । కూర్పంతుత్రివిధగజ్జేయ ముత్తమంమధ్యమాధమే । నవ
భిస్సప్తభిదశైశ్చ । కూచభిగ్రంధిసంయుతః । తస్మాల్లంద్వాదశాంగుళ్య
తదగ్నించతురంగుళం । టీచ । శ్లో॥ కూచకస్యాగ్రేతుగ్రదేశవి కూర్ప
మధ్యేతుపార్వతి । కూర్పమూలేస్థితాగంగా ఏతాః కూర్పాధిదేవతాః ।
పవిత్రకరకా ద్యాజ్యభాగాంతాకృత్వా । అత్రేవా కుమారస్య యజ్ఞోప
వీతంహోషిషేత్ । తథాచోక్తం । శ్లో॥ యజ్ఞోపవీతకాలస్సాన్య ద్వాచనే
కృతఆచారాః । పురస్తాత్సమిధాధానా చ్ఛివస్సామిమతేనత్వితి । అన్య
వచనస్య పూర్వాథకమావస్తంబ శాఖనా ముత్తారథం హీరణ్యకేశి
శాఖనామితి పూర్వాశ్రమవ్యాఖ్యా । తత ఆచార్యః । ఆయుదాదేవ
జరసా ... నయేమగ్న్ స్వాహా । అగ్నయఇదం । కుమారస్వాహేత్కృత్వా
పాలాశగ్ని సమిధమాదధ్యాత్ । ఇమమూత్రమాచార్య ఏవోష్ఠచేత్ ।
అత్రకారికాశ్లో॥ ఆయుదాఇమమగ్నిష్టే గురోస్వాహావతోధకవేత్ ।
ఆచార్యః । ఆతిష్ఠేమమశ్మాం ... స్థిరోధవ । అభితి ... పృతనాయతః ।
ఇత్యగ్నే రుత్తరతః కుమారందక్షిణేన పాదేన అక్టారమాస్థాప్య ఆసన
పునరుపవేయేత్ । తథా । శ్లో॥ ఆతిష్ఠమంత్రితోశ్చాన మాస్థాప్య
పునరాసన । ఉపవేశ్యయథాన్యాయం వబునస్త్రాదిబధయేత్ । తతః
దేవతీస్త్రా ... అథవచ్చూత్సవం । ఇతి ద్వాభ్యా వస్త్రమభిమూర్త్య
యంత్యంఅన్నమయన్ ... పరిధత్స్వవాసః । పరిధత్త ... పరిధాతవాడి
జగ్నాచిచ్ఛా ... సుర్య మాస్వ । ఇతిత్రిభిరుణంత్రేః కుమారస్య వస్త్రం
కరిధాప్య । కరిధావానా ... విధానీనక । ఇతి పరిహితమూర
మభిమూర్త్య । కుమారేణాచమనకాలయేత్ । తథా । శ్లో॥ పూర్వా
పీత్వాహవస్త్వాపిధ క్త్వావధ్యా ప్రవేశనా ఆచార్యః పురూచామే
ద్వాహవీక ధాయచేతి టీచ । శ్లో॥ భోజనకాలేనాన ఉపవీరపతి
గ్నిహే । హవిధకక్షణకాలేచ ద్విద్విరాచమనంస్మృతం । తత ఆచా
ర్యః । ఇయంసరుక్తాత్పరిబాధమానా... సుధగామేఖలేయం । ముతస్య
గోప్తీ ... మేఖలమూరిమామ । ఇతి ద్వాభ్యాంకుమారస్య త్రివృతాం

మూంజీమేఖలాంతిః ప్రదక్షిణం పరివీయః పితన్మంత్రీన్వయంకుమారం
 వాచయేత్ । తథా పూజాశ్రమః మూంజ్యజనావస్థాపన పోక్షణో
 త్థాపనానితు సమంత్రీమేతాన్యాచార్యః పూర్వంకృత్యాన వాచయేత్ ।
 మూంజీలక్షణమూహః । గ్రంథిరేక స్త్రీవృతార్య స్త్రయోపాచవాద్యహః
 మూంజ్యద్యభావే వణానాంకుశాశ్చారకవల్కలాః । త్రివృతాంమేఖ
 లాంమూంజీం కుమారం త్రిప్రదక్షిణం । ఇయందురుక్తా ద్వాభ్యాంతు
 పరివీయాధవాచయేత్ । తతః మిత్రస్యచతుః ... దధేహం ఇతికుమ
 రస్యాజనందత్వా ఏతం మంత్రం కుమారంవాచయేత్ । అత్రాపస్తంబః
 హోణిమైత్రయంవా కాష్టకం బ్రాహ్మణస్యేత్యాదిస్మృతింపి । కాష్టక
 చారవబస్తాని విసాదెరజనానితు । కృష్ణాజనంవా సర్వేషామాయామం
 చోపవీతనత్ । కనిష్ఠాంగుష్ఠవిస్తారం త్ర్యంగుళంవాగ్జన్మనః । కనిష్ఠి
 కాగ్రిభాగేన మితంక్షుత్రియవైశ్యయోః । ద్వ్యంగుళంవాధరాజ్ఞస్యా
 ద్విశ ఏకాంగుళంతువా బ్రాహ్మణస్యాజనంకార్యం చర్మత్రివృతసంయు
 తం । ద్వాభ్యాంరాజవిశోకార్యం చర్మజై కేవకేచనేతి । అత్రీకారికాంతర
 మపి । త్ర్యంగుళంచబహిచోమ యస్మాన చతురంగళం । ఏకఖండం
 త్రిఖండంవా ధారయేదుపవీతనత్ । త్రిఖండం శ్వేతకృష్ణాభ్యాం త్ర్యం
 గుళిభిశ్చవిస్తృతం । దీఘకంహస్త ప్రమాదేన త్వజనంచవిచక్షణఇతి ।
 కృష్ణాజనస్య త్రిఖండప్రమాణమూహః । ఏకమష్టాంగుళఖండద్విఖండం
 పోడశాంగుళం । చతుర్ద్విశత్ర్యంగుళంస్యాదుక్తా కృష్ణాజనంబుచైరితి ।
 ప్రకృతమనుసరామః । తతోగ్న రుత్తరతః పాగ్రగ్రాహ దభాంత్యగ్
 స్తీర్యః । తేషుడభేషుః అగంత్రాసమగన్మహి ... స్వస్త్వాగృహేభ్యః ।
 ఇతి కుమారముపవేళ్య । ఏనంమంత్రం కుమారంవాచయిత్వా । ఆచా
 ర్యః । స్వస్త్వాంజలిసోడకమాదాయ । కుమారస్యాంజలౌనిసియ । సము
 ద్రాదూర్జిః ... పితరోనఆయుః । ఇతి తేకోడకేన కుమారంత్రీపోక్షణ
 ఇమం మంత్రం కుమారం వాచయిత్వా । అగ్నిప్తే హస్తమగ్నితే ।
 సోమస్తే ... । సవితాతే... । సరస్వతీతే ... । పూషాతే ... । బృహ
 స్పతిస్తే ... । అర్యమాతే... । అగ్నేశస్తే... । భగస్తే... । మిత్రస్తే... ।
 మిత్రస్త్వమసి ... ఆచార్యస్తవ । ఇతి దశభిమంత్రైః కుమారస్య
 దక్షిణహస్తా సకృదేవగృహ్నియాత్ । నప్రతిమంత్రం హస్తగ్రహణం ।

తథా । శ్లో । అంతేచసర్వమంత్రాణాం హస్తగ్రహణమిష్యతే । దేవతా
 భ్యః పరిదానం రక్షణాయపుథక్ పుథక్ । తతః । అగ్నయేత్వాపరి
 దదామి మహేశ్వరశర్మక । సోమాయత్వా ... । సవిత్రీత్వా ... ।
 సరస్వత్యైత్వా ... । మృత్యునైత్వా ... । యయాత్వా... । గదా
 యత్వా ... । అంతకాయత్వా ... । అధ్యస్తా... ఓషధీభ్యస్తా... ।
 పృథివ్యైత్వా సవైశ్వానరాయై । ఇతి ప్రతిమంత్రం కుమారం దేవ
 తాభ్యో రక్షణాయదత్వా । తతస్సుముహూతే । దేవస్యత్వాసవిత్రుః
 ప్రసవ ఉపనయై మహేశ్వరశర్మక ఇత్యాచార్యః కుమారంస్వసమీప
 మానియ అంకఉపవేళ్య । సుప్రజాః ప్రజయాభూయాః ... సుసోమః
 సోమైః । ఇతి కుమారస్య దక్షిణకణ్ఠజపతి । జపోనామోపాంశూ
 చ్చారణం । శన్తైరిత్యథః । తతఃకుమారః । బ్రహ్మచర్య మాగామున
 మానయస్వ ... ప్రసూతః । ఇతి బ్రూయాత్ । ఆచార్యః । కోనామా
 సీతి కుమారంబ్రూయాత్ । కుమారః । మహేశ్వరశర్మక నామాస్మీతి
 వదేత్ । ఆచార్యః । కన్యబ్రహ్మచార్యసీతి బ్రూయాత్ । కుమారః ।
 పాణిస్య బ్రహ్మచార్యస్మీతివదేత్ । ఆచార్యః । మహేశ్వరశర్మకైష్యతే
 దేవసూర్య ... స్వస్తిమను సంచరమహేశ్వరశర్మక ఇతిబ్రూయాత్ ।
 కుమారః । అధ్వనామధ్వపతే ... పారమశీయ । ఇతి కుమారంవాచ
 యేత్ । తతఃకుమారస్పృశాజ్య మాదాయ । యోగేయోగేతవస్తరం...
 ఇంద్రీమూతయస్వాహా । ఇంద్రాయేదం । తత ఆచార్యః । ఇమ మగ్న
 ఆయుషే ... యథాసత్వాహా । అగ్నివరుణసోమాదితి విశ్వేదేవేభ్య
 ఇదం । కుమారః । శతమిన్నశరదా ... గంతోస్వాహా ... దేవేభ్య
 ఇదం । ఆచార్యః । అగ్నిప్తే ఆయుః ... వసుభిరా దధాతుస్వాహా ।
 అగ్నింద్రో మరుదాదిత్య వసుభ్యిదం । ఇతఃపరంకుమారఏవ । మేధాం
 మహ్యమంగిరసః... మేధామగ్ని దాదాతు మేస్వాహా । అంగిరస్సప్తపీఠ
 ప్రజాపత్యగ్నిభ్యిదం । అపసరాసుచయా ... సామామా విశతాది
 హ స్వాహా । మేధాయాఇదం । ఇమంమవరుణ ... రాచకేస్వాహా ।
 వరణాయేదం । తత్వాయామి ... ప్రమోషీస్వాహా । వరుణాయేదం ।
 త్వంనోఅగ్నే... ప్రముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా । అగ్నివరుణాభ్యామిదం । సత్వంనో
 అగ్నే... నవిధిస్వాహా । అగ్నివరుణాభ్యామిదం । త్వమగ్నే ఆయాసి ...

భేషగ్ స్వాహా ! అయినెన్నయిదం । ఇత్యేకాదశాజ్యముః కుమారేణ వాచయహవయేత్ । అత్రద్వితీయచతుర్థావినాపృతిమంత్రం కుమారేణ వాచయహవయేత్ । ద్వితీయ చతుర్థయోలింగ విరోధా దాదాచార్య ఏవవక్తాకుమారోహా తేతి । ప్రధానామేషు హవయేదితి వచనాత్ అంగేషు ఆచార్యఏవకర్తా తేనాచార్యో జయాది బ్రహ్మవిసజ్జనాంతం కర్మకుర్యాత్ । అత్రీకారికా । హవయే ద్యోగ ఇత్యాద్యైవ రేకాదశాజ్యముః ద్వితీయః చతుర్థంచ స్వయముక్త్యాత్మహవయేత్ । జయాదివ్రతిపద్యేత స్వయమాపరిషేచనాదిః దేవతానుక్రమణకారికాయా ముద్దేశత్యాగకారికా । యోగ ఇంద్రో ద్వితీయోగ్ని హరుణస్సమఉచ్యతే ఆదిత్య తథావిశ్వే దేవాస్సర్వేపి దేవతాః । శతమన్వత్రోదేవాస్సర్వరగ్నిరీత్యత్రోదేవతాః । అగ్నింద్రమరు తశ్చైవ ఆదిత్యావసవస్తథా । మేధా మహ్యవితీత్యత్ర ముక్తేస్య దేవతా ఇమాః । ఉక్తాశ్చాగ్నిసస్స పుష్కమయశ్చక్షుహవతిః అగ్నిశ్చ సర్వేష్యత్రోదమేధాస్యాదప్సరాస్వతిః । వరుణోనఃకరే మంత్రీయగ్నై తత్పరయోద్యాయాః । అగ్నిశ్చవరుణశ్చైవ త్వమగ్నిగ్నిఃపక్షీతితః । ఇతి । పశ్యతమనుసరామః । తతఃకుమారః అగ్నేః పశ్యాదుదగగ్నిం కూర్చుండితథాతి । తతఃఆచార్యః రాష్ట్రోభృదస్యాచార్య సుడిమాత్వ ద్యోమం । ఇతి యజమాతస్మిన్ముఖే ఉపవిశేత్ । తతఃకుమారః ఆచార్యస్య పురస్తాత్ప్రీత్యముఖఉపవిశ్యస్వదక్షిణపాదేనా ఆచార్యస్య దక్షిణంపాదంగృహీత్వా సావిత్రీంభో అనుబ్రూహీతి బ్రూయాత్ । ఆచార్యః । కుమారాయగాయత్రీ ముపదిశేత్ । తత్ప్రకారమాహ । ఓంభూ, తత్సవితుర్వరేణ్యం ఓంభువః భగ్నోదేవస్యధీమహిః । ఓంంసువః ధియోయోనఃప్రచోదయాత్ । ఓంభూ, తత్సవితుః ... ధీమహిః । ఓం భువః ధియో ... ప్రచోదయాత్ । ఓంంసువః తత్సవితుః ... ప్రచోదయాత్ । అనేకపరీకారేణ కుమారాయసావిత్రీ ముపదిశేత్ । ఏనంవిధి వద్ధృహీతుః కుమారోనశక్తశ్చేత్ తదాఆచార్యః ప్రశమవిధివక్తవ్య అబ్బశఉపదిశేత్ । సావిత్ర్యుపదేశవిషయకారికా । తాంకన్యోన్య శస్సర్వాంవ్యాహరణ వ్యాహృతీః క్రియాత్ । పాదేష్వరణచయో రాద్యై కృతాన్నయాముత్తమాంపదేదితి । కారికాంతరమపి । పహ్

భూస్తవ్యవోధగణస్సువధియఇతివ్యతే । అశ్శచాశోభూస్తవ్యవోధ భూవోధియస్సువస్తథా । అతా ప్రణవమువ్యావృత్య భూరాదించ యథా విధి । తతఃపాదాదికంచేతి మునిరుద్దాలకోబోధిత్ । తతఃకుమారః । అవ్యధమనా ... గోపాయా ఇత్యాత్మనః ఉత్తరమోష్ఠంశ్యావాంతముప స్పృశ్య । ఆచమ్య బ్రహ్మణ ఆణీస్థః । ఇతి యుగవత్కరాభ్యాం స్పృశ్వా పువస్పృశ్య । సుశ్రవస్సుకృపం ... నిధిగోపోభూయాసం । ఇతిపాలాశ దండు దక్షిణం సైనాదత్తే । అత్రోపస్తంబః । పాలాశదండో బ్రాహ్మణస్య నైయగ్రోధస్సంధజోవాజగ్రోరాజస్యస్య బావరబేదుంబరోవా వైశ్వస్యవాజ్యోదండ ఇత్యవణక సంయోగేనైక ఉపదిశంతి । అత్ర కారికాపి । బ్రాహ్మణోబైల్వపాలాశౌ రాజప్రైవ్యలఖాదిరౌ । బాద రాదుంబరావైశ్వోదండనసాంతి వణకతః । దండపరిమాణమాహ । శేఖాంతికో బ్రాహ్మణస్యదండఃకార్యః పరిమాణతః । లలాటస్మిన్మణో రాజః సాత్తునాసాంతికోవిశః ఋజవస్తేతు సర్వేస్య రవణాస్సమ్య దశకనాః । అనుద్యేగకరాపుంసం సత్వచోనాగ్ని దూషితాః । క్రుశ్చ హ్యేషితం దండముకలిమేత భాస్కరం । సమందండంతు పాలాశం సుశృవాఇతిమంత్రతః । ఏకవాక్యేభవేదేవం స్మృతంచాదించహవయేత్ । క్రుశ్చతమనుసరామః । స్మృతంచమే స్మృతంచమే తన్మఉభయంత్రతం । నిదాచమే విందాచమే ... । శ్రీధాచమే శ్రీధాచమే ... పిద్యాచమే విద్యాచమే ... । శుక్రితంచమే శుక్రితంచమే ... । సత్వంచమే శుక్రితంచమే ... । తవత్సవ తవత్సవ ... । వ్రత చమే వ్రతచమే ... । తన్మఉభయంత్రతంయద్బ్రాహ్మణానాం బ్రాహ్మణీవ్రతం... । సర్వసంశ్చోభూయాసం । ఇతి కుమారావాచయతి । తతఃకుమారః గురో వరంతే తదామీతి గురవేధేనుందద్యాత్ । గురుస్సప్త దశకృత్వో పాస్యాత్ । స ప్తదశప్రణాయామాన్కుర్యాదిష్టిధికః । అథప్రణాయామ లక్షణమహా । ఆసనసమ్యగాసీకో హమేనాపూర్యబోధరం । కుంభ కేకతోరాపృత్య దక్షిణేపదేచయేత్ । నవ్యాహృతిసప్రణవాం గాయత్రీంశీరవాసహ । త్రిజణపేదాయతప్రణాః ప్రాణా యామస్స ఉచ్యతే । ఏవంన్యాయేనప్రణానాయామాకృత్వా దేవస్యత్వా ... రుద్రాయగాం । తేనామృతత్వమశ్యాం ... ప్రతిగృహ్ణాతు । ఇతిధేనుం

వృత్తిగృహ్య ! ఉదాయమా ... అను । ఇతి కుమారముత్థావ్య ఏతా
 మంత్రం కుమారంవాచయేత్ । తతఃకుమారః తచ్చక్షుదేవహితః...
 జ్యోత్సూర్యందృశే । ఇతి సూర్యముపసాయ । మద్విజ్యాయంనాన్య
 త్రిగచ్ఛేత్ । మత్తవేదిద్యామభ్యసేత్ । ఇతిమనసి వతఃతేచేత్ ।
 గురుః । యస్మిన్ భూతంచ భవ్యంచ గృహ్యమి మహేశ్వరశర్మ । ఇతి
 కుమారస్య దక్షిణహస్తం గృహ్ణీయాత్ । తతః అగ్ని కార్యంకుర్యాత్ ।
 కుమారః పాణినాయమ్య పాతరగ్ని కార్యం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య ।
 పరిత్వాగ్నే ... బ్రహ్మచారిభిః । ఇత్యగ్నిపరితః పరిమృజ్య । అదితేను
 మన్యస్యేత్యాది భిరగ్నింపరిషిచ్య । పాలాశగ్ం సమిధమాదాయ ।
 అగ్నయే సమిధమాహర ... సమేధయస్వాహా । అగ్నయఇదం । ఏభో
 స్సేధిషీమహిస్వాహా । అగ్నయఇదం । సమిదసి సమేధిషీమహిస్వాహా ।
 అగ్నయఇదం । తేజోసి తేజోమయిధేహిస్వాహా । అగ్నయఇదం । అపో
 అద్యాన్యచారివం ... సగ్ంసృజవచసాస్వాహా । అగ్నయఇదం ।
 సంమాగ్నే ... ధనేవచస్వాహా । అగ్నయఇదం । విమ్యన్మలస్య ...
 సహపిభిస్వాహా । ఇంద్రాయేదం । అగ్నయే బృహతే నాకాయ
 స్వాహా । అగ్నయేబృహతే నాకాయేదం । ద్యావాపృథివీభ్యాగ్ స్వాహా ।
 ద్యావాపృథివీభ్యామిదం । ఏహతేఅగ్నే మాప్యాయమానశ్చ
 స్వాహా । అగ్నయఇదం । యోమాగ్నే ... భాగినంకురుస్వాహా ।
 అగ్నయఇదం । సమిధమాధాయాగ్నే స ... భూయాసగ్ స్వాహా ।
 అగ్నయఇదం । భూస్వాహా । అగ్నయఇదం । భువస్వాహా । వాయవ
 ఇదం । సువస్వాహా । సూర్యాయేదం । భూభువస్సువస్వాహా ప్రజా
 పతయఇదః । ఇతిహోదఃసమిధానుతీహుతాత్వాఅది శేవ్యమగ్ స్థానైత్యాది
 భిరగ్నింపరిషిచ్య ఉత్తాయ । యత్రైఅగ్నే ... హరిస్వీభూయాసంమయి
 మేధాం ... భాగోదధాతు । ఇతి ద్యాభ్యాముపసాయ ఉపవిశ్య ।
 మానస్తాకే...విధేమతే । ఇతి జస్తావోమేధాదేవిత్యాది భిప్రిలకానికృత్వా
 లలాటోభయ బాహుమూలే హృదయనాభి కంఠబహిః కంఠశిరస్సు
 ధారయేత్ । తత్క్రిమః । మేధావీభూయాసం । తేజస్వీ ... వర్చస్వీ
 ... । బ్రహ్మవర్చస్వీ ... । ఆయుష్మాక్ ... । అన్నావా ... । యశస్వీ
 ... సర్వసమృద్ధోభూయాసం । ఇతితత్త్వాన ధారయేత్ । పునస్తా

దిత్యాః... యజమానస్యకామాస్స్వాహా । అగ్నయేవసుసిధాయేదం ।
 ఇతి సమిధమగ్నావాధాయ । స్వస్తిశ్శ్రీధామిత్యాదినా అగ్నింసంప్రార్థ్య
 స్వప్రవరముక్త్వా అగ్నింనమస్కృత్య తతోగురుం మూలరమన్యాంశ్చ
 వృద్ధాన్నమస్కృత్వా । భిక్షాయాచయేత్ । అత్రబోధాయనః । అథా
 స్నానరిక్తిం పాత్రంప్రయచ్ఛ్వా అహమూతరమేవాగ్ని భిక్షస్యేతి ఆశ్వ
 లాయనస్తు । అప్రత్యాఖ్యాయనమగ్నిభిక్షేత్ । అపిత్యాఖ్యాయసింసేతి ।
 అత్రేమానిభిక్షావాక్యాని భవతీభిక్షాందేహేతిప్రియంచయేత్ ।
 భవాన్ భిక్షాందదాత్వేతి పురుషం । ఇతి బ్రాహ్మణోభిక్షేత్ । భిక్షాం
 భవతీదేహేతి క్షత్రియః । భిక్షాందేహిభవతీతి వైశ్యః । పులింగేతు
 యథాయోగ్యమూహాకార్యః । అత్రగౌతమః । అదిమధ్యావ సానేషు
 భవచ్ఛబ్దః పయోజ్యోవణానుపూర్వేణేతి ఆపస్తంబోపి । భవత్పూర్వ
 యాబ్రాహ్మణోభిక్షేత్ । భవన్మధ్యయాగాజినోఽ । భవదంత్యయావైశ్య
 ఇతి । జైమినిః । క్షాంతచహించనవళయేదితి । అస్యాథణః । భిక్షాశబ్దే
 యాశబ్దః । దేహేత్యత్రహిశబ్దః । తాప్రభావపినవళయేత్ । నోచ్చే
 బూయాదిత్యథణః । తతఃఆచార్యః । బ్రహ్మచార్యసీతిబ్రూయాత్ ।
 కుమారః । అస్మీలివదేత్ । ఆచార్యః । అపోశాసతిబూయాత్ । కుమారః ।
 అశ్వామీలివదేత్ । ఆచార్యః । కర్మకుర్వతి బూయాత్ । కుమారః ।
 కరోమీలివదేత్ । ఆచార్యః । మానుషుపా ఇతిబూయాత్ । కుమా
 రః । దివాన్యసామీలివదేత్ । ఆచార్యః । భిక్షాచర్యంచరేతిబూయా
 త్ । కుమారః । చరామీలివదేత్ । ఆచార్యః । ఆచార్యాధీనో భనేతి
 బ్రూయాత్ । కుమారః । భవాసీలివదేత్ । ఏతమగ్నిత్యహంధార
 యాత్మార లవణమభంబానోభవేత్ । చతుర్థేహాన్యాచారః కుమా
 రస్యాన్యద్వాసః పరిధాప్య । యస్యతే ప్రథమవాన్యగ్ం హరామీ
 త్యాదినా ఒహావస్తుజాత మిత్యంతేన పూర్వపరిహితావాస ఆదత్తే ।
 ఆపస్తంబమత్యైతదుపనయనమేత దాడమిత్యుపనయనం సమాప్తమ్.

అథ పాలాశ హోమః.

కేచిత్పాలాశ కర్మకుర్వంతి । తస్యప్రయోగః । చతుర్థేహాన్యా
 చార్య కుమారా మంగళస్నాతేభూత్వా గౌమాత్ప్రచీముదీచీవా

దిశముపనిష్కామ్య । పాలశాస్త్రధస్తావ్రోమయేవోచలిష్య । రంగవల్క్యది
భిరలంకృత్య । తత్రపుణ్యాహంవాచయిత్వాపాలాశస్వాత్తరతః పూర్వతో
వా ఉపవిశ్యకుమారః । ప్రాణానాయమ్య ఏవంవిశ్మయే శుభేయమూలైశ్చ
మమ పఃణసశ్శిద్ధామేధా పఃసాదసిద్ధ్యకం పాలాశంకర్మకరిష్యే ఇతి
సంకల్ప్య । తతఃకుమారందక్షిణత ఉపవేశయేత్ । అత్రోకాదికా । యావ
ద్భ్రువణ్మూపదేశాంతం తావద్దక్షిణతోవటుః । తదూర్ధ్వముత్తరస్తిషే
త్పాలాశదక్షిణవటుః । విధవత్ స్థండిలకల్పయిత్వా తస్మాదవయ
నాగ్నిం పఃతిష్ఠాప్య అగ్నేఃపూర్వదేశే ఈశాన్యదేశేవా తంమలైస్త్రిణి
స్థండిలాని పాగిగపవగాణ్యుదగపవగాణివాకృత్వా । తేషు దక్షిణ
స్థండిలమారభ్య ప్రణవాయనమః । పఃణవమావాహయామి । మధ్య
స్థండిలే శ్రద్ధాయనమః శ్శిద్ధామావాహయామి । ఉత్తరస్థండిలే మేధా
యనమః మేధామావాహయామి । ఏవమావాహ్య । పుడశోపచారైః
పూజయేత్ । అత్రాయంప్రయోగః । ప్రాగపవగాణిచే దాదన్ముఖ
పూజయేత్ । ఉదగపవగాణిచేత్పాన్ముఖ పూజయేత్ । ఏవంపూజాం
కృత్వా । యశ్చందసామృషభోవిశ్వయావః ... శ్శత్రుం గోపాయ ।
ఇతి నవభిర్వాత్సైః పఃణవముపలిష్ఠైః పఃణవనిపఃణవాత్మకంశివస్వ
రూపం । తతశ్చంద్రయాగ్ని స్సమిధ్యై ... హవిషావహాయామసి । ఇతి
చతుర్విధః శతినాత్సైః శ్శిద్ధాముపస్థాయ । మేధాదేహిషమాణా ...
సూర్యోభ్యాశ్శదధాతు । ఇతి చతుర్భిరనువాతైః మేధాముపస్థాయ ।
దధిమధుశేర్కరాయక్త్ర ప్రణవాదీచుద్దిశ్య బాహ్యజాన్భౌజయిత్వా
కర్మణః పుణ్యాహంవాచయిత్వా । అగ్నేరుకు సమాధానాద్యాజ్య
భాగాంతే సమంతాదపూవై రగ్నింపరిశ్రిత్య । స్పృశాజ్యమాదాయ ।
యశ్చందసామృషభో విశ్వయావః ... భూయాశ్శస్వాహః । ఛందోభ్య
ఇదం । శరీరంమే విచక్షణం ... గోపాయస్వాహః । ఛందోభ్యఇదం ।
ఆవహంతీ వితన్వానా ... కశుభిస్సహస్వాహః । ఛందోభ్యఇదం । ఆమా
యంతు బ్రహ్మచారిణస్సాహః । ఛందోభ్యఇదం । యశోజనేసానిస్సాహః ।
ఛందోభ్యఇదం । శ్రేయాన్వసస్వసోసానిస్సాహః । ఛందోభ్యఇదం ।
తంత్యాభగప్రపిశానిస్సాహః । ఛందోభ్యఇదం । సమాభగపిశానిస్సాహః ।
ఛందోభ్యఇదం । తస్మిన్సహస్రశాభే నిభగాహంత్యయి మృతేస్సాహః ।

ఛందోభ్యఇదం । యథాశాస్త్రేవతాయంతి... సర్వతస్వాహః । ఛందోభ్య
ఇదం । ప్రతివేశోసి... పద్మస్వస్వాహః । ఛందోభ్యఇదం । ఇత్యేకాదశా
జ్యముతీః కుమారేణవాచయన్ హవయిత్వా స్వయంజయాది బ్రహ్మ
విసజ్జనాంతంకుర్యాత్ । పూర్వధృత మేఖలాజినదండాన్ పాలాశే
నిధాయ అన్యనివహనిమంత్రేవద్వర్జితాయాత్ । తథాచోక్తం । శ్లోః
స-త్వజ్య మేఖలాదీని బ్రహ్మసూత్రంవివాచయః । సర్వంనిషీధ్యపాలాశే
సనాస్వన్యానిధారయేత్ కించిత్ సేఖలామజనందండంపాలాశాగ్నితు
నిషీదేత్ । తద్వాసోబ్రహ్మణైదజ్య ద్వయరన్యానిధారయేత్ । ఇతి
పంచరత్న శింగయార్య విరచితాయాం ప్రయోగకథతో ఉపనయనం
సంపూర్ణమ్.

అథ శ్రావణీ చామ్యు.

అథ శ్రావణీచామ్యు ఉచ్యతే । ఉదయవ్యాపిన్యాం పాణా
మాస్వామధ్యామోపాకర్మ కుర్యాత్ । తథాచోక్తం । శ్లోః పర్వత్యా
దయికేకుర్య శ్శ్రావణీచామ్యుకా॥ బ్రహ్మచశ్శ్రావణీకుర్యర్హ
సంక్రాంతివజ్జతే । శ్రావణపాణమాసీతు సంకపస్పృశితాభవేత్ ।
తజీతాదయికంగాహ్య నాస్వనాదయికంభవేదితి । అత్రాయమహో
విశేషః । అహర్వతేషశ్చంద్రోకానాధస్తధృవచ । ద్విభస్తితైగ్రహే
తస్మిన్న పాకుర్యాదహనికశమితి । అస్యాః । ద్విభస్తితైగ్రహిభశ్చ
నాత్రిరానికశ్యతే । తథాచద్విరాశిస్తితేపూర్వ పరరాశ్యతాగ్రా
సూర్యఇత్సర్వః । సూర్యసంక్రాంతే సత్యామితీయావత్ । గ్రహఇతి
చ ద్విస్వసూర్యస్వవాగ్రహణసతి తస్మిన్న పాకుర్యా దహనికశాంతి ।
తస్మిన్న పాకుర్యాదహనికశ్యతే । స-శాశ్శ్రావణీచామ్యుమిశ్శితాయా
అయోగ్యాత్వాత్ । స-పూణా పాణమాసీవిషయేకరస్మిన్నమః । తపి
పాణమాస్వా త్కలకాయాంవాసంక్రాంతిగ్రహాయాః పగివేశంతి
పూర్వస్మిన్న హయపాకర్మకతావ్యమిత్వధిపాయః । ప-సాగాదపరో
విశేషః । శ్రావణ్యాంవాత్ప్రవృద్ధపద్యాం ద్విజాగ్రాః ప్రాచుర్భావస్త్వా
వధీనాయంతిస్సాత్ । శాఖాభేదస్త్వేనాస్తీతి సర్వేచోపాకుర్య
సర్వశాస్త్రప్రసాదితి । తతస్త్వైర్వైధాసారోక్తం కించిల్లిఖ్యతే ।

ఉపాకరణమోషధి జననసతిశ్రావణ్యం పౌర్ణమాస్యాంకార్యం శ్రావణ
మాసశ్రేణవేనా పంచమీహస్తయోగవా భద్రపదస్య పౌర్ణమా
స్యాంవా కార్యం । ఆమాధ్యాంపౌర్ణమాస్యాంవా యథాస్వాచారం
కార్యం శ్రావణ్యాదానుటికాచతుష్టయం అభిజన్మక్షత్రాశంవజ్ఞాం
తిథిఖండసతి పృథోగ పర్యాప్తవాప్సి ఉపాకరణ గ్రాహ్యశ్రవణ
ఖండే సతిధనిష్ఠాయుతా ప్రయోగపర్యాప్తగ్రాహ్య । నోస్తరామాఢా
సంయుతా । సూతకాది విష్ణుసంభవే ఓషధ్యుత్పత్త్యభావేపి శ్రావణ
భద్రపదయోః కస్మిన్చిద్దినే గ్రహసంక్రాంతివజ్రతేకార్యం । తిథిః
కర్మశోన లోపఃకింతుత్సవః । ఇదంకర్మ గురుశుక్రయోర్ముఖ
తాయాంనకార్యం । తథామలమాసేచ నకార్యం । అత్ర యేహోక్తాః
పౌర్ణమాసీవ్యతిక్తాః కాటాః తేనర్వేస్త్వత్వహసార కత్వచన
సామాన్యాద్గ్రంథాంతర వచనప్రామాణ్యాచ్చ అంగీకరణవ్యాః । ఇదం
తూపాకర్మచతుర్విధం । అధ్యాయోపాకర్మకాండోపాకర్మాదికం । తత్ర
కాండోపాకర్మాదివ్యాప్తత్యక్త మధ్యాయోపాకర్మేత్వక్తం । అథ
ప్రయోగః । ప్రతినంవాపయిత్యాధ గత్వాన్నా త్యావదీజతే । కాపీన
మేఖలా దండానుపవీతాజనితీచ । ధారయేత్తునవాన్యత్ర దీర్ఘాన్యపు
వినిష్ఠీ పేత్ । ప్రకృతమనుసరామః । పాణినాయమ్య । ఏవంవిశిష్టే
శుభముహూతే మమశిష్టేస్సహ అధ్యాయోపాకర్మకీష్యే । ఇతి
సంకల్ప్య । నివీటిభూత్వా ఋష్యచ నాయతండులై స్థండిలంకృత్వా
ప్రజాపతిం కాండఋషిమావాహయామి । సోమంకాండఋషి మావా
హయామి । అగ్నిం ... । విశ్వాదేవా ... । సాగ్ంహితిదేవతా
ఉదనిషదః ... । యాజ్ఞీకీదేవతా ఉపనిషదః ... । వారుణీదేవతా
ఉపనిషదః ... । బ్రహ్మణ్యస్వయంభువం ... । సదసస్సతి మావాహ
యామి । ఏవమేతాస్సనీనావాహ్యాః । ఋషిశోచవ్రాత రభ్యచన్యానవషే
ణాంతర్పణ కుర్యాత్ । ఏతేషోషోపచారాః శ్లో॥ అవాహనానన పాద్య
మధుక్య మాచమనీయకం । స్నానంవస్త్రోపవీతేచ భూషణంతదనం
తరం । గంధ పుష్పేతశోభూపం దీపంనై వేద్యమేవచ । తాంబూలంచ
తశోడత్వా విధివత్తర్పయేద్దక్షిణే । వార్యజలిభిరేతాంస్తు తర్పయిత్వా
విసజయేత్ । ఋషిజామచానంసర్వం కర్తవ్యంహినివీతినా । అత్ర

శ్రుతిరపి నివీతంమనుష్యాణాం ప్రాచీనావీతం పితృణాముపవీతందేవానా
మితి । శ్లో॥ స్నానచావాహనచైవ తపశ్శాంతితథైవచ । ఉద్యానసక్రియా
యాంచద్వితీయా పరికీర్తితా । అన్నదాననమస్కారే చతుర్థాహామ
ఏవచ । వస్త్రావేవాసనందద్యాచ్చేమా స్సంబుద్ధయస్సృతాః । ఏవం
పూజాంకృత్వా తర్పణంతే ఋష్యాదీనుద్వాస్య । తతోగ్నిప్రతిష్ఠాప
నాద్యాజ్యభాగాం తే సృచాజ్యమాదాయ అగ్నయేస్వాహా । అగ్నయ
ఇదం । ఇతి ముఖాహుతింజహుయాత్ । ఉక్తంచ । కర్మవ్యావధి
మత్సేషు వశేషుచచక్రవ్యపి ముఖాహుతిరవశ్యంహి సర్వాచారై స్స
స్సనిష్ఠితే । తతస్సృచాజ్య మాదాయ । ప్రజాపతయేకాండఋషయే
స్వాహా । పృజాపతయే కాండఋషయిఇదం । సోమాయ కాండఋషయే
స్వాహా । సోమాయ కాండ ఋషయిఇదం । అగ్నయేకాండ ఋషయే
స్వాహా । అగ్నయేకాండఋషయిఇదం । విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాండ
ఋషిభ్యస్వాహా । విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాండఋషిభ్యిఇదం । సాగ్ం
హితిభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్వాహా । సాగ్ంహితిభ్యో...ఇదం ।
యాజ్ఞీభ్యో ... ఉపనిషద్భ్యస్వాహా । యాజ్ఞీభ్యో ... ఇదం । వారు
ణీభ్యో ... ఉపనిషద్భ్యస్వాహా । వారుణీభ్యో...ఇదం । బ్రహ్మణ్యస్వయం
భువేస్వాహా । బ్రహ్మణ్యస్వయంభువేఇదం । సదసస్సతియేస్వాహా । సద
సస్సతియిఇదం । సద సస్సతిమన్మతం ... మేధామయాసిషగ్ స్వాహా ।
సద సస్సతియిఇదమితివా । ఇయమాహుతిస్సిష్టకృత్థానీయా । తథా
చోక్తం । వేదవ్రతేషుచత్వమ తదైవోత్సజనేషుచ । ఉపాకర్మశి
తద్యచ్చస్విష్టకృత్సదసస్సతిః । కించ యదగ్ని సదసస్సతి స్సాతకర్మశి
చోదితః । స్విష్టకృత్సామితి తేవంతిరీధః కర్మభేదతః । యదస్వస్విష్ట
కృత్సోమోవాహావీతీ నామనంతరం । సదసస్సతి రగ్నిశ్చ పృథానా
చా త్యనంతరం । ఇత్యాజ్యాహుతిహుత్యా తతస్సక్తుభిజాహుయాత్ ।
తత్ప్రకారస్తు । తిలాంశ్చైవక్తుంశ్చైవక్రీకృత్య ఆ జ్యేనసిక్త్యావత్సమాజ్ఞే
మంజ్రైజాహుయాత్ । తిలాంజాహుమిసగసాగ్ సపిష్టా ...
రమంతుస్వాహా । మంత్రోక్తదేవతాభ్యిఇదం । గావోహిరణ్యం ధవ
మన్నపానం ... శ్రియేస్వాహా । మంత్రోక్తదేవతాభ్యిఇదం । శ్రియంచ
లక్ష్మీచ ... దదాతుస్వాహా । మంత్రోక్త ... దం । తిలాః కృష్ణాః...

దురితంమయస్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! చోరస్వాన్నం... శమ
యంతుస్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! శ్రీశృలక్ష్మీశ్చ... జాతవేదసం
దదాతుస్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! పాణాపాన... విపాప్యభూయా
స్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! వాఙ్మనశ్చక్షుః... స్వాహా ! మం
త్రోక్త...దం ! త్వక్చర్మ... భూయాస్సగ్స్వాహా... మంత్రోక్త
...దం ! శిరఃపాణి... భూయాస్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం !
ఉత్తిష్ట పురుష... భూయాస్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం + పృథి
వ్యావస్తేచో... భూయాస్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! శబ్దస్పృశ
భూయాస్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! మనోనాశ్కాయ... భూయా
స్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! అవ్యక్తభావై... భూయాస్సగ్స్వాహా !
మంత్రోక్త...దం ! ఆత్మామేశుధ్యతాం జోతిరహం... భూయాస్సగ్
స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! అతరాత్మా... భూయాస్సగ్స్వాహా !
మంత్రోక్త...దం ! పరమాత్మా... భూయాస్సగ్స్వాహా ! మంత్రో
క్త...దం ! ఏతాసాం సర్వాసామాహుతీనా మృదేశత్యాగోమంత్రోక్త
దేవతాభ్యవప ! కుఢస్వాహా ముధఇదా ! త్సుత్తిపాసాయస్వాహా !
త్సుత్తిపాసాయేదం ! వివిత్స్వాహా ! వివిట్యాఇదం ! ఋగ్వీధానాయ
స్వాహా ! ఋగ్వీధానాయేదం ! కపోత్కాయస్వాహా ! కపోత్కా
యేదం ! త్సుత్తిపాసామలం... పాప్మాన్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం !
అన్నమయ... భూయాస్సగ్స్వాహా ! మంత్రోక్త...దం ! ఇహసర్వత్ర
సర్వాహా తీహుఃత్వా సర్వపాప విముక్తోభవతి ! శ్రియంబలాదిసంప
దంచ ప్రాప్నోతి తథాపూజాశ్రమః ! సక్తూ స్థిలప్రచోదితాం
స్థిలాన్త్యాది మంత్రితైః ! సవాజ్ఞహోమాహుతిత్వాగ్ నిలాం
హుత్వా విచక్షణః ! విముచ్యతే పురాణతైస్సమస్తపాతకైర్విజః !
శ్రియంబలాది సంపదలభతే హోమామగ్నిశ్చదేతి ! తథా ! యజ్ఞోపవీత
మితిమంత్రేణాగ్నావేకం యజ్ఞోపవీతంహుత్వా సవహిభ్యోయజ్ఞోప
వీతాని సమర్పయిష్యామధిశ్య బ్రాహ్మణేభ్యో యజ్ఞోపవీతాదత్వా
సర్వేయజ్ఞోపవీతానిధృత్వా దధేస్వాసీనాదర్బాన్ధారయ మాశ్చక్షు
రోనువాకా స్వేదస్వాద్యాక్ అధీయారక్ ! వ్రణవముచ్చార్య ! ఏతే
వేదాదయః ! అథాచార్యః ! అత్ర అథాచార్యః ! ఇతిపాఠస్సాధీయా

నితి ప్రతిభాతి ఓం అగ్నిమితేపురోహిం... ఓం ఇమేత్వా...
ఓం అగ్న ఆయాహివీరయే... ఓం శన్నోదేహి... ఏతేవేదాదయః !
అత్రకారికా ! స్మృత్యుక్త సారపిచ గృహ్యభాష్య వేదాదయోవ్యత్ర
తత్రైవసిద్ధాః ! అగ్నింత్రిపే త్యేతి యజుస్తతోగ్న ఆయాహ్యధోశంస
ఋచోత్రతీసఇతి ! తతః ! ఓంబ్రహ్మసంధత్తం ! ఓం భద్రంకణేశభి
శ్రుణుయామదేవాః ! ఓం తథాతోదశశ్రావణమాసా వ్యాఖ్యా
స్వామః ! ఇత్యాదిశిస్వాసధ్యావ్య సమిశ్చిన్నహాః ప్రహృత్య ! జయూది
బ్రహ్మవిసజః నాంతకృత్వా అగ్నిం యకంకృత్వా కర్మణః పుణ్యాహం
వాచయేత్ ! తథా ! శ్లో ! నామోపాకర్మన్నా నేషు ప్రతేషుచ సమా
పనె ! బ్రాహ్మణాన్భోజయేదంతే వాచయేదాశిషస్తథా ! ఏవముత్స
జఃసంకుర్యాత్ ! ఉపాకర్మోత్సజఃసంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య ఋష్యచక్
నాది సర్వపూర్వవత్కుర్యాత్ ! అథ ప్రయోగకారికా ! ఉపాకర్మణి
యత్కించదాపస్తంబేన సూచితం ! తద్వివిచ్యప్రవక్ష్యామి యథాబుద్ధి
ప్రయత్నతః ! ఇదమోపాకమత్కర్మ కస్మాద్యతోచ్యతేఽనునా ! ఆప
స్తంబేనయ త్నేన సిద్ధిక్తుర్ద్రవీణాకృతం ! తేనపాకర్మణి తథాముఖా
హుతిరుదాహృతా ! యత్రైతదుభయం తత్ర సుతరాముపవద్యతే ఓష
ధీనాంప్రకేశశ్చ హ్యత్రోత్సవధయ స్థిరాః ! సప్తస్త్విరణతత్రప్రసీదగ
లోకవేదయోః ! సక్తుమిశ్చాంస్థిలాంస్తస్మాజ్జహుయాదాజ్యమిశ్రితాక్ !
స్వాధ్యామాధ్యయనంకృత్వా మంత్రముచ్చార్యయత్నతః ! తిలాంజు
హోమా మిత్యాద్యాశ్చ మంత్రాహ్యత్రీచక్షితేతాః ! ఇత్యేరిత్యైత్తి
రీయాణా ముపాకర్మణిచోదితం ! ఏతిత్కృత్వాథ విప్రేందాః ! ప్రాప్నువం
త్కుడితంశలం ! అత్రీములకారికా ! కేంద్రగ్నివిశ్వాంశ్చనివత్స్వయం
భువంహుత్వాముఖాంతే సదసస్పృశించ ! ఆద్యానువాకాంశ్చతురోవరా
ధ్యాన్య నధీయ్యతే తత్రీతిశోజయాదీక్ ! ప్రసంగాదపరోవిశేషః ! పార్ణ
మాస్యాముపాకృత్య పరేమ్యబ్రాహ్మచారిణా ! సమిత్సహస్రీదాతవ్యం
గాయత్రీన్నానపూర్వకం ! ఉపాకర్మాచారితం త్ర్యహమనాధ్యాయం
కుర్యాత్ ! ఇతి శ్రావణ హోమస్సమాప్తః.

అథ స్నాతకమ్.

అథ సమావరణం ! తత్రీ యాజ్ఞవల్క్యః ! శ్లో ! వేదంప్రతాని

వాపారం సీత్యాహ్యుభయమేవవా। అవిష్టుత బ్రహ్మచర్యో లక్షణ్యాం
స్త్రియముద్వహేత్। అత్రవేదమిత్యపలక్షణం। తథాచమనుః। వేదా
నధిత్యవేదావా వేదంవాచియథాకృమిం। అవిష్టుత బ్రహ్మచర్యో గృహ
స్థాశ్రమమావహేదితి। అత్రానుక్తమపిన్నాస్యతో గురుదక్షిణాద్యా
వశ్యకం। తథాచయాజ్ఞవల్క్యః। గురవేతువరందత్వా స్నాయిత
లిదనుజ్ఞయా। అపస్తంబోప్యాహ। కృత్వావిద్యాంయావతీగ్ం శక్ను
యాద్వేద దక్షిణామాహారేధర్మతో యథాశక్తితి। పృక్వతమనుసరా
ముః। బ్రహ్మచారీన్నాత్వా ఉదయా త్రాగేవసంధ్యాం కుర్మాత్।
సూర్యోదయాత్ప్రాగేవ సమావరణనకర్మాకం గోశాలాపృవేశస్య
విహితత్వాత్। అత్రీకారికా। శ్లో॥ సంధ్యాహేనశుచినిత్య మనూహ
స్సర్వకర్మసు। యదన్యత్కురుతేకర్మ తత్సర్వంవిషమంభవేదితి। తనో
యథావిధ్యగ్నికార్యంకృత్వా। పుణ్యాహంవాచయిత్వా। పాణినా
యమ్య స్నాతికాఖ్యం కర్మకవిష్యఇతిసంకల్పం। కంకణంధృత్వా। గోశా
లాం ప్రవిశ్య। తస్యాద్వారమంతలోకమ్నా చక్మణాపీథాయ। తస్మి
న్నహని యథాసూర్యతప్తేనభవతితథాస్థిత్యా మధ్యాహ్నకాలే విధివ
దగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య అలంకృత్య పరిస్తీర్య పాత్రీప్రయోగాంతే। సూత్రీ
ద్వయంవస్త్రద్వయం సువణకమణిం బాదరమణిం పాలాశగ్ం సమిధం
స్సంజంచందనం కణాభరణద్వయం శీతోష్ణోదతేక్షురం కటంయవా
ఛత్రందండ మజనమాదశేన ముపానహాకుశాశక్యదం స్నానచూర్ణ
మాదుంబరకాష్ఠం పాత్రాణాముత్తరత సకృత్ప్రియుంజ్యాత్। అత్రీ
కారికా। నూతే, వస్త్రే, మణియుగ, సమిత్సక్కు, గంధా, ప్రవస్తా,
శీతోష్ణాంబు, త్షుర, కట, యవ, ఛత్ర, దంజా, జినాని అదర్శో పాన
ద్వయ, కుశ, శక్వత్సానమూణానిచైవ స్నాస్య యుంజ్యాత్సకృది
వానరః కాష్ఠమాదుంబరంచేతి తతఃపవిత్రే సంస్కారాద్యాజ్యభాగాంతే
ఇమగ్న్స్తోమమహాశే ... వయంతవస్వాహా। అగ్నయే జాతవేదసగ్దదం।
అత్రకేచిత్సాహకారంనేచ్ఛంతి। జహాయాదితి శాసనాభావాత్।
గృహ్యపాయశ్చిత్రేతు యత్రక్వచేధన మగ్నావా దధ్యాత్వాహ
కారేణ దధామితివిజ్ఞాయతేఇతి। ఇతి సమిధంపాలాశీ మగ్నావాధాయ
అగ్నేః పశ్చాదుదగగ్రీకట ఉపవిశ్య। త్ర్యాయుషంజమదగ్నే...అస్తు

త్ర్యాయుషం। ఇతి త్షురమభి మంత్రీయతే। అభిముఖేన మంత్రో
చ్చారణ మభిమంత్రీణం। శివోనామాసి ... మామాహిగ్ంసః। ఇతి
క్షౌరకాయత్షురందత్వా। ఉష్ణేనవాయుపుదకేనేత్యాదిదధేకస్తంభేవా
నిదధాతీత్యంతః చాలపత్కుర్యాత్। గృహస్యకశ్చిమాధే ఉపవిశ్య।
మేఖలాంవిసస్య। బ్రహ్మచారిణదద్వాత్। అపాబ్రహ్మచారిఃఇదమహ
మముష్యా ముష్యాయగన్య పాస్నాన ముపగూహమ్యుత్తరోసా ద్విష
ద్యన్తి। అనేనయజమాతాం మేఖలామాదుంబరమూలే దధేకస్తంభేవా
ప్రకాశం నిదధాతి। అత్రీముష్యస్థానె మహేశ్వరశర్మణఇతి అముష్యా
యగస్థానె కాన్యపసగోత్రస్యేతి అపాస్థానె యజ్ఞశర్మాహమితిపురూ
గః। దండాజనయోంస్త్రినాల్లవవత్యాగఃకార్యః। తథాహోక్తం శ్లో॥
అజనం మేఖలాదంధో భేక్షుచర్యావ్రతానిచ। నవరణం తెద్విజాతీనాం
సమావరణనకర్మణీతి తతః ఆపోహిష్ఠామయోభవ ఇతి తిస్సభిహిరణ్య
వణాఇతి తిస్సభిః తూష్ణీంమిశ్రితశీతోష్ణోదక్షః శిరసి ప్రోక్షయేత్।
తథాచ విధరత్నకారికా। ఆపోహిష్ఠామయోభవ ఇతితిస్సభిస్సన్నియా
చ్చీతోష్ణవాణిణా హిరణ్యవణాస్తిస్సభి స్సహితాభిహవతీతి। అన్నా
ద్యాయ పూహధ్వం ... సహవచనా ఇత్యేదుంబరకాష్ఠేనదంతాన్
ధావయిత్వా। స్నానీయేన దేహముద్వరణ్య। స్నాత్వా। సోమస్యత
సూరసి ... తనూరావిశే। ఇత్యహతముత్తరంవాసః పరీధాయ। అహత
మఖండపత్రం। అత్రీకేచిదాహుః। ఈషడ్ధాతంవపంశ్వేతం సదశం
యన్నధాతం। అహతంతద్విజానీయాత్సర్వకర్మసుపావనమితి। నమో
గ్రహాయచ। అభిగ్రాహిణీః। ఇతి కృతినమః పదందేవతాభ్యఃపరీసుశ
యుక్తం గంధందద్వాత్। అత్సరస్సు...సురభిజాషతాం। ఇతిగంధే
నాల్మానంముఖపూర్వ మనులింజేత్। ముఖమగ్నే బ్రాహ్మణోలింజతి।
బాహూరాజస్యః। ఉరూవైశ్యః తతః। ఇయమోపధిత్రాయమాణా
...మాకరోతు। ఇతి స్వర్ణకమణిం సూత్రప్రోత ముదకపాత్రేతిప్రద
క్షిణం పరిష్లాప్య। అపాశోమ్యురోమే ... జీవాత్తే వపుణ్యాయ। ఇతి
మణింకంబధ్యా। బాదరమణిమ్యేవంకృత్వా। సవ్యేపాణాగ్నేం
బధ్యా। కేవలీస్త్యావ్యక్షక్ ... మహిత్వనం। ఇతి ద్వాభ్యాముత్తరం
వస్త్రమభిమంత్ర్య। యాలక్పంతన్ననయన్ ... పరీధత్స్వవాసః।

వరిధ త్తధ త్త ... వరిధాతవాడు । జరాంగచ్చాసి ... సంవ్యయస్య ।
 ఇతి తిస్సభివక్త్రుంధృత్వా అస్యవక్త్రస్య దశాయాం కణాభరణా
 ద్వయంబధ్యా । దర్వామదాయ ఆత్యేనాభ్యానయన్ । ఆయుష్యం
 వచన్త్యం । ... విశతాంమూగస్వాహా । హిరణ్యయేదం । ఉచ్చైర్వాది
 పుతనాజసత్రాసాహం ... సమాహితాస్వాహా । హిరణ్యయేదం ।
 శునమహాగ్ం హిరణ్యస్య ... ప్రియకురుస్వాహా । హిరణ్యయేదం ।
 ప్రియంమా దేవేషుకురు... రాజసుకుమారస్వాహా । హిరణ్యయేదం ।
 యాతిరక్షిసికద్యసేహం... సగ్ంరాధనిమహగ్ంస్వాహా । సగ్ంరాధన్యా ఇ
 దంసగ్ంరాధన్యేదేవ్యేస్వాహా । సగ్ంరాధన్యేదేవ్యాఇదం । ప్సాధన్యే
 దేవ్యేస్వాహా । ప్సాధన్యేదేవ్యాఇదం । సమాజంచ ... జామసి
 స్వాహా । లక్ష్మ్యైఇదం । హిరణ్యమాయుష్య చక్షుష్మయన్యాత్సం
 రాధసికంచమమంత్రకేచ । సైవోత్తరతాపి తమత్తరత్రా ప్సాదంచాం
 త్యమనాచలక్ష్యేతి । ఇతిశుత్యా సమిధమిధ్య సన్నహనంచాగ్ని
 క్రహృత్య జయాదిబహ్యవిసజ్జానాం ॥ ఏకంకణాభరణం ఆయుష్య
 మిత్త్యేష్టాభిదక్షాణకణాభరణం । ఏతాభివద్విటియ మాభరణంవామ
 కణాభరణం । శుభిశేకరలగోహ ... భగ్ంకురు । ఇతి పుష్పమాలికా
 శిరసి నిధాయ । యామాహరజ్జమదగ్ని ... భగేనసహవచన్తా । ఇతి
 బధ్యామాలికాం । యదాంజనం ... బలాయచ । ఇతి చక్షుషోరంజనం
 దద్యాత్ । సస్పదేవమంత్రః । తేనవామితిమంత్రోలింగాత్ । యదిత్రే
 కుదంవిద్యతే తహి యదాంజకమితి మంత్రోనోచేత్ । మయివర్వత
 పూరుషమితి యజమా చక్షుషోరంజనందద్యాత్ । తతిః । యస్మైవర్వః
 ...వర్చసే । ఇత్యాదేశకనంద్యప్త్యా । ప్రితిష్ఠేష్టాదేవతానాం... సంతా
 ప్తా । ఇత్యుపానపాపగ్ంముచ్య । అతాపిసస్పదేవమంత్రః । వజ్రా
 పతే శ్చరణమసి ... మాహాహి । ఇతి ఛత్రమాదాయ । దేవస్యత్వా
 సవితు... హస్తాభ్యామదదే । ద్విషతోవధాయేంద్రిస్య... తన్నివారయ ।
 ఇతి పురుషమాత్రిం దండమాదాయవైణవ । సమస్తేదయవర్ణంతా
 మాసిభూత్వా నక్షతోదయసతిప్రాచీముదీచీం వాదిశముపసమ్కమ్భ్య
 దేవీష్టదుర్వీ... వీరయధ్వ । ఇతిదిశ ఉకస్థాయ మాహస్త్వం ...
 సోమరాజ్ । ఇతిసక్షతోణి చంద్రిమసంవోష తిష్ఠతే । తతఃతతఃపరం

మయాకింకరకవ్యమితి, విత్తేణభూ సంభాషణంకృత్వా యత్తేధన
 ప్రాప్తిస్తత్రగచ్ఛేత్ తతోనాదీశాద్ధృకృత్వా పుణ్యాహంచయేత్ ।
 ఇతి సమావతకనం సమాప్తమ్.

తూష్ణీ సమావతకనమ్.

అథ తూష్ణీసమావతకనమ్ । బ్రహ్మచారి తూష్ణీమేవతీధేక
 స్నాత్వా మేఖలవివదచానకంయదంతిధావన మాదుబలేకృత్వా
 స్నాసయోక దేహచుత్వత్యక్త । పుష్పముత్వావాససీపరిధాయ ఆచమ్య
 అగ్నిగ్రహ్యేద్యంబంధ్యత్య పరిశీన్య పాలాగ్ం సవిధమున్న
 ముష్ణమాధాయ గ ధపుష్పమంబ్య సాధరణాజన ఛతే పానహ
 న్నణుదంబాది పుష్పపంక్తిమువాది । అత్రారిశాః శ్లోస్వాసం
 వత్సేకరం తస్మిన్ తేనావ్యవేదన క్రికం । సస్మామాదాయ క్షిప
 వ్యరేపశ్య సమ తాః పానంసహధా మ స్మిన్ గావాధాయశిష్టమ్ ।
 గ ధాంబాః కుర్యాన్యకాపూర్వమితి స్మృతమితి । ఇతితూష్ణీసమా
 వతకన సమాప్తమ్. అగ్నికార్యం ।

అథ విశానాయమగ్ని వర విష్ణుమేనుభేద హూరెక సాయమగ్ని
 కార్యంకరిత్య ఇతి సస్మిన్ ఆపాణేగోహణాచగ్నికార్య ముధయో
 స్సంధ్యయో కుర్యాత్ ।

అష్టవిధ వివాహనిర్ణయః

అష్టవిధ వివాహాః । అష్టభోవివాహాః । తథాచ మరుః ।
 భాగ్యం సత్సంవాషణాః పాజుపశ్యస్తభాసురః । గాంధర్వోరాక్ష
 సత్సేవకైశ్చ సత్సత్త్వమస్మితేఇతి ॥ అత్ర బ్రాహ్మణి వివాహానాం
 లక్షణమాహమరుః ॥ అచ్చాయచకులీనాయ శుత్రశీలవతేస్వయం ।
 అహూయదానంకిన్యాయా బ్రాహ్మణ్యాద్యాహః ప్రికిరితః । ౨౨దైవ
 వివాహః యజ్ఞతతతతతత్ర ఋత్విజకర్మకుర్వతే । అలంకృత్యనుతా
 దానం దైవోద్వాహః ప్రచక్ష్యతే 3౧ అథాక్షవివాహః । ఏకంగో

మిథునంద్వేవావరాదాదాయ ధర్మతః । కన్యాపుదానం విధివదాహా
 న్యాహః పుకీర్తితః ॥ ౧॥ అథ ప్రాజాపత్యః సహోభావరతాంధర్మ మితి
 వాచానుబంధ్యతః । కన్యాప్రదానమధ్యచన్య పాజాపత్యోవిధిస్సృతః ।
 ౧॥ అథానుగః ॥ జ్ఞాతిభ్యోద్రవిణ దత్వాకన్యాయైచస్వశక్తితః । కన్యా
 ప్రతిగ్రహేనైస్యా దానురోధర్మఉచ్యతే ॥ ౨॥ అథ గాంధర్వవివాహః ।
 ఇచ్ఛయాన్యోన్య సుయోగః కన్యాయాశ్చవరస్యచ । గాంధర్వస్సతు
 విజ్ఞేయః సైమసి కామసంభవః ॥ ౩॥ అథ రాక్షసః ॥ హత్యాన్యత్యాచ
 బధ్యాచ కోశంతిరుదతీబలాత్ । పునహ్యకన్యాహరణం రాక్షసో
 విధిరుచ్యతే ॥ ౪॥ అథ వైశాచవివాహః । నుప్తామస్తా పుమత్తానా
 ర హూయకృత్యచ్యుతి సపావిత్రవివాహానాం వైశాచకభిహ్వయః ॥
 యాజ్ఞవల్క్యేః ॥ బ్రాహ్మవివాహాహూయ దీయతే కర్తవ్యంకృతా
 లజ్జాపునాత్మ్యభయతః పురుషానేకవిశేషిమితి । యజ్ఞసముత్పిజ్జేదేన
 ఆదాయామోన్మగోద్వయం । చతుర్దశప్రథమకోద్వితియష్టట్వహత్వ
 నేతి ॥ ఆనురోద్రవిణదానా గాంధర్వస్సమయాన్విధిః । రాక్షసోన్మగ
 హరణా వైశాచకన్యకాంబలాదితి । ఆపస్తంబోపి । బ్రాహ్మవివాహే
 బంధుశీలాకృత్యారోగ్యాణిబుధ్యా ప్రజాసహత్వకర్మభ్యః ప్రతిపాద
 యేచ్ఛక్తి విషయేణాలంకృత్యాపేదూ హిత్యమతేనునా గావా
 దేయకాదేవయజ్ఞతంత్రీ ఋత్వికప్రతిపాదయేత్సిహ ధర్మంచదిత ఇతి
 పాజాపత్యోమిధః కామాగ్గాంధర్వశ్చక్తి విషయేణద్రవ్యాణి దత్వాప
 హరేత్పు ఆనురోదుహిత్యమతంత్రోధయిత్వా వహేదన్యోరాక్షసన్మస్తా
 నా మత్తాంవావహేత్సవైశాచకః । తేహంత్రయతద్యాః పుకీర్తనః ।
 పూర్వపూర్వశ్చేయీనః । యథాముక్తో వివాహస్తథాయుక్తః । ప్రజా
 భవంతీతి । ౧॥ తమోవ్యాహ । చత్వరోధర్మ్యాః పుకీర్తమాష్టదిత్యేక
 ఇతి । అతస్మైతివచనమపి । వచానుపూర్వాన్విప్రస్య క్షత్రిస్య
 చతురోవరాః । విష్ణుప్రయోక్త్యానేవ విదుధర్మ్యాంత్యరాక్షసానితి
 అత్రాయంవిశేషః । చతురోబ్రాహ్మణస్యాద్యాః శశస్తాన్య వయో
 విహః । రాక్షసంక్షత్రియస్యైక మాసురం వైశ్యకూద్రయోరితి । అత్ర
 స్మృత్యంతరమపి । పాజాపత్యస్తథా బ్రాహ్మణైవ ఆమన్త్యైవ ।
 ఏతే వివాహముఖ్యాన్వై బ్రాహ్మణానాం ప్రకీర్తితాః । గాంధర్వరాక్ష

సత్వైవ క్షత్రియానాంతర్దేవతః । ఆనురోవైశ్యకూద్రాణాం వైశాచ
 స్సర్వగహితఇతి । బలాహహరణేవిషయే విశేషః । బలాచ్ఛపహృతా
 కన్యామంత్రేయక దిన సంస్కృతా । ఆన్యస్మైవిధివదేయాయథాకన్యేతి
 సాస్మృతేతి । అత్ర నారదః ॥ ప్రాజాపత్యస్తథా బ్రాహ్మణా దేవ
 ఆమన్త్యైవ । ఉక్తకాలేషుకలవాన్య వివాహోఫలదాయకః । గాం
 ధర్వానుకప్తేశాచా రాక్షసాఖ్యస్సెవర్యశః । పునశ్చకర్మ సిద్ధ్యశా
 కలవాన్య ప్రతివోదితమితి । అత్రస్వవణానిణాయమాహ । పూర్వైవ
 భాగ్యాహూద్రస్యసాచస్యాచ సచస్మృతా । నేచస్వాదేవ రాజ్ఞన్తు
 తాశ్చస్యాచాగ్జన్యతః ఇతి । బ్రాహ్మణ్యమచత్వరవివాహేషుగణామః
 పూర్వః । కన్యాశ్చన్యాస్త్వికారః పశ్యాద్దోమః కార్యః । తథాచబహ్మ్యచ
 గృహ్యశాశ్చిన్యై । గాంధర్వానుకప్తేశాచా వివాహో రాక్షసస్యయః ।
 పూర్వంపరిణయస్తేహం పశ్యాద్దోమో విధీయతేఇతి । అత్రదేవతః ।
 గాంధర్వాదివివాహేషుపునర్వైవాహికోవిధిఃకలవాన్యశ్చత్రిభివణాన్యైః
 సమయేనాగ్నిసాక్షికమితి । ప్రసంగాత్సృత్యక సారోక్తవచనాని
 లిఖ్యంతే । శుల్కందత్వాపరయంతే పంచత్యూకపరిరక్ష్యచ । కన్యా
 న్యస్మైప్రదాతవాన్య వాగ్దానసికృతేనతి । మృతేన్యస్మైప్రదాతవాన్య వరే
 సప్తపదాత్పురా । పురాపురుషసంభోగాస్మృతేదేయేతికేచన । అల
 మతిప్రసంగేన పుకీర్త మనుసరామః ।

అథ వివాహవియోగ విధిః

దంపత్యోరనుకూలజ్యోతిర్వినుక్తేశుభముహూతేపూర్వేచ్యు
 కృతాభ్యుదయికో మంగళసానంకృత్యా నిత్యకర్మవిధాయ । గాంధ
 పుస్సాక్షతవస్తాధరణాదిభి యథాధారాభ మలంకృత్య బంధుభిబాహ్
 హ్యైస్సహ వృద్ధాచారమనుస్మృత్య మంగళాక్షణం పుణ్యాహంవాచ
 యేత్ । తథాచస్మృత్యక్షణసారే । గర్భాధానాదిసంస్కార ఇష్టాపూర్వ
 క్రితుష్యపి । వృద్ధిశాద్ధపురాకృత్యా కర్మాణా స్వస్తివాచనమితి ।
 వాణిగ్రహణే స్కారణంపుణ్యాహంవాచయేత్ । ఏవంపుణ్యాహవాచనం
 కృత్యా । తదామంగళాదా విత్యాపస్త్రబీయగృహేష్య దశకనాచ్ఛంభ
 దంతుభివేణువాదిత్యాది భిరనిందితకులస్త్రీగీతకబ్జశ్చత్రీధ్వబాదిభిశ్చిహ్న
 వారపసిద్ధమంగళద్రవ్యైః । పుణ్యస్త్రీభిబాహ్యైస్సహఉద్ధా తేవ

శకున సామగ్గాయనీత్యాది శాకునాదిమంత్రాన్వాచయః స్వగృహం
 త్విన్వాగృహంగత్వా పత్త్యజ్జుః పాదావత్యాయేత్ । ప్రత్యక్వా
 దావనేజయేదిత్వాపస్తంబ స్మరణాత్ తతః పాత్త్యజ్జుః
 వా శుచాదేవే ఆసీనఃపాదయేత్ । అథిశాంతికా । శ్లో॥ అకృత్వాపాద
 శౌచంచ తద్వస్తుక్త శిఖోపివా । వినాయజ్ఞోపవీతేన త్వాచాంతోఽప్య
 శుచిద్విజగతి । తతఃపాత్త్యజ్జుః పాణినాయమ్య ధన్వవహసంక
 త్యక్షగ్గ్రియముద్యహే । ఇతి సంకల్ప్య । కంకిణముపవీతంచ ధార
 యేత్ । తథాచోక్తం । శ్లో॥ వివాహకతాః ప్రథమేవివాహే స.కల్ప్య
 సమ్మన్విరబధనంచ । స్వీకృత్య పశ్చాద్విధినాకృత్యా తద్వజ్ఞోపవీతా
 ఖలుధారయేత్స ఇతి । కన్యాదాతాపి కన్యాయా అభ్యంగిన్నానం శార
 యిత్యాది పాదపుష్పాక్షరవస్త్రాదిభిరం క్త్య స్వయమపిసత్త్వాసంక
 త్యంగిన్నానం త్వా గాధాధిభిరం క్త్యా సత్త్వంగిన్నాసంక
 త్యదాచార మచుస్సత్త్వ మంగిన్నం పున్యావం నాచయేత్ ।
 అగ్నిశ్చాచారసేన పరమాణం తపోజగితా త్వాజేన కన్యాహరి
 కంకణబక్షియాదివిపూణాశ్రమపానాన్వాప్యేహేతిపూర్వేన్విరా
 భ్యదయకంకతకన్యాతథాశ్లో॥ వివాహేన్విరాయాశ్చ పాన్యావీహే
 తథా । నాందీశా ధ్ధంగి పూర్వేన్విరాయాశ్చ స్వత్తానసాదయే । కం
 పూర్వేన్విరాయాభ్యదయకంకతకం తదాసద్వపవకుర్యాత్ । తథాశ్లో॥
 సర్వధికకరకర్తృభ్యః పూర్వేన్విరాయాశ్చ సద్వపవవా । శాస్త్రజానోభజయే
 దప్యేహిరణ్యేనోదకేన వేతి ఘట్ట (కన్యావరణం) తతోవరఃపరభక్తాః
 కన్యాంఘ్రోధ్యమితి చతురోశాస్త్రాణాః ప్రేషయేత్ । అత్రాహన్యాం
 సుహృదస్సమవేతా స్మత్ప్రసాదం సహస్రసంఖ్యయాతా నాదితో
 ద్యాభ్యామభిమంత్రయేత్తేతి । తతః । ప్రస్తుతాధయ... సుమనమ
 స్తుదేవాః ఇతి ద్యాభ్యాంతాన్వాహ్లానా నభిమంత్రయేత్ । తతః
 గా । కన్యాసమీపంగత్వా పాత్త్యజ్జుఃస్వంతః పత్త్యజ్జుఃకన్యాదాతా
 రం బ్రూయః కిమితి వైశ్వమిత్రాఘమశ్శానా కౌశికత్రాప్యపేయ
 పవరన్యానా కౌశికసగోత్రస్యమాధవశర్మణోనప్తే పునఃపవరముక్త్వా
 గోవిదకర్పణంపాత్రాయః పునః పవరముక్త్వా విష్ణుశర్మణఃపుత్రాయః
 పునః పవరముక్త్వా కౌశికసగోత్రాయ నారాయణశర్మణపరాయ ।

ఆగీరసబాహుస్సత్య భారద్వాజత్రాప్తపేయ ప్రవరాన్విత భార
ద్వాజస గోత్రస్య కేవలశర్మణోనప్తీం । పునః ప్రవరముక్తామధు
నూదన శర్మణఃపూత్రీం । పునః ప్రవరముక్తాత్రివిక్రమశర్మణః పుత్రీం ।
పునః ప్రవరముక్తా । భారద్వాజసగోత్రోద్భవాం లక్ష్మీనామ్నీం
కన్యాపృణీమహేతి । తతోదాతాపి వృణీధ్వందాన్యామీత్యుక్తా
వరసమీపంగచ్ఛేత్ । అత్రోకాఃకాశ్లాః । నామగోత్రేచతుర్థోక్తా
పత్యుర్వధ్వాద్వితియయా గాగ్ధాయాన్వపుత్రాయగోత్రమీంయజ్ఞదా
మిమాం । కన్యాధర్మప్రబాధకంతు వృణీమహ ఇతిర్యత్యితి । —

అధకన్య చాతారః.

అథ కన్యాదాతారః॥ శ్లో॥ పితాపితామహాభాతా సకుల్యో
జనసేతథా । కన్యాప్రదాః పూర్వనాకే ప్రసజ్యేతపరః పరథితి । అత్యవచ
నాంతరమపి పితా పితా మహాభాతా పితృన్యో నోత్రజోగూరుః ।
మాతామహామాతులోవా కన్యాదాబాంధవాః కృమాత్ ॥ పిత్రాది
దాత్రభావేతు కన్యాకుర్యాత్స్వయం పరమితి । —

అథ మధుపక్షా ప్రయోగః.

అథ మధువకళాప్రయోగ ఉచ్యతే । దాతా ప్రాణానాయుష్యః ।
కన్యాకమాగతౌవరం మధువకళాద్రవ్యేణపూజయిష్యే ఇతిసంకల్ప్య ।
ఉదగగ్నిం కూచంనిదధ్యాత్ । వరః । రాష్ట్రభృదస్యాచార్యా సదీ
మాత్వద్యోవం । ఇతి కూచోఉపవిశేత్ । తతోదాతా జలపాత్ర
మాదాయ । అపఃపాద్యాః । ఇతిబ్రాహ్మణాత్ । వరః । అపః పాద్యా
వనేజరః ... బ్రహ్మవచఃస్వపాని । ఇతి తనదక మభిమంత్ర్య పూర్వం
దక్షిణంపాదందత్వా శూద్రశ్చేత్తస్యై వామపాదం ప్రథమందధ్యాత్ ।
అత్ర శ్మత్రీయ వైశ్యయోరనభిధానాదనియమేనపాదం పృసారయేదితి ।
ప్రయోశయితార ముపస్మృత్య । మఃమహా ... వీర్యం । ఇతియజ
మాత్మానం హృదయదేశేభిష్టుశేత్ । పాణ్డసానంహితత్ । తరిక్షపస్మృ
శేత్ । అత్రవిభిరత్నకారికా । శ్లో॥ నైర్మలైరాక్షసైరాద్రై వైత్యకేవా
ప్యూడిరితే । ఛేదనిసనశేదే కృత్యాభిమతాన । అమేధ్యలేఖకే
శాది స్పృశే చాచక్షుస్మృశేదితి । తతోదాతా । ఉపర్యధస్థితాభ్యం
కూచాభ్యంసహమృగ్మయసాశేనోదకమాదాయ । అహాణీయా

అపః! ఇతి బ్రూయాత్ | అత్ర సామఖ్యావిశేషాత్ | స్వజ్ఞాదిపాత్రేషు
విద్యమానేషు పిమ్మగ్నాయ పాత్రమేవ భవితవ్యమిత్యేతదథాం మృగ్య
యేనేత్యుక్తం | తతోవరః | ఆమాగ్నాయశసా ... పశూనాం | ఇతి
తదుదకమభిమంత్ర్య వరస్వస్యాంజతా అపామేకదేవే దాత్రాసీయ
మానెనతి | విరాజోదోహోసి ... విరాజ! ఇతియజుజ్ఞాప్త్యా! దాత్రా
పురస్తాన్నిసీయమానం శేషముదకం వరస్వముదగ్గింవః ప్రహీణోమి ...
మత్సయః | ఇత్యభిమంత్రయతే! అస్మిన్ సమయేదాతా వరాయకణా
భరణ గోభూశయాగ్న గులియకాదీని యథాశక్తిదద్యాత్ | తతోదాతా
మధుసగ్ంసృష్టం దధికాంస్యపాత్రేనిధాయ! వషేయసాకాంస్యపాత్రే
గాపిథాయ పూర్వవత్కూర్చాభ్యాం సహగృహీత్వా మధుపర్క ఇతి
బ్రూయాత్ | అత్రాపిపాత్రాంతరేషు సత్స్వపి అంతర్గ్రహణపాత్రా
పిథావపాత్రీంచ కాంస్యమేవబోధ్యంవరః | తేయ్యై విద్యాయై ...
పశూనాం ఆమాగ్నాయశసా ... పశూనాం | ఇతి ద్వాభ్యామభి
మంత్ర్య | అమృతోపస్తరణమసి | ఇత్యపఃపీత్వా! యస్మిన్ సమయే
... మధవోసాని | ఇతి మధుపర్కంపాశ్య | పునస్తూష్ణాద్విపాశ్య |
అమృతాపిథానమసి ఇత్యపఃపీత్వాచామేత్ | అగ్నింపస్తరణప్రభృత్యపి
థానాం తస్యఏక కర్మత్వాన్నమధ్యేశాచాచమనం | కేచిత్కుర్వంతి |
ఆచమ్యతోయంహ్యమృతేతిపీత్వాపకంతు యస్తద్ధనయాపిజేత్త్రిః |
తోయంచ పశ్చాదమృతేతిపీత్వా సఖ్యశ్చదద్యాదిహపకశేషమితి
కారికా | అత్రోమధుపకపదానః | దధిమధుఃపుతానాంసమాహరః |
ఏత త్రిన్మదుద్యతే | దధిమధుఃపుతధానా స్సక్తవత్త్యేకే | ధానా
ఘృష్టయవాః | ఇదంపాజ్జమిత్వచ్యతే | పశ్చాన్సాంసమాహరః
పాజ్జమితి పుత్రతై | సామాన్యతో మధుపకశబ్దాథో మధుసగ్ం
సృష్టం దధిప్రియోవా మధుసగ్ంసృష్టముదకంవా | అత్రతుదధిమధు
సమాహరవేవ | ప్రకృతమనుసరామః | తతోదాతా గాః ఇతిబ్రూ
యాత్ (గోత్యాగః) తతోవరః | సారస్యపహత...జహి | ఇతిగామభి
మంత్ర్య! వృసింహశర్మణోమమచ! గోవిదశర్మణోముష్యచ! ఇతిస్వస్య
దాతుశ్చనామసి వత్స్యేక్వాన్యోవధేతాం | యజ్ఞస్యవృద్ధియను ...
భూయాసం | గాధేనుభవ్యా ... వధిష్ఠ | పిబహుదకంతృణాన్యత్తు |

ఇతి శనైరుక్త్వా | ఓముత్సృజత | ఉచ్చైరుక్త్వాగాముత్సృజేత్ | కలె
యుగగవాలంబననిషేధాత్ గాముత్సృజేత్ | నాలభేత | ఓమిత్సృగ్
కారే | ఓమేవంవరమమతమితి దశేనాత్ | సమయజ్ఞోవధేతా
మిత్యాదే మంత్రోస్యావసానంకుతోవసీయత ఇతిచేత్ | ఓమత్సృజతే
త్వత్తరస్యాదినా పూర్వస్యావసానంవింద్యాదితి పూర్వమత్రంస్యత్తర
మంత్రో మర్యాదేత్యథా | ఏవమేవాహవిధిరత్నకారికా కారోపి |
అదిగ్నిదిష్టమంత్రాణా మవసానస్య సంశయే | ఉత్తరస్యాదినాపూర్వ
స్యావసావసానం ప్రతీయతామితి | పృథక్తమనుసరామః | తతోదాతా
సిద్ధమన్నం పాత్రాంతరేణాదాయ స్వయంతిష్ఠ వరాయదశేయిత్వా
భూతమితి బ్రూయాత్ | ఏతద్భూతమితిపదం మంత్రగతమితిమంతవ్యం |
అత్రాపస్తంబః | సిద్ధేన్నేతిష్ఠన్భూతమితి స్వామినే ప్రబ్రూయాదితి |
తతోవరః | సావిరాట్ తన్మాత్రాయ | తస్య తేకీయ! తన్మదోజకంధాః |
ఇతి మంత్రోవిభాగక్రమేణ శనైరుక్త్వాతదన్నమభిమంత్ర్యఓంకల్పయత |
ఇత్యుచ్చైబ్రూయాత్ | భోక్తుంకల్పయతేత్యథా | కల్పనాసజ్జనా |

(మధుపర్కకాల కారికా.)

శ్లో! వినాహేమధుపర్కస్య కాలానాహుమహానిషిణః | కన్యాదా
నాద్యంతయోర్వా పూర్వహామాంత ఏవ వేతి | పూర్వహామః
ప్రధానహామః | అథమధుపర్కనిణయకారికా | ఆచార్యాయత్విజ్ఞే
రాజ్ఞమధుకకోగవాసహ | తితైవవేదాధ్యాయవరాయాపచితాయచ |
తాభ్యాంత్వవేదాధ్యాయాభ్యాం వినాన్యతరయాగవా | ప్రవక్తౌచైవ
చిత్రాయ భవేద్దాహ్యాన్యగవాసహ | అత్రోగోమధు పకశస్యాది
త్యస్మిన్దక్షిణాతుగాః | మధ్యేతుమధుపకశస్య సాన్త్యాసర్వదైవతు |
అగ్నిశేయష్టడంగంతు వేదంజానాతిచాథత | వేదాధ్యాయస్సతు
హోక్తఃప్రకాశశ్చిత్రేఉచ్యతే | స్నాతకాయసకృన్నధుపకశోగాహన్యా
కస్మృతిచోదితవేవవా | స్నానమాచరితదివసే యదాతస్యసక్తమథాపిస
ఇవ్యతఇతి | అస్యాథాః | అహ్నిస్నాతకోభూత్వా తదాత్రాయదివివా
హంకుర్యాత్ | తస్యదివామధుపర్కంకృత్వా రాత్రావపి పునమే ధు
పర్కంకుర్యాదితి | ఇతి మధుపర్క ప్రయోగః |

అథ కన్యాదానమ్.

అథ కన్యాదానం । దాతాపాక్షిణ్యః । ప్రాణనాయమ్యః మహా
 జన్మనః పశ్యంతి బాల్యయావన కౌమారవాధా కేషు సుషుప్తిభాగిన్ని
 ద్రావస్థాను రహసిప్రకాశేచమనోవాక్యా య కర్మభిః జ్ఞానాజ్ఞానకృత
 సమస్తపాపక్షయద్వారా మయాసహదశపూర్వేషాం దశాపరేషాం
 మద్వంశ్యానాం నరకాదు తీర్థవాలుకాభిన్న వ్యపేక్షామండల కర్మకార
 కృతరాశేవకర్మ సహసాసహసే వీతైకవాలుకాపకర్మణ క్రిమేణ
 సర్వరాశ్యపకర్మ సమీకీకారే బ్రహ్మగోక నివాస సిద్ధ్యర్థం స్వగృ
 హాశ్చక్రవర్తికారేణ లక్ష్మీనారాయణ ప్రీత్యర్థం కన్యాదానంకర్మవ్య
 ఇతి సాకల్యైః పరవధ్యోమక ధ్యేవస్తాదిక మావరణంకృత్వా । ప్రత్య
 జ్ఞుభింవరంగంధాదిభిరభ్యర్చ్య । గంధపుష్పక్షిత స్వణాదికం గృ
 హీత్వా కన్యాహస్తం గృహీత్వా కన్యాంకనకసంపన్నాం కనకాభరణై
 ర్యుతా । దాన్యామివిష్ణువెతుభ్యం బ్రహ్మగోకజగీవయా । కన్యేమ
 మాగతోభూయా । కన్యేమేదేవిపాశక్వయోః । కన్యేమే సర్వతో
 భూయా స్వదానా న్మోక్షమాప్నూయాం । విశ్వంభరః పంచభూతాః
 సాక్షిణ్యసర్వదేవతాః । కన్యామిమాం ప్రదాన్యామి పితౄణాంతరణా
 యతై । కన్యాంసాలంకృతాంసాధ్వీంసుశీలాయసుఫీమతే । ప్రయతోమా
 ప్రియచ్ఛామి ధర్మకామార్గసిద్ధయే । ఇతి (చతురః) మంత్రా
 నుచ్ఛార్య । వైశ్యామిత్రాశుమవణా కౌశికత్రాప్తపేయ పవరా
 న్విత కాశికసగోత్రస్య మాధవశర్మగోత్రస్యై పునఃపవరముక్త్యా
 గోవిందశర్మణః పాతాంయ పునఃప్రవరముక్త్యా విష్ణుశర్మణఃపుత్రాయ
 పునఃపవరముక్త్యా కౌశికసగోత్రాయ కేశవశర్మణేవరాయ । అం
 బాహాస్సత్య భారద్వాజత్రాప్తపేయ పవరాన్విత భారద్వాజ
 సగోత్రస్య వామనశర్మగోత్రస్యై । పునఃప్రవరముక్త్యా కేశవశర్మణః
 పాత్రీం । పునఃపవరముక్త్యా త్రివిక్రీను శర్మణఃపుత్రీం । పునఃప్రవర
 ముక్త్యా భారద్వాజసగోత్రజాం లక్ష్మీనామ్నాకన్యాం తుభ్యంప్రజా
 సహత్వకర్మభ్యః ప్రతిపాదయామితి కన్యామదక పూర్వకందచ్యుత్ ।
 తథాచాపస్తంబః । సర్వాణ్యుదక పూర్వాణిదానానీతి । అభికారికాపి ।
 స్రీజాసహత్వకర్మభ్యః పతిపాదయామితి తత్ప్రీతా । ఉక్తాతుదక్షిణే

హస్తై పరస్యనివయేజ్జలమితి । అత్ర చాత్యుక్తిగృహీత్వలక్షణం । ప్రాక్ర
 త్యజ్ఞుభయైచ్చవదాత్యుగాహకయోగ్నితిః । శ్లో । ఉద్వాహంచైవసావిత్రి
 పదానచైవమేవహీతి । అభికారికముకారికా । ప్రాణసంయమనంప్రధమం
 భవేత్ప్రేక్షణం సుహృదామభిమంత్రణం । సంగతాయవరాయ సమ
 కన్యతే స్వామినాతు వధూజాలపూర్వకమితి । అత్రాయంవిశేషః ।
 శ్లో । నాంపీముఖేభివాహేచ పతితామహాపూర్వకం । నామసుకీర్తయే
 ద్విద్వా నన్యతేపితృపూర్వకమితి । పశ్యంతిమనుసరామః । తతోవరః ।
 కన్యాదక్షిణహస్తం గృహీత్వా । దేవస్వత్వాసవితుః ... ప్రజాపతయే
 కన్యాం । తేనామృతత్వమశ్వాం ... ఉత్తానస్త్యాగీరసః ప్రతిగృహ్యతు
 ఇతి కన్యాపతిగృహీత్యాత్ । దాతా । హిరణ్యగర్భాగర్భాన్ ... శాం
 తిం ప్రియచ్ఛమే । ఇతిమంత్రముచ్ఛార్య । అస్మైబ్రాహ్మణాయ ...
 శర్మణేవరాయ కన్యాదానసాధ్యుణ్యార్థం దక్షిణాతుభ్యమహం సుప్ర
 దదేనమమేతి దక్షిణాంతర్వా అనేనక్రీరామచంద్రః ప్రియతామితిజలం
 విస్ఫుడత్ । తతోవరస్వస్తీతివదేత్ । ఓం స్వస్తీతివా । దాతా । ధర్మార్థ
 కామేశుత్వయేహనాతి చరితివ్యేతీవదేత్ । వరః । నాతిచరామితివదేత్ ।
 అస్మాధా । అనయాసహధర్మకార్యః । అగ్రకృష్ణసంపాదనీయః । కామశ్చ
 భోక్తవ్యః । నతుస్త్రుతం యేనహీతిదాతుర్వచనం । ఏనామతీత్యనాతి
 చరామితి వరస్య ప్రతివచనం । తతోవరఃస్థాదితేవిధివదగ్నిపతిష్ఠాప్య
 అన్యతోయ ముఖదధ్యాదిత్యంతుంకుర్యాత్ । అగ్నిమభ్యాసీయేతి వక్త్య
 మాణత్వాత్ । కన్యాదానసమయే కేచిత్ వధ్వాః ప్రపితామహాది
 సంబంధంపూర్వముక్త్యా వశ్యాదగ్రస్యపతితామహాది సంబంధంవదంతి
 తదయుక్తం । తథాచకారికా । శ్లో । వరగోత్రంసముచ్ఛార్య పతితా
 మహాపూర్వకం కన్యాగోత్రంతాత్ప్రేక్షకన్యాభూమిశ్చేదియతేఇతిబాష్ప
 నార్యోపి । (బాష్పనభట్టః) ఆగతాయ గౌతమితి పులింగప్రయోగ
 మేవకృతవా ఇతి కన్యాదాన ప్రకారః ।

అథ సుమ హూతః

తతో వేణుపాత్రస్థితేషు తిండులేషు ఆవరణ వస్త్రాత్పూర్వతః
 ప్రత్యజ్ఞుభోవరః । పశ్యంతిపాక్షిణ్యభిగన్యాః తతోవరస్సుమనసః స
 సుముహూరిక సమయే ఆవరణవస్త్రంకించదపాస్యవధూంపశ్యేత్ । తథా

చోక్తం శ్లో! అరుహ్యరాశింసితతండులానా మన్యోన్యవక్త్రే హ్యవలోక్య
మానః । పృథ్వీభూపూర్వముఖీసులగ్నై వరోవరోగ్యాం వరయే
త్కుమారీమితి । తతోవరశ్చక్షుషీ ఉపసంహృత్య । అభాత్యుష్ణీం ...
సవితస్సువ ఇతిజపిత్యాఅవరణవస్త్రమపాస్య । అఘోరచక్షురపతి ఘ్నీక
... శంచతుష్పదే ఇతివహూసమ్యక్పశ్యేత్ । ఆవయవశోనిరీక్షణంసమ్య
గ్గతానం తతోవరవహ్వై సమేత్వావాభ్యాః కర్మాణికతావానిప్రజా
శ్చోత్పాదయితవాః । ఇతి సుకల్పంకుర్యాత్ । తతఃకన్యకా ఉత్పాద
యామితి బ్రూయాత్ । అత్రసంకల్పమితిపరిభాషామాత్రంసత్ప్రచా
యామపూర్వకం । తతోవరః । అంగుష్ఠేన అనామికయాచ అంగుష్ఠా
దభణంగుహీత్యా । ఇదమహం ... నిదిశామి । ఇతియజుషాతస్యాః
శన్యకాయా భవోరతరదభేణ సామ్యజ్య ప్రితీచీననిరన్యఅపడవ
స్పృశ్య । జీవాగ్ంరుదంతి ... పరిన్వజే । వధ్వాస్తద్భూభూనానావా రో
దనరూపే నిమిత్తైజపేత్ । దురుత్తిమితిమంత్రలింగాత్ । సమావేశనాం తె
వివాహకర్మణి అస్మిన్నిమిత్తై అస్మైవజపకార్యః । నిమిత్తావృత్తేనైమిత్తి
కస్యాప్యావృత్తిరిన్యాయాత్ । తుతాదినిమిత్తేప్యేవవజపఇతిపూర్వా
శ్శిమః తతిః । పృథ్వీస్కారం ... ఆహ । ఇతి యుగ్మాన్బాహ్మణా
న్నానోదకాయప్రేషయేత్ । అత్రగృహ్యం । యుగ్మాం త్నమవేతా
స్సూత్రవత ఉత్తరయాద్యైః ప్రహీణయాత్ । ఇతి అత్రీయుగ్మవచనా
విషమసంఖ్యా నివృత్త్యకమితివృత్తికారః । సమసంఖ్యాసత్యఫణః ।
క్వాచతురత్వాది అత్రస్త్రియోనసేషయేత్ । బ్రాహ్మణాఇతిమంత్రీ
లింగాత్ । పోక్తమనుసరామః । అర్కమోలగ్నిం ... దేవరాశ్చ । ఇతి
వరోవధ్వాశ్చిరసిదభేణ్యాం నిదద్యాత్ । దభేణ్యాం దభణవలయం ।
భేనసఃభేరభః ... సూర్యవచనం । ఇతి తస్మిన్దభేణ్యే దక్షిణం
బహిర్యుగచ్ఛిద్రా పృథివ్యావ్య శంఖేహిరణ్యం ... సగ్ంస్పృజస్వ ।
ఇతి తస్మిన్యగచ్ఛిద్రే సువణణమంత్రధాతయః హిరణ్యవణాః సుచయః
పావకాః ... ప్రచక్రిమురహిత్యా ... సహితాపునాతుః హిరణ్యవణా
శ్శుచయః పావకాయాసుజాతః ... భవంతు । యాసాగ్ంరాజా ...
యాసాందేవాదివి ... శివేనత్వాచ చక్షుషా ... భవంతు । ఇతిపంచ
భిమణంత్రేస్సగృహ్యత్సపయేత్ । అత్రప్రయోగః । సువణాంత్రహీణే

యుగచ్ఛిద్రే కించిదుదకం నివయేత్ । వధ్వాశ్చిరసియథోదకం సోవతితథే
త్వత్రస్నానస్యాఫణః । తతోయుగాదికమపాస్యః పరిత్యాగిర్వరోగిర... ।
జుప్తయః । సూతనవస్త్రాభ్యాం వహూమాచ్ఛాదయేత్ । అత్రీబాహు
నార్యః (బాహునభట్ట) పరిత్యేహతవాసోభ్యాంవహూమాచ్ఛాద్యేత్వత్క-
వాత్ । అత్రీగృహ్యమపి । ఉత్తరయా ౭హ తేన వాససాచ్ఛాద్యేతి ।
కించ । పరిత్యేత్వనయావస్త్రమాచ్ఛాద్య ఆచమయేద్వహూమితి । వచ
నాంతరమపి । పరిత్యేత్వహతంవాసః పరిధాప్యాచమయ్యచేతి అహత
మఖండం వస్త్రమిత్యఫణః । తత్రచగృహ్యకారికాయామేక వచన మే
వోక్తం । సాంప్రతికాస్తువాసోభ్యామితి ద్వివచనమేవాచరంతి । అత్రశిష్టా
చారవపక్రమాణంసత్ప్రయోగం । తతోవరః । మాంగల్యతంతనానేన
మమజీవనహేతునా । కంఠేబద్ధేనసుభగ త్వంజీవశరదాంశతం । ఇతి
కన్యాయా మంగళసూత్రంకంఠే బధ్నీయాత్ । అత్రకారికాఅచ్ఛాద్య
సూతనంవాసో వరోమాంగల్యసూత్రంకం హిరణ్యమణిసంయుక్తం బధ్నీ
యాత్కన్యకాగత్యితి । తతోవహూముపవేశ్య । స్వయమప్యాసీనః శ్రీవృ
ద్దభణమయేనయోక్తేణ । ఆశానానా ... సుకృతాయకం ఇతికన్య
యానాభిషేకం సన్నహ్యతి । అత్రీప్రయోగః ఉత్తరేణనాభినిష్ఠకన్య
కృత్వా పదక్షిణంపర్యాహ్య దక్షిణేననాభిమవస్థావ్య ఉత్థాపయేత్ ।
యోక్తంసన్నహన విషయై సుతిరపి । యత్తివంతి సన్నహేతి శ్రియా
జ్ఞాతీగ్ంరుంధ్యాత్ । తస్మాదాసీనాసన్నహ్యతే । ఆసీనాహ్యేమా వీర్యం
కరోతి । ఇతి । సన్నహనంబంధనం । నాహబాధనఇధాతుః । కపిలానాచ
నాదికమణగార్హస్థ్యానభవతి । గృహ్యేతుఉత్తరయాయోక్తేణసన్నహ్య
భానాముత్తరయా దక్షిణహస్తైగృహీత్వా౭గ్నిమభ్యాసీయేతి ।

అథ అక్షతారోపణమ్.

బాహునభి ధ్రువకపిలావాచనాదిమంగళాచారపాఠ్యమిత్వత్కం అథకపిలా
వాచన ప్రయోగః । వరస్సంజలినా స్వపయసావధ్యం జలాపుపస్తీర్య
ద్విస్తండులానోప్యాభిఘోరయతి । తతో వరాంజలావన్య స్తంత్రవేది
బ్రాహ్మణా వరసంబాధిభ్యామేవ తండులపయోభ్యాం వధ్యం జలిన
త్ప్రూత్వా వధ్యంజలెరుపరిస్థావ్య సోదకంకలశమాదాయ బ్రాహ్మణై
పుహ । కపిలాగ్ంస్తారయంతు ... శ్రియతాగ్ం శాంతిరస్తు । పృజాపతి

స్త్రీయాంయశః యశోయజ్ఞస్యదక్షిణాం! పౌజామేకామస్సమృద్ధ్యతాం!
 ఇతి దంపతీ అన్యోన్యంశిరసోస్తండు లానావపతుః । పురస్సరాస్త్రీ
 ప్రథమేత్పతీయేవరశ్చపూర్వం ద్విచతుర్థయోశ్చ! ఉపస్తతిశ్చాంజలి
 పూరణాదివ్యత్యస్తమేవం నియతంచరేతాం । అత్రాయంవిశేషః । ఈష
 త్నిక్తావధూపూర్వం ముగళాచారతంతులాః । శిరసిచాసయేత్పూర్వవ
 ధూశ్చేత్యబ్రవీన్నునురితి । ఏవగ్రతః । ద్వితీయకర్యాయే వధూస్సన్వి
 తండులపయోభ్యాం పూర్వంవరాంజలీకుర్యాత్ । తతోమంత్రీముచ్చా
 ర్య । వశవోమేకామ స్సమృద్ధ్యతాం । ఇత్యావపతః । తృతీయపర్యాయే
 తండులపయసీసగంసృజ్య పూర్వతత్కృత్వా । యజ్ఞోమేకామస్సమృద్ధ్య
 తాం । ఇతి తండులానావపతః । చతుర్థపర్యాయతూష్ణీమేవ కుర్యా
 తాం । అథవా శ్రియో మేకామస్సమృద్ధ్యతాం! ఇత్యేవంకుర్యాతాం ।
 అత్రవా కంకణసూత్రేధారయేతాం । సంకల్పానంతరంతస్య ముఖ్య
 కాల ఇతిస్మృతః । హస్తగ్రహణకాలోవా చతుర్థాశ్వాం నిశివాభవేత్ ।
 బంధనముఖ్యకాలేన్యో చతుర్థాశ్వాంనిశిమోచయేత్ । దశ చాపహని
 వాతస్యమోచనం దేవసన్నిధౌ । ఉపాయశేతుతస్యన్యో చతుర్థాశ్వామేవ
 మోచనం । ఇతరత్రతుసర్వత్రో పశేహని విమోచయేదితి । సరబాధన
 ప్రకారః పుంసవనపూర్వం మేవోక్తః । తతః । నధూవరచేలాంచలయో
 న్సువణతాంబూల సహితం బ్రహ్మగంధింకుర్యాత్ । తథా । చేలాం
 చలేన కన్యాయా వరచేలాంచలంబుధః । వధూవరాంశుకప్రాంతేసను
 వణంనియోజయేదితి... ఇతిసుముహూర్తకృత్యం కపిలావాచనంచ॥

అథ హస్తగ్రహణమ్.

తతోవరస్య దక్షిణహస్తేన కన్యాహస్తగృహీత్వా । పూషా
 త్వేతోనయతు ... వదాసి । ఇత్సగ్నిమధ్యాయేత్ । అత్రోకేచి
 త్కన్యావామహస్తంగృహీతూదితివదాతి । తదనమోచనం । తథాపూర్ణా
 శ్రీమః । తస్యాదక్షిణ హస్తానం హస్తగృహీత్వా । పూషాత్వేతోన
 యత్వితిగృహ్యగ్నిమధ్యావయేదితి । బాప్సనభట్టాపి । అశినా దక్షిణ
 హస్తే గృహీతేత్వితి । అత్రాపిద్వితీయాధాసక్తమీ । దక్షిణం హస్తం
 గృహీత్యేత్యక్షణః । పూషాత్వేత్యాహరణమంత్రీః । నయత్వతిమంత్రీ
 లింగాత్ । హస్తగ్రహణం తూష్ణీమేవ । ప్రకృతమనుసరామః । తతో

అగ్నేఃపశ్చాదుదగగ్గోకం యుగపశుపవిత్రతః । ఉత్తరోవరః । అత్రగృహ్యం ।
 అపశేగాగ్నిముదగగం కటమాస్థిర్యః । తస్మిన్నుపవిత్ర ఉత్తరోవరఇతి ।
 అత్రోకాదికా । శ్లో । సంస్కారకస్తుసర్వత్రో తిష్ఠేదుత్తరతస్సదా సంస్కా
 ర్యపురుషోవాపి స్త్రీవాదక్షిణతస్సదేతి । అత్రోకేచిదాహుః । ప్రధాన
 వైవాహిక హోమవ తిష్ఠేద్వధూ దక్షిణతోవరస్య । న్యామత్త
 రాన్యత్రసమ స్తకర్మ హోమే శివస్వామిమతేనయోషేతి । అత్రో వచ
 నాంతరమపి । గృహప్రవేశహోమాత్పాగ్వర ఉత్తరతో భవేత్ ।
 తతోదక్షిణతోన్యత్ర ఫలందానం నివాశిశోరితి । ఏతద్వచన ద్వయం
 హిరణ్యకేశిశాఖావిషయం । నత్వాపస్తంబవిషయం । తథాచోక్తం ।
 హిరణ్యకేశి వ్యతిరిక్తకానాం ప్రథమాదిషుషట్సునిత్యం । శాఖాదిభేదా
 తునసంశయోత్ర తిష్ఠేద్వధూదక్షిణతో వరస్థేతి । తస్మాదాపస్తంబ
 శాఖనా మిదమేవప్రమాణవచనం । పూర్వవచనద్వయం శాఖాంతర
 విషయత్వాన్నాదరణీయం ఏతేహోమాష్టట్ । శ్లో । ప్రధాన హోమో
 యద్వదాది హోమోప్రవేశ హోమశ్చవివాహశేషః । అంతశ్చసమ్యక్
 గృహదయస్యసగ్గః ఏతేషుశమ్యాప్రపదంతిరజ్ఞాః । ఏతేషు షట్సుహో
 మేషు వరఉత్తరత ఏవోపవిశేత్ ॥

అత్రో రజోదర్శన విషయః.

అస్మిన్నమయే వధూర్వది రజస్వలాన్యత్రదా కింకుర్యాదిత్య
 త్రాహ । వివాహ హోమప్రకాంతే కన్యాయదిరజస్వలా । త్రిరాత్రం
 దంపతీన్యతాం పృథచ్చయ్యాసనాశనా । చతుర్థేహని సంస్నాతో
 తస్మిన్నున్నయథావిధి వివాహ హోమంకుర్యాత్మితి స్మృతి
 సంగ్రహః । త్రిరాత్రో దంపతీన్యతామిత్యేన ముఖ్యకమ్ । శేచిత్ ।
 శ్లో । వివాహేచితతేగ్రతే హోమకాలఉపస్థితే । కన్యా మృతుమతీం
 దృష్ట్వా కథంకుర్వతియాజ్ఞకాః । హవిష్మతీరిన్నాపయిత్వావాసోన్య
 త్పరిధావ్యయుంజాన ఇతి ద్వాభ్యాంహుత్యా తంత్రం సమాపయేత్ ।
 అయంకాణ కమ్ । కమద్వయేప్యేక కమమవలంబ్యవివాహ హోమం
 కుర్యాత్ । తస్యప్రయోగః ॥

ప్రధాన హోమః.

వర ఉత్తరతలసేనః ప్రాణానాయమ్య మమ అనయాసనోధయో

వధ్యాసహప్రధాన హూమ. కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య పూర్వప్రతిష్ఠితం
తాకికాగ్నిం ప్రజ్వాల్య అలంకృత్య పరిస్థాపితః । అత్రకారికా । పాణి
గ్రహణమాదాహి జాతచోలోపనాయనం । స్నానం వీతానిచైతాని
తాకికాగ్నా విధిస్థితితి । బాష్పనభట్టా అపి । ప్రథమపాణిగ్రహణ జాతకర్మ
చోలోపనయనస్నానోపాకర్మ వీతానితాకికేగ్న కుర్యాదిత్యుక్తవంతః ।
అతిప్రథమశబ్ద సామధాన్యద్వితీయాది పాణిగ్రహణమపి తాకికాగ్నౌ
కృత్వా పశ్చాత్తాపాసనద్వయ సంసగంకుర్యాత్ । అయంతుపక్షో
నాస్మభ్యంతరోచతే తస్మాత్కాణం మంత్రీప్రశ్న యోరనామ్నాయాత్ ।
నానాగ్నినాం సన్నిపాతపజాయేదితి వచనాచ్చ । అత్రవిశేషకారికా ।
శ్లో॥ వివాహకర్తా ప్రథమ వివాహ లోకాగ్నిమిధ్యా జహుయాత్
దగ్నా । ద్వితీయ పాణిగ్రహణేచ హూమే పూర్వాగ్నిమిధ్యా జహు
యాద్యధావదితి । కించ । ఇచ్ఛామివాహు పునరేవయస్య హ్యపాసన
తస్య వివాహ హూమః । వివాహభేదేనతువహ్ని భేదో యద్య (ద) గ్ని
భేదో స్థిరదగ్ని యోగఇతి । ప్రకృతమనుసరామః । ఉత్తరేణగ్నిం పా
గ్నాగ్నిభాంత్సగ్నస్త్యే తేషు దర్వాజ్యస్థాల్వావిత్వాది వత్సాతాణి
ప్రయుంజ్యత్ । అత్రపాత్రప్రయోగే విశేషమాహ పూర్వాశ్రమః ।
ప్రధానదర్వాజ్యః దక్షిణతోవధ్వంజగిస్సాదిత స్మృత్యా ఒత్థానం
లాజాంశ్చప్రయన క్షీతి । కారికా కారోప్యాహ । వధ్వంజలి హూమామ
విధాన దద్యాద్ద్వితీయదర్శనహచాజ్యధాన్యా । పోతాధాపాత్రేణ
సహప్రణీతాచేధ్దేన శమ్యాస్సహచాశ్మలాజైరితి । తతః పవిత్రీసంస్కా
రాద్యాజ్యభాగాంతే వరఉత్థాయ । సోమఃప్రథమోవివిదే... మనుష్య
జాః । సోమోవదద్గంధర్వాయ ... ఇమాం । ఇతి ద్వ్యాభ్యాంహృదయ
దేశంసాస్మృత్య వహుమభిముత్రయేత్ । అత్రీకారికా । సోమ ప్రథమ
మంత్రాభ్యాం స్వయముత్థాయ వైవరః । హృదయంసాస్మృత్యోవధ్యా
కుర్యాదేవాభినుత్రేణమితి । కారికాంతరమపి । శ్లో॥ ఉత్థాయసోమ
ఇత్యుగ్భాతమాసీనా మభినుత్రయేదితి । గృభ్ణామితే ... దేవా ।
తేహపూర్వే ... ఆశవత్ । సరస్వతిప్రేదమవ ... ప్రగాయామస్య
గృతః । యవతి ... కృణోతు । ఇతి చతస్పతిరాసీనాయాః కన్యాయా
ఉత్తానం దక్షిణంపాణిం సాంగుప్తమవాచీనేన స్వదక్షిణ పాణినాగృహ్ణీ

యాత్ । అత్రీగృహ్యం । అగ్నేరుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాంతే
తైనామాదితోద్వాభ్యా మభిముత్రయేత్ । అథాస్మై దక్షిణేన నీచా
హస్తేన దక్షిణముత్తానగం హస్తంగృహ్ణీయాద్యదికామయేత్ స్త్రీరేవ
జనయేయ మిత్యంగుళీరేవ గుహ్ణీయాద్యదికామయేత్పుగ్ంసంపవజనయే
య మిత్యంగువృత్తేన సోభీవాంగువృత్తమభివహ్మాని గృహ్ణాతిగృహ్ణామిత
ఇత్యేతాభిశ్చతస్పతిరితి । తతఃపాత్రాణాముత్తరతః పాగ్నాగ్నిదగప
వగాణివా తఃకులై స్సప్తపదానికృత్వా అభ్యుచక్య వహూంతత్సమీప
మాసీయ తస్మాదక్షిణంపాదం స్వదక్షిణపాణినాగృహ్ణీత్వా । వహూ
పాగ్నిభుముదగ్లాభీంవాకృత్వా । ఏకమిషేవిష్ణుస్త్యా స్వేతు ద్వేషాజ్ఞే
... । త్రీణివీతాయ ... । చత్వారిమా యోధవాయ... । పంచపశుభ్యః
... । వద్వేతుభ్యః ... । సప్తసప్తభ్యో హూతాభ్యా విష్ణుస్త్యా స్వేతు
ఇతి దక్షిణేనపాదేన సప్తపదానిక్రమయిత్వా సఖాసప్తపదాభవ ...
...మా యోధాః । సమయావసంకల్పావస్తే... చిత్వాన్యాకరం సాత్వ
మస్య ... ఏహసూసృతే । ఇతిపదం గృహ్ణీత్వైవసప్తమేవదెవపిత్యా ।
అత్రీకారికా కింతువైవాహికాదేవ పితృగోత్రసముంచతి । స్వగోత్రా
ద్రుశ్యతేనాకి కృమణాత్సప్తమేవదే । తతస్సబ్రహ్మగ్నః పృథక్షిణం
ద్రుశ్యతేనాకి కృమణాత్సప్తమేవదే । తతస్సబ్రహ్మగ్నః పృథక్షిణం
కృత్వా పూర్వవదుపవిశతః । తథాచోక్తం । సోమాయాజ్యహుతే
పూర్వం సబ్రహ్మగ్నః పృథక్షిణం లాజానామాహుతే పశ్చాత్పూర్వ
వ్యేకోబహిర్భావేదితి తతఃపూర్వవదుపవిశ్య అన్వారభాయాంవధ్యాం
వరస్సృచాజ్యమాదాయ । సోమాయ జనివిదేస్వాహా । సోమాయేదు
గంధర్వాయజనివిదేస్వాహా । గంధర్వాయేదం । అగ్నయే జనివిదేస్వాహా
అగ్నయఇదం । కన్యలాపితృభ్యః ... అవదీతామదాస్సస్వాహా । వత్సై
సూర్యాయాఇదం । ప్రేతోముంచాతి... సుభగాసతిస్వాహా । ఇంద్రాయ
మీఘమిదం । ఇమాంత్యమింద్రమీఘః ... కృణిస్వాహా । ఇంద్రాయ
మీఘమిదం । అగ్నిరైతు ... రరోదాత్స్వాహా । అగ్నివరుణాభ్యా
మిదం । ఇమామగ్నిస్త్రీయతాం...ప్రభుధ్యతామయగ్న్ స్వాహా । అగ్నయే
గామా పత్యాదేదం । మాతేగృహే ... సుమనస్యమానాగ్ స్వాహా ।
సూర్యాయైవధ్యాఇదం । ద్వైపృష్ఠగ్ం రక్షితు ... పశ్చాత్స్వాహా ।
ద్యువాయుశ్చేసవిత్పృథువాస్పతివిశ్వదేవేభ్యః ఇదం । అప్రిజస్తం...సాశగ్

స్వాహా । సూర్యాయైవభ్యాఇదం । ఇమంమేవరుణ ... చకెస్వాహా ।
 వరుణాయేదం ... తత్వాయామి... హామోషీస్వాహా । వరుణాయేదం ।
 త్వంనోఅగ్నే ... అస్మత్స్వాహా । అగ్నివరుణభ్యామిదం । సత్వంనోఅగ్నే
 ... నవీధిస్వాహా । అగ్నివరుణభ్యామిదం । త్వమగ్నేఅయాసి ... భేష
 జగ్స్వాహా । అగ్నేయఇదం । అత్రదేవతోద్యోత్యాగకారికా । సోమాది
 మంత్రేషుయథోపదేశం త్రిషూ త్రరత్రాపి వహూస్తుసూర్యా । ప్రేతాది
 మంత్రేద్వయ ఇదమిదాభ్యతమత్తరేణాగ్ని వరుణేనసాధకం । సోనం
 తరే గాహాపత్యసంజ్ఞే సూర్యావహూస్వాద పీమేతియంత్రే । అశేషమం
 త్రాత్మకవాచ్యలింగం నాన్యాగతిస్సాదితిమేమనీమా । జ్యోర్యాయు
 రశ్వినాపశ్వానృపితాచ బృహస్పతిః । విశ్వేదేవాఇతిచ్యూతై తతస్సూ
 ర్యావహూఃపరే । వరుణోనంతరేమంత్రేయగ్ని తత్పరయోద్యయోః ।
 అగ్నిశ్చవరుణశ్చైవత్యమగ్నేగ్నిఃపీతితేఇతి । ఇతి షోడశాబ్యాయుతి
 హుత్యా । అతిష్ఠేదుమశ్మానం ... స్థిరాభవ । అభితిష్ఠ ... పృత
 నాయతః । ఇత్యగ్నేరుత్తరతోదక్షిణేన పదేనవహూమశ్మానమాస్థావ్య ।
 పరావృత్య పూర్వవదుప విశేతః ।

అథలాజహూమః.

అథలాజహూమః । అత్రవిశేషకారికా । నేవ్యలెగ్నిముఖం
 నచలేపయా । స్విష్టకృచ్చసఖ్యభిఘారణం । స్వాద్యరో జమదగ్నిసము
 ద్భవః తస్యపంచగృహీతమపీమ్యతే । కించ । తంత్రీమోషధమత్సదధిన్య
 పిపేమ్యతేవచనాదితరత్రతు । స్విష్టకృచ్చతథాగ్నిముఖం ధివేల్లాజ
 హూమ మపాస్యకపది నేతి । తతోవధ్వజలిం దర్శ్యవర్సంస్మృత్య
 సుగ్రీవేణజ్యమాదాయ వధ్వంజలాపుపస్తీర్య ద్వితీయానోప్యాభిఘా
 యతి । తస్యాస్పిదర్యోలాజానావపతీత్యేకే । సోదరలాజానావపపత్యే
 తూప సరణాభిఘారణేవరవీపకుర్యాత్ । శిష్టానాంలాజానాంసప్తభి
 ఘారణం । జామదగ్న్యనాం త్రిరామః । తథావిధిరత్త కారికా । వధ్వం
 జలాపుపస్తీర్య లాజానోప్యాభిఘారణేత్ । నిజామదగ్న్యస్యస్వానాపో
 ద్వీరస్తేమామితిస్థితిరితి । అత్రగృహ్యం । అథాస్యా అంజలాపుపస్తీర్య
 ద్వీలాజానోప్యాభిఘారయతి । తస్యాస్పిదర్యోలాజానావపతీత్యేకే ।
 జాహూతీయంనారీతి । తతః । ఇయంనార్యుపబ్రూతే ... శరదశ్శత్ర

స్వాహా । వభ్యాఇదం । ఇత్యాసేనవవరోవధ్వంజలి వామపాశేవ్యన
 లాజాంజహూయాత్ । తథా, శ్లో । అంగుల్యైస్స హూతవ్యః తథావాం
 జలిభేదతః । అంజలేవాహూపాశేవ్యన లాజహూమోవిధీయతే । వామ
 భాగస్తునారీణాం దేవభాగఇతిస్మృతః । అగ్నింతత్పరుమాణాంతుదక్షిణం
 ప్రేత్యకస్మృతమితి । అత్రీకారికా తరమపి । అభిన్నవధ్వం జలినాతు హో
 మో జహ్వోయథావన్నముఖేన హూమః । సంమాజకానసోక్తీణసాద
 నాని యథాజహూవన్నచలేపకార్యమితి । ఇతి లాజాహూత్యా తుభ్య
 మగ్నే... పజయాసహ । పునఃపత్నీమగ్నిరదా... శరదశ్శత్రం విశ్వా
 ఉత... ద్విషు । ఇతి తిస్థభిరుభావగ్నైపదక్షిణ కుర్యాతాం పదక్షిణ
 సమయేపి వభ్యాదక్షిణవా స్థానాణ మాచారాన్సద్ధం । పదక్షిణాత్వ
 యంవిశేషః శ్లో । పదక్షిణాతుపాత్రాశి స్యాన్యభ్యంతరాశిచ । కుర్యా
 దిత్యామూరత్రాపి బ్రహ్మపేక్షో బహిర్భవేతితి । తతః । అతిష్ఠేతి
 పూర్వపదశ్చామహాష్ట పరావృత్యపూర్వవదుపవిశేతః । వధ్వంజలా
 పుపస్తీర్య లాజానోప్యాభిఘార్య । అర్యమణం... అయతేస్థరతస్వాహా ।
 అస్యష్టైస్సయఇదం । ఇతి పూర్వవధ్వత్యా తుభ్యమగ్నేభిస్థిరగ్నిం
 వదక్షిణ కృత్వా । అతిష్ఠేదీవహూమశ్మానః పూర్వవదాస్థావ్య పూర్వ
 వదుపవిశేతః వధ్వంజలాపుపస్తీర్య లాజానోప్యాభిఘార్య । త్వమర్యమా
 భవసి ... కృణోషీస్వాహా । అర్యస్తుఇదం । ఇతి పూర్వవధ్వత్యా తుభ్య
 మగ్నేఇతి తిస్థభిః పదక్షిణమగ్నికృత్వా పూర్వవదుపవిశేతః । అత్ర
 కారికా లాజహూమేవహూరాద్యే త్వస్యమాగ్ని ద్విత్వీయతే త్వోయే
 త్వర్యమైవస్వాదయాశ్చగ్నేగ్ని రేవచేతి తేచిల్లాజ హూమంతిష్ఠదోమ
 మిచ్చంతి । తదసమీచినః । లాజహూమస్యద్విత్వో హూత్యాత్తేవధ్వం
 జలేస్య జిత్వో నాన్యోతు దర్శ్యమేన అతివదర్శ్యవత్సాహారః ।
 బాష్పనాచాన్యోపి వధ్వంజలిగో సృగ్వత్సగ్న్స్పృశ్యోక్త స్పృశేవ
 తిస్త్వగ్నహూతీత్యుక్తవాక్ । అత్రవరదాచార్యవిరదితే గృహ్య
 పేక్షే వధ్వంజలేదర్శ్యస్థానియత్వా త్వాశేవ్యసహూమః । ఆసీతోదర్శ్య
 హూమామాన్జు హూతీత్యాప స్తంబేన సర్వదర్శ్య హూమామానాయ విశే
 షేణోక్తత్వా దాసేనవవజహూయాదిత్యుక్తం । తస్మా త్స్మృతకర్మము
 యత్రయతేదర్శ్యహూమస్తత్ర తత్రాసేనవవజహూయాత్ । తథా, శ్లో ।

దర్శనమహిమోహముస్మృతకర్మము యత్నివై । తత్రాసీచేన
హృతవ్యం మౌఖ్యావిధానతత్త్వే । లాజహృతవ్యమే కృష్ణభట్టి
య కారితాః । ఆతివృత్తంతోశ్చాన మాస్థావ్యపునరాసనా ఉపవేశ్య
యథాపూర్వంతస్సస్సంస్కృత్య చాజలిం । ఉపస్త్ర్యాంజలాలాజా
ద్విరోప్యాధాభిమారయేత్ । తల్లాజవాపన కుర్యాత్సోదర్య కేచి
దూచిరే । ఇయంనార్యనయాహృతా నచభవ్యభిమారణం । అభిన్న
వధ్వంజలినానమభేదైవ పాశేవ్యతః । యథాపూర్వం వధూహస్తైర్గృహీ
త్వా పుష్పితఃపునః । అగ్నిఃపదక్షిణం కుర్యాత్తుభ్యమగ్ని ఇతి త్రిభిరి
పశ్యంతిమనుసరామః । తతస్సమిధమిధ్య సన్నహవ చాగ్ని ప్రస్థావ్య
జయాది బ్రహ్మవినిజానాంతే వధూముత్తరతఉపవేశ్య స్వయందక్షి
ణతః ఆసీనః ఉదజుభస్మన్ । పృథ్వీయుంచామి... కత్యాకలమి ఇమం
విష్యామి... కత్యాకలమి । ఇతి ద్వాభ్యామౌక్త్యం విముచ్య ।
ఇమ మగ్నిం ధారయేదితి వివాహవధానహృతాః ।

వివాహముధ్యే ఆపదికింకరకావ్యం.

ఇద మత్రవేదితవ్యం । శ్లో వధానహృతా నిర్వృతై యానాశీ
సాతః వాధ కేత్ । త్రిరాత్రోపహతః పశ్చాచ్ఛేష నిర్వృతమాచరేత్ ।
గృహపశేనాదర్శనద్వంద్వదహృతాగ్నిం । వివాహానైవనిర్వృత
పునవ్యవహారకన్యకామితి ధర్మశాస్త్రం । విశ్వధావ్యో యమగ్నిరను
నిహోమౌషః । శ్రోత్రియాగృహాద్వాహవ్యవహారశ్చ స్వతిరస్య
భార్యాయావశ్యత్వాపి వాయూశ్చేతివ్యాహృతిభిశ్చ ద్వే ఆహుతిజ్ఞానా
యాన్మౌపవసేత్ । అయమగ్ని రౌపసనాత్పూర్వం యద్యగ్నిరను
గచ్ఛేత్ సక్రిక కుర్యాదిత్యత్రాహ । భేదభిత్వాంజలాలామాతా
కుర్యాత్ । తథాచాప స్థంబః । ఉద్వాహాపాసనాత్పూర్వమచరేత్కాతి
మాగతే । యుగాదిలాజాతకర్మ కృత్వా శేషంసమాచయేదితియశ్చా
పాసనోపక్రమాత్పూర్వం వరకన్యోమకతిస్సన్యతదాకిం కుర్యాదిత్యా
హ । సాలీపాకంకృత్వా బౌపాసనాశ్చిత్వా పశేహనిపేతకర్మకుర్యాత్ ।
తథా శ్లో । ఉద్వాహాపాసనాత్పూర్వం మృతాస్త్రీయదివాపుమాహ ।
సాలీపాక తతఃకృత్వా పేతకార్యంపరేహసీతి । యది వివాహముధ్యే
మాతాపిత్రోమృతిస్సన్యతదాకిం కుర్యాదిత్యత్రాహ । పరశ్రధాన

హృతమాది సర్వకర్మతదానీమేవ సమాప్య శేష హృతముపి సమా
ప్యకంకణంకన్యాహస్తై బద్ధాస్వయంప్రేతసమీపంగత్వా వైతృమేధికం
కర్మాచరేత్ । తథా చాలోపవయనోద్వాహ మాతాపిత్రోమృతి
యశాది । తంత్రీశేషంప్రకుర్వేత్ పశ్చాత్ప్రైత్యక మాచరేదితి ।

అథఅగ్నినాశన సాయశ్చిత్తం.

అథాగ్నినాశన ప్రాయశ్చిత్తం । యద్యుపవయనై త్రిరాత్రా
త్పూర్వం వివాహ సాలీపాకాదూర్ధ్వం చతుర్థాహామాత్పూర్వం
దహనాదూర్ధ్వం మసీసాచయనాత్పూర్వం బాణకర్మణిక్వతే దశరాత్రా
త్పూర్వం తి తదగ్నిశాంతిమాగతేసీతి ప్రాణనాయమ్య ఏవంవిశ్వి
శుభేమ హూతే మమప్రకృతానుష్ఠనపరిసమాప్తిః । తద్ధర్మం ప్రమా
దోపహతాముకన్వహ్యం పునస్సంధాతుకామః । అథ తద్దోష హూత
రాధా తి త్తదిగ్మ్యగ్నిత్వీకరిష్యే । ఇతి సంకల్ప్య శంసోదపి రక్ష్య
యే ... సంసంతునః । ఇతి భస్మాద్భిరహోత్య భస్మాభావే తదభ్యుమింహ
నోత్య । తస్మిన్భస్మని । అయంతే యుగముకన్వీయః ... ఏవం హూ
రయంతే ఇతిసమధావతావ్య । తస్మాత్కాగ్నిం పృతిష్ఠావ్య । ప్రహ్వత
ధ్యానకృత్వా । అలంకృత్య । పుస్తీర్య । ఆజహ్వయః । సుతీరకః ...
యజమానశ్చసేదత । ఉత్పథ్యస్వాగ్నే... తి తుమేభగ్నన్వాహ । అగ్నియ
ఇదం । ఇతిద్వాభ్యామృతాభ్యాతాం సమిధంతాకికాగ్నావాధాయ ।
అగ్నివ్యవహారాదోషః పృత్యగ్గం ప్రాయశ్చిత్తంగభూతానామూల్యం
హిరణ్యం బ్రహ్మణైదత్వా అగ్నిహోజ్యవాన్మజ్య సుసాహారంతం
కృత్వా స్మక్కునాస మృజ్య అగ్నింపరిమచ్య స్మచాజ్యమాదాయ ।
అయాశ్చాగ్నే ... భేషజగ్నస్వాహ । అగ్నియేవయసఇదం । అగ్నిర్హో
తా ... వాతావహావనశ్రుతస్వాహ । అగ్నియే పంచపేతేఇదం ।
బ్రాహ్మణావకహృతా ... యజ్ఞశ్చమే భూయాత్స్వాహ । ఏక
హోతేఇదం । అగ్ని దివ్యహోతా ... భర్తాచమే భూయాత్స్వాహ ।
ద్విహోతేఇదం । పృథివీత్రహృతా ... పృతిష్ఠాచమే భూయాత్స్వా
హ । త్రిహృతేఇదం । అంతరిక్షంచతుర్హోతా ... విష్ణుశ్చమేభూయా
త్స్వాహ । చతుర్హోతేఇదం । వాయుఃపంచహోతా ... ప్రాణశ్చమే
భూయాత్స్వాహ । పంచహృతేఇదం । చంద్రమాష్టద్యోతా ... ఋత

వశ్యమకల్పంతాగ్న్యాహః । వజ్రోత్తేజదం । అన్నగంసప్తహాతా ...
 పాణిస్త్వచమే ప్రాణోభూయాత్స్వాహః । సప్తహాతేజదం । జ్యోతిరప్త
 హాతా... అనాధ్యవ్యశ్చభూయాత్స్వాహః । అప్తహాతేజదం । అదిత్యో
 నవహాతా ... తేజస్వీచభూయాత్స్వాహః । నవహాతేజదం । పృథ్వి
 పతితాశహాతా ... సర్వంచమేభూయాత్స్వాహః । దశహాతేజదం ।
 మనోజ్యోతిరజావతామాజ్యం ... ఘృతేనస్వాహః । ఉషసోనిమృగభ్య
 ఇదం । యన్మృతత్వమ్... విచక్షణైస్వాహః । అగ్నియేజదం । పునరగ్ని...
 చతురాధత్తమత్యోస్వాహః । అగ్నియేజదం । భూరగ్నియేచ... మహా
 తేచస్వాహః । అగ్నియే పృథివ్యైచమహాతేజదం । భువోవాయవేచ ...
 స్వాహః । వాయువేచాంతరిక్షాయచమహాతేజదం । సువరాదిత్యాయచ...
 స్వాహః । ఆదిత్యాయదివేచమహాతేజదం । భూభూవస్సువస్పంద్రమసేచ...
 స్వాహః । చంద్రమసేచక్షుతేభ్యోదిగ్భ్యోమహాతేజదం । అనాభాతం...
 యథాతథగ్న్యాహః । అగ్నియేజదం । పురుషసమ్మిశ్రియజ్ఞోయజ్ఞ...
 యథాతథగ్న్యాహః । అగ్నియేజదం । యత్పాత్రత్రాయజతిస్వాహః ।
 అగ్నియేజదం । ఓంభూస్వాహః । అగ్నియేజదం । ఓంభువస్వాహః । వాయు
 వేజదం । ఓంసువస్వాహః । సూర్యాయేదం । ఓంభూభూవస్సువస్వాహః ।
 ప్రజాపతయేజదం । ఇమంమేనరుణ ... ఆచకైస్వాహః । వరుణాయేదం ।
 తత్త్వాయామి ... ప్రమోషీస్వాహః । వరుణాయేదం । త్వంన్నో అగ్నే...
 స్వాహః । అగ్నివరుణాభ్యామిదం । సత్వోనో అగ్నే... స్వాహః । అగ్నివరు
 ణాభ్యామిదం । త్రియస్త్రిగ్ంశత్త తహః ... అప్యేతుస్వాహః । అగ్నియే
 తంతుమతేజదం । త. తు. తన్వ ... జనగ్న్యాహః । అగ్నియేతంతుమతే
 జదం । ఉచ్ఛస్త్వాహ్ ... త తుమేతగ్న్యాహః । అగ్నియే త తుమతే
 జదం । ఇతి త్రియస్త్రిగ్ంశదాభ్యామతీహూత్యా ఉత్తరగ్ంశే చనా
 కృత్వా తత్తన్వత్రతేషా సమాపయేత్ । అస్మిన్నధికారికా ఉపా
 యనాగ్నేచ వివాహవహ్నాశావానలె నూతానావళెచ । తాంబ
 హృతేచోహతేచభస్మ శాన్నోదేవిత్యద్భిరవోక్త్యుతచ్ఛతస్మాత్సమా
 రోప్య సమిద్యయాల ఆజహ్వంఉచ్ఛక్త్యస్వంనుద్వయేన । తాక్యాన
 వేతాంసమిధంప్రహ్వ్యోదద్యాద్వరంకాంచనమేనమూల్యం । అయాశ్చ
 పంచహాతా బ్రాహ్మణవీకహాతాదశ । మనోజ్యోతిశ్చమిందాచమహా

వ్యాహృతయస్తథా । అనంతరమసాక్షాతం వ్యాహృత్యఃపృణవాదికా ।
 వారుణ్యస్తంతుమత్యశ్చ తతస్తంత్రంప్రయోజయేదితి । ఇదం పాయ
 శ్చిత్త మాపాసనోపక్రమానంతరం శేషహూమా త్పాగ్ని రను
 గచ్ఛేద్యది తదా । అగ్నినాశన ప్రాయశ్చిత్తంసమాప్తమ్.

అథ పునస్సంధానమ్.

అథ పునస్సంధానం ప్రాణనాయమ్య । ఏవంవిశిష్టే శుభే
 ముహూర్తే మమబౌపాసనాగ్నే । మాసపృథ్వీత్యేతద్దిన పర్యంతం
 బౌపాసనా కరణ జనితదోషనివృత్త్యర్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం పునస్సంధా
 నాధికారసిద్ధ్యర్థం పరిషదుపసాన పురస్సరం ప్రాయశ్చిత్తకరిష్యే ।
 అత్రకారికా । శ్లో । అలస్యాదగ్నివిచ్ఛేదే ద్వాదశాహాభా కృచ్ఛకం ।
 మాసాంతేకృచ్ఛయుగ్మాతు పంచకుచ్ఛ్చిన్ముత్తర్కైః । అష్టా ద్వితీయ
 వమాంతే ఏకాదశతత్వీయైః । తతశ్చతుర్థావమాంతే త్రింశత్కృ
 త్వా ఉదావృతా । తతఃపరేషామగ్నానాం పృత్యేకందశకాదయః ।
 కుర్యాదేవంప్రియ త్వేన పాయశ్చిత్తంవిధానతః । మమ అనూదితజనిత
 దురిత నివృత్త్యర్థంపునస్సంధానాధికారపాయశ్చిత్తం పరిదిశ్య పరిష
 దుపసాన పురస్సరంనిశ్చిత తాంబూల సమేతమిదం హీరణ్యంస్వీకృత్య
 మామనుగృహణేతి పృణమ్యాతాయ । ఏవంవిశిష్టే శుభేముహూర్తే
 యజ్ఞపురుష ముద్దిశ్య యజ్ఞపురుషప్రీత్యర్థం హూమదగ్నివ్యదానా
 కరిష్యే । తథాకారికా । ధాన్యప్రస్థంచతుష్టప్తి తదథాంతిలహామకై
 తదథామాజ్యంవిశ్లేయ మేతదాహుతిలక్షణం । కించ । వస్తిప్రస్థమితా
 ధాన్యం త్రిప్రస్థప్రమితః ఘృతం । బౌపాసనస్య చాఖ్యాతం నత్సరస్య
 మనీషిణఇతి । అత్ర హూమద్రవ్యదానమంతః । శ్లో । పావనాసర్వయజ్ఞేన
 పశస్తాహూమకర్మణి । సమలాలైశ్వరైవత్యా పాకేనాన్నాధవం
 తియే । ఇతి అష్టైశ్చాహూగాయ యజ్ఞపురుష స్వరూపాయ తత్ప్రీతిం
 కామయమానః హూమద్రవ్యంతుభ్యమహం సుప్రదదే నమమేతి ।
 తథాకారికా । ఉపస్థితాయాం భార్యాయా మగ్నింత్యజతి మూఢభిః ।
 అనగ్నిః ఇతిబూతి సర్వకర్మబహిష్కృతః । ద్వాదశాహా మనగ్నిశ్చ
 సాధ్యాహీనోదినత్రయం । చతుర్వేదధరోవిప్ర శ్శూద్రోవీవనసంశయః ।
 ఇతి । ప్రాణనాయమ్య ఏవంవిశిష్టే శుభేముహూర్తే మమవిచ్ఛిన్నా

పాసనాగ్నేః పునస్సంధానంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । శ్రోత్రియాగారా-
దగ్నిమాహృత్య స్థండితేదిహనాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య అత్థాగోపతా ఉపావ-
రోహణాకుర్యాత్ । అత్రకూరితా । అనాత్థాగోపతా స్వాగ్ధ్యమనతే
శాంతిమాగతే । పునస్సంధానవేళాయా మాదానోపావరోహణా ।
నాశంగతోగ్ని ర్యదికుటీమధ్యే కచ్చాదగ్నే వసునంపురస్తాత్ । బహి-
గఁతోనాశమువైతివహ్ని స్సంధానమాత్రిం త్యభాగికాగ్నా । అగ్నిం
కరిస్తీర్య దవాన్యజ్ఞస్థాత్థాప్రోక్షణసుగ్రీవావితీ । చత్వారి పాతాగ్ని-
హ్నియజ్ఞప్రోక్షణీం సగ్గస్పృశ్య బ్రహ్మసనమాజ్య సాస్కారాంతా
కృత్వా సృక్సుగ్రీవా సంమృజ్య అగ్నింపరిషేచ్య సృచాజ్య సకృద్వ-
హీత్వా । ఆయాశ్చాగ్నే ... భేషజ్గ్స్వాహా । అయసెగ్నయ ఇదం ।
ఇతిహుత్వా । స్రువేణాజ్యమాదాయ భూభువస్సువస్సాహా । ప్రజా-
కతయఇదం । ఇతి జహుయాత్ । గృహ్యపాయశ్చైతే । ఏతేహామా-
నాదశరాతాదత ఊర్ధ్వగ్ంహామ విశ్చిత్రావగ్నివిచ్చిత్రి । పునరా-
ధేయోగ్నిరిత్యుక్తం । తత్రాయుప్రియోగః । శ్రోత్రియాగారాదగ్ని-
మాహృత్య । ఆయతనవిధినాగ్నిం క్రితీష్ఠాప్య । అజ్యసాస్కారాంతే
హోమ్య । సకృద్వహీతేనాజ్యేన ఆయాశ్చన్యాహృదిభిశ్చద్వే ఆయుతీ
జహుయాత్ । తతశ్చతుగ్ంహీతే నాజ్యేన మహాహవి హూతా...
నమః కృధివైస్సాహా । వాచస్పతియే బ్రహ్మణఇదం । మనోజ్యోతి-
జావతామాజ్య... ఘృతేనస్వాహా । మనసేజ్యోతిషఇదం । యద్యో-
యజ్ఞ... ఘృతేనస్వాహా । దేవేభ్యఇదం త్రియస్త్రిగ్ం శత్రావః ।
...అప్యేతుస్వాహా । అగ్నయేతంతుమతఇదం । తంతుతస్వనా...జనగ్-
స్వాహా । అగ్నయే తంతుమతఇదం । ఉర్బుధ్యస్వాహా... తాతుమేత-
స్వాహా । అగ్నయేతంతుమతఇదం । ఉరుత్తమం ... స్వామస్వాహా ।
అనిత్యామేదః । ఉవ్వయం... జ్యోతిరుత్తమగ్స్వాహా । సూర్యామేదః ।
ఉవత్తం జాతవేదసం ... సూర్యగ్స్వాహా । సూర్యామేదం । చిత్రం
దేవానాం ... తస్మషశ్చస్వాహా । సూర్యామేదః । అగ్నేభ్యవర్తి...
భనేనస్వాహా । అగ్నేభ్యవర్తిసఇదం । అగ్నేఅంగిరః ... కృధిస్వాహా ।
అగ్నయేంగిరసఇదం । పునమాజా... విశ్వతస్సాహా । అగ్నయఇదం
సహారయ్యానివతాస్వ ... విశ్వతస్సరిస్వాహా । అగ్నయఇదం । తతః

శరంద్వాదశగృహీతేనాజ్యేన సృచంపురయిత్యా । సప్తతేఅగ్నే...
ఘృతేనస్వాహా । అగ్నయేసప్తతఇదం । ఇతిహుత్వా । ఉత్తరపరిషే-
చనంకుర్యాత్ । తతస్తంతుమతేష్టింకుర్యాత్ । తస్యాయంప్రయోగః ।
పాణానాయమ్య । తిథ్యాదికంస్మృత్వా । ఏవంవిశ్చిష్ట శుభముహూతే
మమ హోపాసనాధికార సిద్ధ్యుక్తం తంతుమానగ్నిః । ప్రధానదేవతా
స్విప్తకృదం దేవతాప్రేమయంచ రుద్రీన్య తాతుమత్థాలీపాకేన
సద్యోయజ్యే ఇతిసంకల్ప్య హూన్యాగ్ని మలంకృత్య పరిస్తీర్య ।
కత్వీరవహ తి తస్మిన్ కత్వీరవహ్యశీవయిత్యా । అభిఘార్వపాచీముదీ-
చీనంహోద్వాప్య హూన్యీతమభిఘార్వలగ్నింధనాద్వాజ్యభాగాంతేఅన్వా-
రభాయా ముఖాహుతిగ్ంహుత్వా తతస్సృష్ట్యపస్తీర్య చరుమధ్యాద్వి-
రవదాయ । అభిఘార్వహవి శ్చోభిఘాతయతి । అగ్నయే తంతుమతే-
స్వాహా । ఇతి మధ్యేగ్నిజహూతి । అగ్నయేతంతుమతఇదమితిత్యాగః ।
తతస్సృష్ట్యపస్తీర్య । ఉత్తరాభాతకృత్విష్టకృతేనదామ ద్వీరభి-
ఘార్వ నహవి హూన్యభిఘారయతి । అగ్నయేస్విప్తకృతేస్వాహా । ఇత్వీర-
రాధపూర్వాధేహూత్యా అగ్నయేస్విప్తకృతఇదమితిత్యాగ కుర్యాత్ ।
సమిర్శ్నహానీ ప్రహృత్యజయూర్ధ్వాహుత్వా బహిః స్సమ జహృత్వా
శిష్యాఅపోహ్య పాయశ్చైతామలీహుతాప్రణేతా మాజాగం
బ్రహ్మద్వాసనంచుర్యాత్ । తతోత్యోపాసనంచుర్యా బాశీర్వచన
మాచోదితి పునస్సంధానమ్ ॥

అథ యదృదాదిహూమః.

ప్రకృతమను సరామః । వివాహానంతరం గృహప్రసేక హూ-
మాశకం స్వగ్రామం ప్రతిగచ్ఛతోదకంపత్యమాగగమధ్యేయది-
శ్శతానాదివృత్తిక్రమ హూమభాంజ భిన్నేశకటభంగ నదీవృక్షఫల-
సస్యాద్యతిక్రమ ఏవమాదినిమిత్తేషు సత్పుత్రస్తోషశమనాథా తత్ర-
తత్రైవ యదృదాదిహూమంకుర్యాత్ । తస్యాయంప్రయోగః । పా-
ణానాయమ్య ఏవంవిశ్చిష్ట శుభముహూతే ఏతద్దోష శమనాథకం
యదృదాదిహూమంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాద్వాజ్య-
భాగాంతేఅన్వారభాయాంవధ్వాంవరస్సృచాజ్యమాదాయ । యదృతే-
చిదభిశ్రేషః ... విహృతంపునస్సాహా । ఇంద్రాయమఘవతఇదం । ఇహ

మన్నె... సుమతిభూత్యన్వైస్వాహా... అగ్నయశ్చదం ఇమం మేవరుణా... తత్త్వాయామి... త్వంనోలగ్నై... సత్త్వంనోలగ్నై... త్వమగ్నై అయాసి... అయసైగ్నయశ్చదం ఇతిసప్తాజ్యహుతిహుత్యాజయాది బ్రహ్మవిసజ్జనాంతంకుర్యాత్... అత్రదేవతాకారికా... ఆద్యేమహేంద్రో మఘవాహిదైవ మగ్నిర్విద్యతీయ కథితాస్తుకేసాఇతి యద్బదాది హూమః ।

అథ ప్రవేశ హూమః.

అథ ప్రవేశ హూమః । తత్రోవరః । ఉదుత్తరమారోహంతీ... విరాడ్భవ సంమాజ్ఞీ... దేవృషు । స్వహాగం శ్వశురాణాం... విరాడ్భవ । ఇతి తిస్సభిః స్వగృహాన్వత్యానయా వహూమభిమంత్ర్యో సంతాశయామి... కృణోతుతత్ । ఇతి గృహా వత్సేదశ్చయిత్యా । శర్మవర్షేదమాహరాస్త్యై... సురుతాలసన్ । ఇతి గృహమధ్యప్రదేశే లోహితమావసుహం చర్మప్రచీనగ్రీవముత్తరలోమోపస్తీర్య । గృహా నృద్యా... సంమితామి । ఇతి పత్నీంగృహంప్రవేశయన్ వాచయిత్యా స్వగృహస్యేశానదేశే వహూదక్షిణతడవవేశ్య । స్వయముత్తరతలసీసః ప్రాణానాయమ్యుః । నయానవోధయావధ్వాసహ గృహప్రవేశశ్చోమం కరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య । అగ్నింధనాద్యాజ్యభాగాంశే అన్వారభాయాం వధ్వాంవరస్పృశాజ్యమాదాయ । అగ్నోష్ఠం... సపర్యాత్స్వాహా । అగ్నయశ్చదం । అయమగ్నిగృహావతిః... ప్రజాగ్స్వాహా । అగ్నయై గృహవతయశ్చదం । ప్రజాయాఅభ్యాం... ప్రజాస్వాహా । ఇంద్రాగ్ని భ్యామిదం । తేనభూతేనహవిషా... అభివధతాగ్స్వాహా । ఇంద్రాగ్ని భ్యామిదం । అభివధతామయసా... అనపేక్షితాస్వాహా । ఇంద్రాగ్ని భ్యామిదం । ఇహైవస్త్వం... స్వప్తయేస్వాహా । ఇంద్రామేదం । ధువైశి పోష్యామయి... శరదశ్శుశగ్స్వాహా । బృహస్పతయశ్చదం । త్వప్తాజ్ యామి... కృణోతువాగ్స్వాహా । త్వప్తశ్చదం । ఇమం మేవరుణా... త్వత్త్వాయామి... త్వంనోలగ్నై... సత్త్వంనోలగ్నై... త్వమగ్నై అయాసి... ఇతిత్రయోదశాజ్యహుతిహుత్యా సమిశ్చ న్నహనం బ్రహ్మత్య జయాదిబ్రహ్మవిసజ్జనాంతం కుర్యాత్... అత్రదేవతా కారికా । శ్లో॥ ప్రవేశ హూమేప్రథమగ్ని రేవ ద్వితీయకేసాగృహ

వత్సభిః । ప్రజాయాఇతిమంత్రేషు త్రిష్విందాగ్ని ప్రకీర్తితా । ఇంద్రోబృహస్పతిస్త్యప్తా దేవతాః క్రిమశ్చ త్త్రిషు । ఇమం మేవరుణేత్యాది మంత్రోత్తాదేవతాః కర్మాదితి । ఇహాగావా... నిషీదతు । ఇతి చర్మణి యుగవదుపవిశతః । వరఉత్తరతలసీసః జీవపుత్రాయాత్త్రియః పుత్రం వధ్వాంశే । సోమేనాదిత్యా... ఆధిత । ఇత్యుపవిశ్య । క్రస్వస్థః... శోచేత్ । ఇతి యజమాతస్త్యపుత్రాయ ఫలానిప్రదాయ । ఇహాగ్నియం... మావదాసి । సుమంగిరీయం... వివరేతన । ఇతి జప్త్యావాచం యచ్ఛతః । నక్షత్రోదయ వశ్యంతం మానినాభూత్యా నక్షత్రోదయ సతి ప్రాచీముదీచీం వాదిశముపనిష్క్రమ్య ధువక్షితః... కృతస్యతః । ఇతి వరోధుగ్నివంద్యప్త్యా । సప్తమయః ప్రథమాం... త్వప్తమి । ఇతి వత్సైవరుంధతీం దశశయతి । ఇతిగృహప్రవేశః ॥

అథ ఆగ్నేయ స్థాలీపాకః.

ఆథాగ్నేయ స్థాలీపాక ఉచ్యతే । ఆరుంధతీ దశశనానంతరం స్థాలీపాకంకృత్యా నవనాడికాభ్యః పూర్వంసాయమావాసనం కుర్యాత్ । నవనాడికాభ్యుదేశ్య స్థాలీపాక త్వేషు రేవ స్థాయమావాస నంకుర్యాత్ । అత్రకారికా శ్లో॥ స్థాలీపాకః సుసంగిమాతకాలస్యా దుదితేతథా । సాయమస్తమితే హూమ కాలస్తు నవనాడికా ఇతి । అయమేవమఖ్యమగ్నిః । ఇతిగృహాభ్యామ్యుడక్తం కేదిదేవంవర్ణయంతి । రాత్రిత్రేధావిభజ్యపూర్వభాగస్థాలీపాకంకృత్యాపావాసనం కుర్యాత్ । ద్వితీయభాగస్థాలీపాకవివరార్థః । నత్యేవాసనం । తృతీయభాగస్థాలీ పాకవివరకుర్యాత్ । తథాచోకం । త్రేధాకుర్యాద్వామసిం పూర్వ భాగస్థాలీపాకో నిత్యయశ్చ ద్వితీయః । స్థాలీపాకోనైవనిత్యస్త్రీయై నైవస్థాలీపాకః । తేనైవ వేదామిది అత్యంతశబ్ద జపాసనపరః । తస్మాప్సి నిత్యత్వాత్ । అత్రకారికాంతరమపి త్రేధాగాయాః త్రియామాయాః పూర్వయై రవిభాగయః । స్థాలీపాకః కర్మగుర్వీత తృతీయ విహితో నహితి । తస్యవరదినత్వాదిత్యభిప్రాయః । తథాచోక్తం । రాత్రోధాగ త్రయంకుర్యాద్వాభాగపూర్వవాసరే । శేషవరదిన పోక్షస్థాలీ పాక ముతేమృతేఇతి । అత్యంతస్మత్కారతరమపి భాగద్వయైత్యతీతేతు పరేవ్యస్థాయమేవతు । స్థాలీపాకః క్రదోషాంతముఖ్యకాలస్త్వమువ్యత

ఇతి । అయంగాణపక్షః । పక్షద్వయేష్వేక పక్షమవలంబ్య స్థానీపాకం
కుర్యాత్ । తస్యప్రయోగః । ఐరడ త్తరతలసీనః । ప్రాణానాయమ్య
ఏనాంపథూమాగ్నేయేన స్థానీపాకేన యాజయిష్యే - ఇతిసంకల్పం
కుర్యాత్ । అనేనకర్మకర్తృత్వంపథ్యాః ప్రతీయతే । అస్యామన్వారభ్యా
యాంపరవపజాహూతీత్యర్థః । అత్యగ్నిహ్యం । అథైనామాగ్నేయేన
స్థానీపాకేన యాజయతీతి । తతఃపత్నీసహృతి । చరుగ్ శ్రవణత్వా ।
అభిభూయ । ప్రాచీనముదీచనావోద్వాన్యః । తత్ప్రతిపత్తమభిభూయ । అగ్నిః
పశ్యాన్నిదధ్యాత్ । తతో (త) విధిరత్నీకారికాః శ్లోః పశ్యహూమేషు
సర్వత్ర తత్రాచాశోపయేద్ధవిః । శ్రవణత్వాభిభూయోదగుద్వాస్యా
ప్రభిభూరయేత్ । పాకర్యామగ్నితః పశ్యాద్దవిరాజ్యంచ సాదయేదితి ।
పశ్యహూమేష్వితిస్థానీపాకేష్విత్యర్థః । ఏవంస్మత్వా అగ్నిప్రజ్వల
నాద్యాజ్యభాగాంతం కుర్యాత్ । నాత్యిముఖాహుతిః । తథావిధిరత్నీ
కారికా । నాత్యిశమ్యాఃపత్వధేనైవాగ్నిముఖాహుతిః । వివాహా
గతి యాత్రాపి శమ్యావేతికేచన । ఇతి । అస్యశ్లోకస్య పూర్వార్థః
మాదరణీయం । ఉత్తరాథామనాదరణీయం । కేచనేత్యుక్తత్వాత్ ।
అత్రోషధిమత్కర్మత్వా న్ముఖాహుతో ప్రాప్తాయాం । తదవవాచవచన
విదం । అత్యగ్నిహ్యం । అగ్నిరుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాంతేన్వార
భాయాగ్ స్థానీపాకా జ్ఞాహూతీతి । తతస్సృచ్యుత స్తీర్యః । చరుమధ్యా
ద్విరవదాయాభిభూయ స్విప్యకృత్వాంశిష్య చరుమభిభూయః పత్వస్య
మన్వారభాయాం అగ్నేయస్వాహేతింధ్యేష్వ అహూమూత్ । నాయా
నూప్రప్రతిపత్తమభిభూయోదగుద్వాస్యాప్రభిభూరయేత్ । తతోదేవ
ప్రకారః । తత్రకారికా । అనుక్తమంత్రోకహూమే చరుధోన్యద్విశ్య
దేవతాం । స్వాహాకారేణజహుయా దాజ్యం దవన్యం తదాదనమితి ।
స్థానీపాకస్యాగ్నేయత్వా దగ్నిదేవదేవగమ్యతే తతః పునస్సృచ్యుత
స్తీర్యః । ఉత్తరాథాత్సకృదవదాయ ద్విరభిభూయ నహవిప్రత్యభిభూర
యతి । అగ్నేయస్విప్యకృతేస్వాహా । అగ్నేయస్విప్యకృతశ్చనం । ఇతీశాన
దేశజహుయాత్ । అగ్నేస్విప్యకృతో రావోత్వాత్త దేశనిదేశః ।
రుదోగ్ని స్విప్యకృదితిసూతే । అత్యగ్నిహ్యం । సకృమపస్తరణాభి
భూంకై ద్విరవదానమగ్నిదేవతాస్వాహా కారపృథానోపివాసకృమప

హత్యజహుయాదగ్నిగ్నేస్విప్యకృద్విశ్యతీయ సకృమపస్తరణావదానద్విరభి
భూరణం మధ్యాహ్నార్వస్వావదానం మధ్యేహూమ ఉత్తరాథామత్త
రస్వోత్తరాథా పూర్వార్థాహూమ ఇతి సమిత్సన్నహన పృహృత్య
బహిః సమంజనంకుర్యాత్ । తస్యప్రయోగః । దర్వాన్యపరిధిపథ్యజ్య
అగ్నేఃపశ్యిమత ఉదగగోమపస్తరదధేఃషు పృథానదర్శిం దక్షిణతో
సిధాయపాత్రప్రయుక్తదధానాదాయదక్షిణోత్తరాభ్యాంకరాభ్యాం
ప్రాగగ్నిం బహిఃగత్వాహూత్యా పృథానదర్వాన్యమగ్నిమనక్తి ద్వితీయ
దర్వాన్య మధ్యమూలెతనక్తి మూలా జనదక్షిణంపాణిమధఃకుర్యాత్ ।
ఏవంతిః । అపివాద్విః । తథాచ పూర్ణాశోమః । దర్వాన్యమనక్త్య
గ్నిమధేతరస్యామధ్యం సమూలం తిరిహపివాద్వితి । కేచిదాజ్య
స్థాల్యామపి సమంజనమిచ్చంతి । తస్మైస్సృక్రువౌ పూర్వవన్నిధాయ
ప్రసవస్యోత్తరత ఆజ్యస్థానీసిధాయ పృథానదర్వాన్యమగ్నిమక్త్యా ఆజ్య
స్థాల్యా మూలమనక్తిమూలాజన దక్షిణంపాణిమధఃకుర్యాత్ । ఏవం
తిః । అపిన్యకారికా । బహిఃరాదాయతస్యాగ్నిమధ్యమూలాన్యమ
కర్మాత్ । దర్శిస్తువాజ్యస్థానీషు సమంజ్యత్రియఃథాపునంతి । అస్మి
న్బహిఃస్సమ జనకర్మః । అనేకేబహిఃపివిల్వాః । పరిస్తరణమేవాత్ర
బహిఃరిచ్చంతికేచన । సావిరాసాదనంకేచి దవరేపాత్ర సాదనమితి ।
సాత్రీసాదనమేవాలంబ్య శిష్టాచరంతి । బాప్సనాశ్యోపి । సాత్రీ
ప్రయుక్తదధానాగ్నే దర్వాన్యమధ్యక్షేత్యుక్తవాః । పృక్తత మను
సరామః । ఏవంబహిఃస్సమంజనంకృత్యాకించిత్రణమపాదాయపాణి
భ్యాం దర్వాన్యంక్రతిస్తాప్య హతదేవతానుద్విశ్య అగ్నేప్రహృత్య
అజలినాత్రేరుధ్యత్య అపాస్తృణం ప్రహృత్య త్రిస్తజాన్యాగుభ్యా
నిదిః శ్యాగ్నిమభిమూత్య అనామికయాగుభ్యాభూమి ముపస్సృశేత్ ।
ఏవం సర్వచరుత త్రేషుకుర్యాత్ । తథానోక్తం లాజహూమంవినా
యత్ర చాజ్యోష్మదవిధిభావేత్ । బహిఃస్సమంజనం తత్ర గాంగేయస్య
మతేనత్వితి । తతోమధ్యమపరిధింపృహృత్య దక్షిణోత్తర పరిధియుగప
త్రహారణ ఉత్తరపరిధ్యగ్నిమంగారేమాపోహతి । అత్యకారికా పృహృత్య
మధ్యమంపరిమితకా యుగపత్తిశేత్ । ప్రహరణంపృక్షేమః । అగ్నేని
దధ్యాదిత్యర్థః । యత్యియత్ర పరిధిన జ్ఞ తత్ర తత్రాగ్ని నిక్షేపః ।

శమ్యాన్తుకపారణ యోగ్యానభవంతీత్యక్షణః । తతఃపరిధీ వభిమంత్య
 ఆఘారసమిధావహృత్స్య సృచ్చినువస్త్వాగ్రంసిధాయ ఆత్మేనస-పూర్వ
 దర్శినువాభ్యాం విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్త్వగ్గ్ సావభాగేభ్యః ఇదమితి సగ్గ్
 సావంజముయాత్ । వసుభ్యోరుదేభ్యః ఆదిత్యేభ్యః ఇదమితివా । ఆత్ర
 శుశ్రిః । వసవోవైరుదాస్సగ్గ్ సావభాగః । శేషాంతద్భాగధేయం ।
 తానేవశేనపీణాతీతి । యత్రపక్షి పుహరణమస్తి తత్రైవసగ్గ్ సావ
 చూమః । నాన్యత్రాత్రధానోక్తం శ్లోకప్రాప్తా పరిధయాయత్ర తత్రయ్య
 గ్గ్ హ్యవ్యాకృతః తత్రాభిజ్ఞసామధాన్య త్సగ్గ్ సావో విధీయతే ।
 శమ్యాయత్రోవిధీయంతే గాహ్వాకర్మసుమాత్రతః । సతతస్సంప్రావ
 హూమస్త్యభిజ్ఞవియోగత ఇతి । తతః అనాజ్ఞాతాది పాయశ్చిత్రా
 హంతికాసంయుదితిపూర్వాశ్రమఃపరిషేచనమేవాగ్ననాన్యదత్రేతి
 శేచన । జయదయశ్చహూతవ్యా ఇతికేచిత్పంచకత ఇతి । తత్రపచన
 స్యోత్తరాధాం నాదఃశీయం । తథా । ఆగ్నేయాగ్రయశేశాన మాసి
 శ్రాద్ధావృకాసుచ । దధ్యంజలిసపిండానాం క్రియానునజయాదయ ఇతి ।
 తతః ఉత్తరశరిషేచనాది కృత్వా హూమావశిష్టచదుణా సర్వమృతా
 బాహ్వాణ-భోజయేత్ । బాహ్వాణఃబ్రహ్మణమిత్యక్షణః । ఆత్రపథూ
 ర్వరావచితాయ వృషభందక్షిణందద్యాత్ । ఆత్రగృహ్యం । యోహ్య
 పచితస్తస్మా ఋషభందదాతీతి । అపచితఃపూజ్యః ఇత్యాగ్నేయస్థానీ
 పాకస్సమాప్తః ।

భౌపాసన హూమః.

భౌపాసన హూమః । భవేదాపాసనారంభ స్థానీకాపాద
 సంతరం । కాలానతిక్రమేసాయమవశేద్య రతిక్రమ ఇతి । అన్యార్థః
 కాలప్రదోషఃతస్మా పాసనవోది తత్వాత్ । తథా ఆశ్వల-గ్రంసిధా
 షాంతో హూమస్తానంసంగమాంతః ప్రాతితితి । పరోషానూరాణ
 మాహా ద్విముహూర్తాస్య కాలస్య రజన్యాదాదిసదినా స్యవయంతి
 పరోషత్యోగోపరోధ్యతయస్సదా శీచ । చతస్సోమహూమస్తానం
 ప్రదోషంజపిముఖే గగ్గోపరోధ్యతయస్స స్త్వి ముని ద్రావ్యుదిచరిగ ఇతి ।
 ప్రథమముహూర్తా ద్వయం ముఖ్యదోషః । తత్సమీపపరిత్యాదనంతర
 ముహూర్తాద్వయం నాణవదోషః । ముఖ్యేగాణచ సత్కృతికాంతే

స్థానీకాపాదసంతరమాపాసనారంభః । నిత్యహోమోపక్రమోభవేత్ ।
 అతిక్రాంతేతుపశేద్య స్సాయముపక్రమ ఇతి । ఏతత్ప్రదోష కాలవిన
 స్థానీకాపాదసంతరం కర్తవ్యస్యాపాసనస్యకాలనిణాయేనైవస్థానీకాపాద
 ముఖ్యకాలోక్షయః । సోకృతమనుసరామః । పత్నీముత్తరత ఉపవేష్య
 స్వయందక్షిణతఃసినః ప్రాణానాయమ్య సాయమాపాసనం తామత్రై
 హోమ్యామీతిసంకల్పంకుర్యాత్ । శ్లోకప్రాప్తా పరిధయాయత్ర తత్రయ్య
 యోస్సదా । ఆగ్నేయచనకాలేచ పత్నీ యోక్త్రవిమోచన సతేమాత్తర
 తస్మిన్నేద్యధూరవ్యతిదక్షిణ ఇతి తా గ్నిమలంకృత్య పరిషేచ్యచత్వారి
 శ్చౌగేత్యాదిభిర్గ్నిధ్యాత్వా । అగ్నియెస్వాహా అగ్నియ ఇదం । ఇతి
 మధ్యేగ్నముత్వా । అగ్నియెస్విష్టకృతస్వాహా । అగ్నియె స్విష్టకృత
 ఇదం । ఇతిశానదేశే పూర్వాముత్వా । సంసగో యథానస్యాత్
 తథాహస్తేనండుతై యశ్చైర్వాజముయాత్ । సంసగోసతి ప్రాయ
 శ్చిత్ర కార్యం । తథా । శ్లోక సంగ్రహః పూర్వయాముత్వా యదిస్వా
 హాత్తరాముతః । తత్రైకాంసమిధందద్యా ద్వితివేత్తవనస్సత ఇతి । తతః
 ఉత్తర శరిషేచనాకృత్వా । అగ్నే త్వంనోఅంతమ ఇత్యాదిభి రగ్నిముప
 స్థాయ । స్వస్తి శదామిత్వాది నాగ్నింపాశ్శేషమనుసృజ్య పాణా
 నాయమ్య । హూమస్తానంసంగమాంతం సర్వ పాయశ్చిత్రాశ్రాంతం అనా
 జ్ఞాతత్రయపచారిష్యే ఇతిసంకల్పంకుర్యాత్ । తథాచకారికా । శ్లో ।
 అనాజ్ఞాతత్రయసర్వ ప్రాయశ్చిత్రాశ్రాంతం జపేన్నధః । కృత హూమ
 స్తానంసంగమాంతం మేకవారమథాపివేతి । గాయత్రీవాజపేత్రావ ధవిర్యా
 వనుతంభవేదీతి మతాంతరం । తతోబ్రహ్మాత్మామేతి మంత్రేణ భస్మ
 ధారణంకుర్యాత్ । తథా । సమిధ్యాత్మనివాధక్త్యా పర్వాదారోహణం
 భవేత్ । భస్మనోధారణంకుర్యా త్సమారోహణపూర్వతః । తతఃపశ్య
 న్నకుర్వీతిధారణం సమ్మలయతి । హుత్వాగ్నిం విధివద్విప్రారత్యేం
 కుర్యాత్సమంత్రేణం । పశ్యదారోహయేద్యహ్న మన్యథాదోషమహా
 తీతి । అగ్నిధారణవిషయకాకా । ఏకమగ్ని స్సదాధార్యః సావత్సుచ
 విపత్సుచ । విషదాదివ్యశక్తాశ్చేదనై ర్వాకారయేదృభ ఇతి । ఆత్మా
 రోషణాదివిషయకాకా అగ్నింసంరక్షేతు శక్తియోదావత్సునద్యతే
 సమిధ్యాత్మనివారోహ్య తత్తన్మంత్రేకమాదృభః । హూమకాలేతు

సూక్ష్మప్రతికాశాన్ని వినిపిచేదితి । ప్రకృతమనుసరాము । ప్రాతరా
పాసనమప్యేవంకుర్యాత్ । అత్రాయంవిశేషః । ప్రాతరాపాసనంతుల
హూహూమీతి సంకల్ప్య । సూర్యాయ స్వాహేతి ప్రథమా
మాహుతిం జహాయాత్ । శేషంసమానం ఇత్యేవాసనవిధిః.

అథఅన్వారంభణీయం.

అథాన్వారంభణీయేష్టిః । యదిచతుర్థా హూమమధ్యే పౌణ
మాసీం ప్రాప్నోతి తదాశేషాచిన్ద్రతమవలంబ్యతస్యాం పౌణమాస్యా
మన్వారంభణీయాంకృత్యా ప్రతిపద్ధాన్విపాకంకుర్యాత్ । శిథావోక్తం ।
శ్లో । చతుర్థా హూమమధ్యేతు ప్రాప్త్యేయదిపూర్ణమా ప్రకమ్య
యాగకర్తవ్యో వ్యాన్వాధానపురస్సరమితి । తస్యాయం ప్రయోగః ।
పౌణమాస్యాం ప్రాతరాపాసనంకృత్యా పత్నీముత్తరత ఉపవిశ్య
స్వయందక్షిణతరతః । ప్రాణానాయమ్య మమపార్వణ స్థాలీపాక సారం
భాభికార సిద్ధ్యథాం అన్వారంభణీయేన స్థాలీపాకేన సర్వోయజ్ఞే
అత్రాగ్నిరగ్నావిష్ణూసరస్వతీసరస్వానగ్నిభాగీవతాః ప్రధానదేవతాః
స్విష్టకృదాగదేవతాః పౌహిమయశ్చ యదవ్యనిశిసంకల్ప్య । విద్యుదసీ
త్యపడపస్పృశ్య బౌపాసనాగ్నా చరుగ్గోక్రీపయిత్వా । అభిఘోర్య
ప్రాచీనముదీచీనంవోద్యాస్య పౌతిశ్చితమభిఘోర్య । అవదానపాక ర్భాగ్
మగ్నాచశ్చాన్నిధాయ । అగ్నిప్రజ్వలనాద్యాజ్యభాగాంతే స్పృశాజ్య
మాదాయ అగ్నయేస్వాహేతియుభాహుతిం జహాయాత్ । తథా ।
శ్లో । ఋగ్వేదమధిమ త్వేషు నోతేషుహీచత్వవ్యపి । ముఖాహూతి రవ
శ్యంహీ సర్వాచారైస్తున్నోచ్చిహేతి గృహ్యంతు । పార్వణీనానోన్యాని
కర్మాణి వ్యాఖ్యాతాసీతి । ఆగ్నేయస్థాలీపాకాంతరఖండే లాజ
హూమవజ్జ మోషధిహవిష్కర్మాణి దిగ్ధంజలి హూమంచపార్వణ
సత్కుర్యాద్యథోపదేశం ప్రధానాహుతయోగ్ని ముఖస్విష్టకృతో
మధ్యంత ప్రధానే చతురవత్తమభిఘోర్యహవిః । ప్రత్యభిఘోరయేతి ।
ప్రకృతమనుసరాముః తతః । స్పృశాజ్యమాదాయ । సరస్వత్యైస్వాహా
సరస్వత్యాఇదం । సరస్వత్యైస్వాహా । సరస్వతీఇదం । ఇతి ద్వేతహుతీ
హుత్యా తతస్సృచ్యపస్తీర్య చరుమధ్యాద్విరవదాయ అభిఘోర్య
అగ్నయేస్వాహా । అగ్నయిదం । అగ్నావిష్ణూభ్యాగ్ స్వాహా । అగ్న

విష్ణుభ్యామిదం । సరస్వత్యైస్వాహా । సరస్వత్యాఇదం । సరస్వత్యైస్వాహా ।
సరస్వతీఇదం । అగ్నయేభగినేస్వాహా । అగ్నయేభగినేఇదం । తేషాం
మంత్రోక్తదేవతాః । అత్రాయంవిశేషః । బహుశుప్రధాన హూమేషు
అంతే ప్రత్యభిఘోరణమితి । పాంప్రతికాస్తు । ప్రత్యాహుతి ప్రత్యభి
ఘోరణంకింకుర్యంతి । తదమూలత్వాన్నాదరణీయం । ఇతి ప్రధానా
హుతీతాః మన్వేగ్నాహుత్యా । పునస్సృచ్యపస్తీర్య ఉత్తరాధా
త్సకృదవదాయ । ద్విరభిఘోర్య హవావిః ప్రత్యభిఘోరయతి । అగ్నయే
స్విష్టకృతైస్వాహా । అగ్నయే స్విష్టకృతీఇదం । ఇతీశానదేవీ హుత్యా ।
శేషం ప్రాశ్వాచమ్య సమిత్సమహన ప్రహృత్య జయాదీన్ హుత్యా ।
బహిఃస్పృశంజనం కుర్యాత్ । అత్రపరధప్రహరణంనాస్తి । వ్రతేషు
కాంతి హూమేషు విభిష్టేష్టి వృషాత్సవే । చరీః ప్రధానకైవ్రవ
శమ్యావననంశయితి । ప్రధానచరుతి స్మారతాన్వారంభణీయా ।
అత్రీమూలకారితాః । అగ్నిస్తథాన్న సహిశస్వవిష్ణుసరస్వతీచైతథా
సంస్వాహా । అగ్నిభాగీ స్విష్టకృదగ్నీతాః । క్రమేదేవాశ్చహుత్యయా
నీదితి । అత్ర విశేషకారితా । అనాహతాగ్నాః ప్రధమే చరాచయాదే
వతాస్తాః పవదంతితద్భావ తస్యాపికాలః కిలపౌణమాస్యాం ప్రాతరా
దంత్యేవ కపడిశిష్యాః । ఇతి ప్రాతరీత్యనేనదితైవకుర్యాత్ । సతు
రాత్రావీతి సూచితం ।

అథఅన్వారాధానం.

అథాన్వారాధానం । పర్యణిప్రాతరా పాసనంకృత్యా ప్రాణానా
యమ్య । మహతాపాసనసిద్ధ్యథాం పౌణమాసేనాన్నయేన స్థాలీ
పాకేనశ్చోయజ్ఞే । తత్రాగ్నిః । ప్రధానదేవతా స్విష్టకృదాగదేవతా
వ్రీహిమయశ్చరుద్రాన్సంఅన్యతరస్మిన్మూల ఉపవత్సమి బ్రహ్మచర్యం
చరేష్యామితి సంకల్ప్య విద్యుదసీత్యపడపస్పృశ్య తే । అమావాస్యాయా
మప్యేవమేవాన్వారాధానం । తత్రామావాస్యవీతి సంకల్పవిశేషః । తత
స్సమావోపణంకుర్యాత్ । ఇత్యన్వారాధానం.

ప్రతి పద్ధోమః.

అథ ప్రతిపద్ధోమః । ప్రతిపదిప్రాతరాపాసనం హుత్యా బౌపా
సనాగ్నా చరుగ్గోక్రీపయిత్వా । ఆగ్నేయస్థాలీపాక వత్సర్యంకుర్యాత్ ।

అత్రవృషదక్షిణానాస్తి । కింతు పూర్ణపాత్రం దక్షిణా । పూర్ణపాత్ర
లక్షణంతు । అష్టముష్టి భవేత్కించి త్కించిచ్చత్వాఽపుష్కలం । పుష్క
లాన్యేవచత్వారి పూర్ణపాత్రించదుచ్చత ఇతి । తతో వృష్టిరసీత్యప
ఉచస్పృశేత్ । ఇతి పృథిపద్ధోమః ।

అథ పౌర్ణమాసీనిరణయః ।

అథ యాగవిశేషనియత పౌర్ణమాసీ నిరణయః । పర్వణో
యశ్చతుర్థాంశ ఆద్యాః పృథిపదస్త్రయః । యాగకాల స్సవిజ్ఞేయః
పౌత్రకుక్తో మనీషిభిరతి । కించ శ్లో । పంచదశ్యాః పుంపాదః పక్షాదేః
క్రమేనాస్త్రయః కాలపార్వణ హోమమ్నాస్య దధాంశః పర్వణస్తథేతి ।
పర్వణోత్పత్తియూతే । పూర్వవచనపౌత్రకుక్తే నైవ యాగకాలస్య
ప్రాతస్సద్భావోనియమ్యతే । అయంచ సంధికాలః । సామ్యవర్తిక విష
యః । నయప్రమ్యశ్చతుర్థాంశే యాగః పరిపవత్వచిత్ । రక్షంసి
తద్విలుంపంతి శ్రుతిశేషాసనాతసి । సంధిత్వాద్యపరాష్టాస్యా ద్యాగం
ప్రాతఃకళహని । కుర్వాణః పృథిపద్యాగ తురీయేపినమమ్యతేతి । తురీయ
ఇతి చతుర్థాంశః । రాకాచానుమతిశ్చేతి పౌర్ణమాసీవ్యయంవినుః ।
రాకాసంపూర్ణచంద్రాస్యా తదూనానుమతిస్సృప్తతా పౌర్ణ మాసీ
దివాద్యప్రళిన్యను మతిస్సృప్తతా । రాతీద్వైపునస్తర్కా సైవ
రాకేతికీతా । అవరాష్టాభవారాత్రో యదిపర్వసమాప్యతే । ఉపో
ష్యాతత్ర రాకాస్యా తాపూర్ణాః సర్వలక్షణా । పూర్వాష్టావాన
మధ్యాహ్నో యదిపర్వసమాప్యతే । ఉపోష్యానుమతిస్తత సాగ్రా
పూరితలక్షణా । సద్యస్కాలవిషయకారికా । సుధిశ్చేస్సంగవాదూర్థ్యం
ప్రాప్తిర్యావతేనాద్యమే । నాపౌర్ణమాసీవిజ్ఞేయా సద్యస్కాలవిషో
తిథిః । కించ పర్వప్రళిన్యసంధి రర్వాగావతేనాద్యది । తస్మిన్నహ
నియప్రవ్యంసపూర్వేవ్య రుపక్రిమఇతి అనేన పూర్వేవ్యరన్వాధానా
దికంసకతేనామితి । సద్యస్కాల ఇత్యనేన అన్వాధాన ఫాలీపాకా
నపి తస్మిన్నహన్యేవకార్యా విత్యధిః । ఏవమ్నాకాలసంధౌ సద్యస్కాల
పక్షస్య మధ్యాహ్నో పర్వసమాప్తే పూర్వేవ్య రన్వాధానాదికం ।
తథా అపస్తంబః । పౌర్ణమాస్యాంత్యన్వాధాన పరిస్తరణేనా సద్య
స్కాలాయాగం సర్వంక్రియత ఇతి । వాజసనేయనాంతు తదహరుపో

షణం । పరేవ్యర్తిష్ఠిః । తథా శ్లో । మధ్యంధినాత్వాధహసీతి యస్మిన్
పాక్విర్వణస్సంధిరయంశృతీయా । సాఖ్యాకావాజసేయమత్వా తస్యా
ముపోష్యాకపరేవ్యర్తిష్ఠితి ॥ ఖర్దికాల్పికాతేత్యధః । అనుమతిరాక
ద్వే తృతీయా పౌర్ణమాసీఖర్దిచేతి । మత్వామతేనేతి యావత్ ।
ఇతి పౌర్ణమాసీ నిరణయః ।

అథ అమావాస్య నిరణయః ।

అథ యాగవిషయామావాస్య నిరణయః శ్లో । త్రిముహూర్తా
ద్వితీయాచే పృథిపద్యపరాష్టాకే అన్వాధానః చతుర్దశ్యాః పర
తస్సమదర్శనాదితి । కించ యజ్ఞసియేన్నాసోమశ్చే ద్వారుణ్యాం
దిశిదృశ్యతే । తత్రాస్యాహుభిభూతాత్వా దండందద్వాద్విజాతయే ।
అర్వాగస్తమయాద్యత్ర ద్వితీయాతు ప్రదృశ్యతే । తత్రాయాగంసమన్వీత
హుతాదేవాః పరాష్టాభాః । పర్వణోశేతృతీయేతు కార్యాత్పిష్టిద్వా
జోత్తమైః । ద్వితీయాసహితాయస్యా దపయంత్యాశ్వలాయనా ఇతి ।
ఇత్యమావాస్య నిరణయః ।

అథ అగ్నికాంతిక విధిః ।

అస్య ప్రతిపద్ధోమస్య అగ్నికాంతికోవా విధిః స్పృశేత్ । తస్యా
యం పృథోగాః పర్వప్రాతరాపాసనగోమూత్వా పౌర్ణానాయమ్య
పౌర్ణమాసేనాగ్ని హోమోతికవిధినాస్థాలీపాకేనయత్యై ఇతిసంకల్ప్య
ప్రతిపది ప్రాతరాపాసనానంతరా చదుర్గశోపయత్వా అగ్నింపరిస్తీర్య
దర్వాశ్శస్తాత్వాపోక్షణ సునావితి చత్వారి పాత్రాణ్యాపాద్య
పదిరస సాకరాద్యాద్య సాసాకరాంతేస్సంస్కృతా సమ్మజ్య అగ్నిం
పరిషిచ్య చరుణాస్పహపూరయత్వా భాగత్రయంకృత్వా । అగ్నేయే
స్యా హి త్యేకం భాగంహుత్వా । తచ్చేమంబుధామే ఒషదభ్యుదయ నమ
మేతి ఒమహుజ్య అగ్నేయే స్వప్తకృతేన్వాహేతి ద్వితీయభాగంహుత్వా
తచ్చేమమగ్నే దక్షిణాభిమాన్యం పిష్టిభ్యుదయనమమేతి సాచినా
వీతి నిమహుజ్య । ఉత్తరపరిషేచనంకుర్యాత్ । తృతీయభాగత్కించి
త్వాశ్శ ఆచమ్య పునఃపాశ్య ఆచమ్య ఉద్భృత్యుత్పత్యుశ్యకేషం
భక్షయిత్వా హస్తంనిలేహ్యం ఆచామేత్ । అస్మిన్నధేకాతికా ।
వివాహమధ్యేపహి పౌర్ణమాస్యాముక్త పృకారేణ సమస్తతంత్రం ।

కృత్వా తదాసిం విశ్రవార్యమాగః । కుర్యాత్పరేష్యః పరివద్యథా
 వత్ । శ్లో! పరివద్యథావత్ పరివద్యథావత్ పరివద్యథావత్ పరివద్యథావత్
 సమ్యక్ । దధేః పరివద్యథావత్ పరివద్యథావత్ పరివద్యథావత్ పరివద్యథావత్
 యాత్పరాగం । సంపూర్ణదర్శింహవిహ ప్రధానతః స్విష్టకృత్ప్రాశన
 భక్షణాథం । సప్తావిహాపస్తరణాభిహారా । ప్రధానహామం
 తత ఏవహుత్వా । తతోగృహీత్వా నిమృతేచ్ఛలేపం బహిః వ్యధప్యిష్ఠ
 కృతశ్చ హూమః । ప్రాచీనమావీత్యగృహ్యలేపం నిమూజజానందమ్
 గతశ్చభూమాన్యః । ప్రాశ్యాతవవాచమనం పునశ్చ నిష్క్రియ శేషస్య
 భవేచ్ఛభక్షః । లేహ్యధదర్వాచమనం తతస్సాన్యధర్మకోయం విధి
 రాగ్ని హూతిక ఇత్యగ్ని హూతిక విధానః ।

అథవిభ్రష్టేష్టిః.

అథ విభ్రష్టేష్టిః । యదిప్రథమ పర్వణిగ్రహణం మలమాసో
 మూఢోవాస్యాత్ తదావగ్రహమ పర్వణ్యపి ప్రతిపదోమం నకుర్యాత్ ।
 తథా శ్లో! కృష్ణపంచదశీతుల్నా మలమాసేచపూర్ణమా । తస్మాన్సో
 పకీమంకుర్యాత్ప్రేరేపత్పర్వణోరితి । అమావాస్యాయామపి । తథాచ
 గృహ్యపరిశిష్టేఽఽపరాగోఽధమాసోవా యదిపగ్రహమపర్వణి । నతత్రా
 రంధణంకుర్యాత్సూరైవాగురుశుక్రయోరితి । ఏవమాది నిమిత్తాభావే
 సతియది ప్రథమపర్వాతిపాలయతి । తదావిభ్రష్టేష్టింకుర్యాత్ । తథా
 శ్లో! ఆద్యేతివన్న ఖలుపౌర్ణమాస్యాం విభ్రష్టేష్టిం దశకనతథాచ ।
 పశౌచసంవత్సర అహాయుక్తా అగ్రయణేష్ట్యాశ్చరదత్యయేచేతి । అథ
 పగ్రయోగః । ప్రాణనాయక్యం । మమ పగ్రహమపర్వణి పగ్రహిణోమా
 కరణ పోయశ్చిత్తాథావిభ్రష్టేష్టింకరిష్యేః తతాగ్నిరిందోసోమశ్చ
 ప్రధానదేవతాః । స్విష్టకృదాగదేవతావహి మయశ్చ మనోవ్యమిది
 సంకల్ప్య । ఔపాసనాగ్నా చరుగ్ శ్రవయిత్వా । అగ్నింధనాద్యగ్ని
 ముఖాంతే సృచ్యపస్తీర్య పూర్వవదవదావధ శ్లోకానదామః । అగ్నయే
 స్వాహా । అగ్నయేషదం । ఇంద్రాయస్వాహా । ఇంద్రాయేదం । సోమా
 యస్వాహా । సోమాయేదం । అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహా । అగ్నయే
 స్విష్టకృతేషదం । ఇతిచత్రస్స ఆహుతీహుత్యా సమిత్సన్నహవచాగ్నా
 ప్రహృత్య జయదీకహుత్యాబహిః సమంజసంకృత్యాపరిధిపరహం

కృత్వా తతోవాసరంధణీయాంకృత్వా ప్రతిపదిపాలీపాకం కుర్యాత్ ।
 విభ్రష్టేష్టి మూలకారికా । అగ్నయేమైంద్రహమ్మంచ కారయేచ్ఛరు
 మీదృశం । కించ అగ్నయేచతథేంద్రాయ సోమాయస్విష్టకృతేతథా
 జహుయాదిధృశా లేణ విభ్రష్టేష్టిం జయాదికమితి । శ్రుతిశ్చ । యో
 యజ్ఞవిభ్రష్టస్సాన్యత్సాన్యతామిష్టం నిర్వపేదాగ్నేయ మష్టాకపాల
 మైంద్ర మేకాదశకపాలగం సామ్మంచరుమితి । విభ్రష్టేష్టి కతుకమ
 శక్తశ్చేష్ట్యర్థా హుతింవాకుర్యాత్ । తథా విభ్రష్టేష్టి యదావిహ
 యద్యశక్తాః కథంభవేత్ । పూర్ణాహుతిర్వా తతాన కపదాన్యదిభి
 రిశేతి । పూర్ణాహుతిమూత్రేస్తు మహాహవిహూతా తేతితథాచ గృహ్య
 పంచిష్టే । సప్తహాత్రా యజ్ఞవిభ్రష్టం యాజయేదతిఇతి విభ్రష్టేష్టిః
 పగ్రహ మమసరామః ।

అథ పాలీపాక ప్రభృతి త్రిరాత్రం దావ్యో రసశయ్యాబ్రహ్మ
 చర్యంతారలవణ వజ్ర వాచార్యబ్రహ్మచర్యలక్షణంతు శ్లో! స్మరణ
 కీర్తనం క్రిడాప్రేక్షణంగుహ్యభాషణం । సంకల్పవ్యవసాయశ్చ క్రియా
 నిష్పత్తివచ । ఏతన్నైధునమష్టాగం ప్రవద తిమసిణిః । వికటిత
 బ్రహ్మచర్యమేతదష్టాగముచ్యతే । తేరంతు । యశ్చక్షుమాణం
 వస్తుపశ్యి తాలాజాయతే । తతారం । అవణాతు సైధవాదితయో
 ర్వజ్ర సమిత్సవః । అత్ర బాహునకారికా విశేషః । ఆచతుర్థివ్రతం
 వృద్ధినిధివృద్ధియతశ్చచేత్ । ఏకపాత్రే ససంవధ్వా భుంజితచరయా
 వరః । తత్పంచ్చాన్యసభిభుజీక సువాసిన్యః కులక్షయః । మాతాస్వ
 సాచోప మాతామాతులాసీ నరస్యతు గౌరాలత్యైస్సధేంద్రాన్యా
 పీతయే మంగళాయాచేతి తథాఏకశయ్యాసమేతోభవేతాం । అత్రా
 య మభిహోయః । ఆచతుర్థిహూమాద్దాపతీషకస్యాంశయ్యాయాం
 శయ్యాతాం । ఏకస్మిన్నాసనె ఆసీయేతాం । శయనేత్వయం విశేషః ।
 తయారంతరేణైయగ్రాధి మాదుబర మాశ్వత్థం ప్లాక్షవాద హం
 పురుషమాత్రం గంధలిప్తంవాససాసూత్రేణవా పరివీతంవిశాయ తస్మి
 న్దండే విశ్వావసుంభావయేత్ । ఉదీమ్యాసో విశ్వావసోనమసేదా
 మహాశ్వేతి వత్సమాణ మంత్రేలింగాత్ । అత్రగృహ్యం । యదహర్భా
 ర్యామావహతే త్రిరాత్రముభయోరధశ్చయ్యా బ్రహ్మచర్యం తార

లవణ వజ్రనంచతయోశ్చయ్యామంతరేణ దంహో గంధలిప్తోవా ససా
సూత్రేణవా పరిపిత స్తిష్ఠతి । తంచతుధాన్య మపరరాత్రీ ఉత్తరాభ్యా
ముత్థాప్య పృథ్వాశ్చ । నిధాయేతి । తతస్తదండం చతుధాన్యమపర
రాత్రీ ఉదీపాన్యసో విశ్వావసో ... పత్యాస్పృజ । ఉదీపాన్యః ...
తస్యేది ఇతిద్వాప్యాందం ముత్థాప్య పృథ్వాశ్చ అన్యత్రీశుద్ధదేశేనిద
ధ్యాత్ । ఉద్వాసయేదిత్యర్థః । అత్రోపరరాత్రీ ఇతి ద్వితీయయామో
గృహ్యతే । అత్రీకారికా । ఉద్వాప్యదండం వసనంద్విజాయ దత్వాచతు
ధాన్యం విశిష్టార్యయామో గ తేవివాహగ్నిమహస్యవధ్యాసాకం దధ్యా
దధ హూమ శేషమితి । కించ । చతుర్థ హూమకాలస్యాద్రాత్రో
యామో గతే సతీతి శివస్వామి వచనం । బోధాయకోపి । త్రిభాగ శిష్టా
రాత్రీరపరరాత్రీరితి వృత్తావపిరాత్రే త్రితీయాభాగో పరరాత్రీ ఇతి ।
ప్రకృతమనుసరామః ।

శేష హూమః.

అథ శేష హూమః । వరఉత్తరత ఆసీనః ప్రాణానాయమ్య
మమవధ్యాసహవివాహ శేష హూమంకరిష్యే । ఇతి సంకల్ప్య అగ్నిం
ధనాద్యాజ్యభాగాంశి అన్వారభాయాం వధ్యాం స్పృశాజ్యమూదాయ ।
అగ్నే ప్రాయశ్చిత్తై త్వందేవానాం ... కృణోమిస్వాహా । అగ్నయి ఇదం
వాయోహ్యుశ్చిత్తై ... కృణోమిస్వాహా । వాయవ ఇదం । అదిత్య
హ్యుశ్చిత్తై ... కృణోమిస్వాహా । ఆదిత్యా యేదం హ్యహవ తేహ్యు
శ్చిత్తై ... కృణోమిస్వాహా । ప్రజాపతయ ఇది । ప్రసవశ్చోపయామశ్చ ...
తమేషాం జగదభ్యుస్వాహా । వసనవాదిభ్యో దేవతాభ్య ఇదం । మధుశ్చ
మాధవశ్చ ... దధ్యుస్వాహా । మధ్యాదిభ్యో దేవతాభ్య ఇదం । చిత్తం చ
చిత్తిశ్చ ... దధ్యుస్వాహా । చిత్రాదిభ్యో దేవతాభ్య ఇదం । అతో బేక
త్యాగ కారికా అగ్ని య్యై స్తథానిశ్చః హ్యహవ తేహ్యుశ్చోపయామ
వివాహ శేషస్య చతుష్వాద్యేషు దేవతాః । పృసవ శ్చోపయామ శ్చోపయ
ప్రసవాదయః । ఇతి సప్తాభ్యావళితముత్తాత్వా । సమితన్వైకాగ్నా
ప్రహృత్య జయాదిబ్రహ్మవిసజనాంతోగ్నైః పశ్యాన్మిష్యం ప్రాజ్ఞుభి
ముప నీశ్యస్వయం ప్రశ్నగ్నైః స్తిష్ఠ హూమ మావశిష్టాస్థానీ సమాజ్యం
హస్తేనాదాయ । భూస్వాహా భువస్వాహా సువస్వాహాగో స్వాహా

ఇతి చతుర్థిస్తస్యాశ్చిరసి లలాటవానయేత్ । అత్రీకారికా । శ్లోహస్తేనా
దాయ సంపాత మాజ్యపాతాత్పుక క్పుకక్ । వ్యాహృతీభిరభోంకార
చతుధాన్య వాహూశ్చిర । లలాటవాపి నిమృతే త్రివక్ స్వాహేతి
నాన్యతః । నాన్యత ఇతి స్పృక్కువనిషేధః । సంపాతః బేన హూమావశిష్టం
స్థానీ సమాజ్యముచ్యతే నతుపాతాంతరనిహితం తతో వధూముగ్ధరత
ఉపవేశ్య । స్వయందక్షిణత ఉపవేశ్య । అపశ్యంత్యా ... పృజయూపుత్ర
కామ । ఇతి వధూవకరం పశ్యేత్ । అపశ్యంత్యా మనసా ... పుత్రీకామే
ఇతి వరోపహుంద్యష్టానామక రేణవధూం స్వాభిముఖమృదయ సమీప
మాకృష్య హూమావశిష్టం స్థానీ స్పృజ్యం దక్షిణహస్తానామికాంగు
ష్టాభ్యామూదాయ । సముజంతు ... దిదేష్టునా । స్వస్యవధ్యాశ్చ
మృదయ దేశోయగ పత్సూమృజ్యాత్ । మృదయానినాపితి ముత్ర
లింగాత్ । అత్ర ప్రయోగః । అంగుష్ఠేన స్వస్య మృదయ దేశే అనామిక
యావధ్యామృదయ దేశంచ సంమృజ్యాత్ । అన్యథాయుగ పత్సమ జనం
నసిద్ధ్యతి । అంగుష్ఠవిస్సంసికాభ్యామితి గృహ్యభాష్యే వరదరాజేనా
ప్యుక్తిం । అత్ర కారికాపి । స్వదక్షిణ కిరాంగుష్ఠా నామికాభ్యాంచ
యత్సతః । సంపాతాజ్య సమాదాయ కించిదేవ వధూ తతః ఆకృష్య
వామహస్తేన వామహస్తామృదయేతతః । స్వపత్నీ స్సంవేశయేదేవ
సముజాత్వైతి ముత్ర త ఇతి । తతః పృజాహవ తన్వం ... మాగరిస్వా
మ । అసప్రజాంజనయతు ... చతుష్పదే । తాం పూజంచ్చివతమా
... హ్యహరామ శేషం । ఇతి త్రిసోజపిత్యా ఇనుమగ్నిం సమిధ్యాత్మ నివా
రోపయేత్ । సమిధాగోకణపత్నైః । అయంతే మూనిత్యగ్నా సమిధం
ప్రతిత్య । బోహవనకాల । అహవ్యవఉత్పన్నస్థితిద్వాభ్యాం కాకి
కాగ్నా ఉపావరోపణ కృత్వా । పూర్వవహాసనం కుర్యాత్ ।
ఏవం యావత్తేవ సాయంపాతీకాపాసనం కుర్యాత్ । తతో బ్రాహ్మణా
న్వోజయిత్వా క్షిణిపుణ్యాహువాచయేత్ । అత్రోప స్తంబః । తుచీ
స్మృతీవతస్సంస్కృత్యేషు భోజయేదితి అదవిధిర్ముత్రాకారికా తిత్సే ప్రజా
పతీ తస్యమితి తిస్రోజపేద్యచ । బ్రాహ్మణాన్వోజయిత్వా తైరాహి
వాచయేత్తత ఇతి । తతశ్చిష్టాచార వ్రాసిద్ధం । మంగళాచారం కృత్వా ।
అహోహారం ... సకేతసా । అద్రవ్యారణ్యాయ ... గచ్ఛతు । అహం

గభామదధాం... పుతాన్ । పుత్రీణామాకురు... కృతద్వయా. దశ
శ్యంత్యా... దువః । ఇత్యనువాకం సమావేశనజపేత్ । సమావేశనం
శయనం । అనేనప్రక్రియమాణస్య మైథునస్య సమయోలక్ష్మ్యతే ।
సంవేశనకాల ఇత్యథాః । అత్రాపస్తంబః । శేషగ్ం సమావేశనజపే
దితి । ఆరోహణరుమిత్యనువాక మన్యోవాజపకవనామభి మంత్రయేత్ ।
పూర్వోక్తేనాయంవికల్ప్యతే । ఏవంచనత్యంహంగభాం దధ్యామిత్యాది
లింగవిరోధేషి శ్రుత్యైవలవత్వాన్నదోషఇతి పూర్వాశ్రమవ్యాఖ్యా
వాంఛావనోదకంపత్యోశేషవప మైథునసమయః । యదిగమనకాలవప
గమనకామీస్యార్థదా అభిమత్యోవిష్టుయోని మితిజపేత్ । తతః
పూర్వంచేదారోహణరుమితి జపేత్ । ఉపాశుపారోజపః । ఉపాశు
లక్ష్మంతు ప్రాతిపాధ్యే । కరణవదశబ్దమమనః పరియోగముపాంశ్యతి ।
అస్య సూత్రస్య వ్యాఖ్యానంలిఖ్యతే । కరణవత్ పరియత్నవత్ । నాస్తి
శబ్దస్య నిత్యస్థిత్విత్వ మనఃప్రియోగం దృశ్యముపాంశ్యత్వపదశ్యనే
అతీకరణవదితి మూర్ఖేభావనివృత్త్యథాం అశబ్దమిత్తువై శబ్దనిషే
దాథాం । అమనఃప్రియోగమిత్తువాత్తాదీనాం సాంకల్పికప్రియోగప్రతి
షేధాథాం । పరికృతమనుసరాముః శస్త్రబ్రూయ్యాదిత్యథాః । సర్వా
ణ్యభ్యుపగమవాని మంత్రీకృతీతి బోధాయనవచనం । యచ్చాచా
యచ్చాతావతిశానివాహః । సాంప్రతికాస్తు ప్రథమ రజోదశానా
త్ప్రాగేవ మైథున మావరంతి తత్రాప్యేత దేవమూలమితి మంతవ్య
మితి వివాహ శేషకాలము.

అథ హృదయ సంసర్గహోమము.

అథ హృదయ సంసర్గహోమము ఉచ్యతే । దివిత్పాదికతా
త్పిరాత్రిం బ్రహ్మచర్యంచరిత్వా చతుర్థాహని పునర్వసు నక్షత్రే
ప్రాణనాయమ్య దంపత్యో హృదయ సంసర్గహోమము కరిష్యే
ఇతి సంకల్ప్య । బేపాసనాన్న తయోశ్చరుగ్ శ్రీవముత్వా । అగ్నిం
ధనాద్యగ్నిముఖాంతే సృచ్యువస్తీర్య చరుమధ్యాద్విరవదాయ । అభి
గూర్య పాతరగ్నిం ప్రాతరిండ్రగంహవామహే ... హువేమస్వాహ ।
అగ్నింద్ర మిత్రావరుణాశ్వీ భగపూష బ్రహ్మణస్పతిసోమ రుద్రేభ్య
ఇదం ప్రాతరేతం భగముగ్ం... భక్షిత్యాహస్వాహ । భగాయేదం ।

భగప్రణేతభాగసత్యరాధః ... స్వామస్వాహ । భగాయేదం । ఉతే
దానీం ... స్వామస్వాహ । భగాయేదం । భగవీవ ... భవేహస్వాహ ।
భగవతేఇదం । సమధ్యాయై ... వహంతుస్వాహ । భగేభ్యోవాజిభ్య
ఇదం । అశ్వావతీగోమతీనః ... సదానస్వాహ । వాజిభ్యిదం ।
అగ్నయే స్విష్టకృతేస్వాహ । అగ్నయేస్విష్టకృతేఇదం । అశ్వోద్దేశత్యాగ
కారికాః । అగ్నిరింద్రస్తథామిత్రావరుణౌచ తథాశ్వినా । భగఃపూష
బ్రహ్మణస్పతిసోమారుద్రః కృమేణతు । ఆద్యేహృదయ సంసర్గ
ద్వితీయే భగఉచ్యతే । తృతీయేపిభగఃప్రాక్త శ్చతుర్థేభగవాన్భవేత్ ।
పంచమేతిభగఃప్రాక్త వృషేవాజిగణాద్వితః । సప్తమనిగణాప్రాక్త
ఆయుదాఅగ్నిఃష్యతేఇతి । ఇతి సప్తచర్యాహుతీహుత్యా । జయాది
బ్రహ్మవిసజానాంతే । ఆజ్యపూతేనహుతశేష చరుణాయథాశక్తి బ్రా
హ్మణా నోజయిత్వా । భుక్తవద్భిరబాహ్మణై మయాకృత కర్మఫల
సిద్ధ్యథాం పుణ్యాహంవాచయిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । పుణ్యాహంవాచ
యేత్ । అస్మిన్నధాకారికాః । దంపత్యోశ్చిత్త సంసర్గమిచ్ఛన్న
పాసనతయోః । పునర్వస్తోశ్చదుంపత్వా తతశ్చాగ్ని ముఖాహుతిః ।
ప్రాతరగ్నించరిత్యభిధిస్తప్త స్విష్టకృతంతేతః । జయాదిప్రతిపద్యేతసర్వ
మాహరిషేచనాత్ । బ్రహ్మచర్యంచరిత్వాధహోమకార్యం తతఃపర
మితి । ఇతి హృదయసంసర్గహోమము । ఇతి శ్రీ మేఽలంకారింగ
యార్యవిరచితాయాం ప్రణామగద్యతో వివాహ తంత్రం సమాప్తమ్.

అథ వైశ్వదేవమ్.

అథ వైశ్వదేవ ముచ్యతే । వైశ్వదేవమితి కర్మ నామధేయం ।
విశ్వేసర్వేదేవా దేవతా అత్రేజ్యంత ఇతి కృత్వా తత్రారభేత్ । వైశ్వ
దేవం కరిష్యమాణోదివా ప్రారభేత్ । తథాచస్మర్యతే । గృహస్థావైశ్వ
దేవాభ్యం కర్మప్రారభతేదివా । అన్నంస్వస్యాత్మనశ్చైవ సంసర్గ
రాక్షామిషేష్యతేఇతి । కాలాతికృమణే సర్వప్రాయశ్చిత్తం హుత్యా
ప్రారభేత్ । యథాకాలమారబ్ధానాంచాకరణే భూభుజవస్తువరితి
కర్మాధా జహుయాదితి వచనాత్ । స్మారణవినాశే యద్యవిజ్ఞాతా

స్వర్వప్రాయశ్చిత్తం జహుయాత్ | అత్ర వైశ్వదేవ విశేషకాలానాహా
 శ్లో | వృధావాదాక్షయ చాంతే దర్శేమధ్యేమహలయోజితాంతేవృధ
 కుర్విత వైశ్వదేవం చతుర్విధమితి | శుక్లద్వితీయాయాం తస్యవ్రతో
 షక్రమంశృత్వా దంపతీద్వాదశాహ మధ్యాయా బ్రహ్మచర్యం త్సార
 లవణ వజ్రానంచ కృత్వా | భరాచతుదశా ముహూర్త్య పాణా
 మాస్యాం ప్రాతరాపాసనంకృత్వా ప్రాణానాయమ్య వైశ్వదేవంకరిష్య
 మాణస్తదాదా వైశ్వదేవ ఫాలీపాకంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య | బోపాస
 నాగ్న చరుగ్ శ్రవయత్వా | పార్వణవదగ్నిముఖాంతే | సృచ్యువస్త్రీ
 రేత్వాదికృత్వా విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్సాహు | విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః ఇదం |
 అగ్నయే స్విష్టకృతేస్సాహు | అగ్నయేస్విష్టకృతేషం | ఇతి ద్వేచర్వా
 హుతిహుత్వా | సమిర్చన్నహనె పహృత్య బహిస్సమంజనం పరిధి
 పహరణంచకృత్వా | ఉత్తరపరిషేచనాది బ్రహ్మవిసజ్జానాంతం కు
 ర్వాత్ | అత్రోజయాదయోనసంతి | ఇతి వైశ్వదేవఫాలీపాకః | అథ
 ప్రాణానాయమ్య మమపాపక్షయద్వారా అన్నసంసారాథాం వైశ్వ
 దేవంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య | గృహపాకాద్ధవిష్యమాదాయ అగ్నావధి
 శిర్య, ఉద్వాస్య, అద్భిప్రక్ష్య, అభిఘాత్య | తదన్నంపంచధావిభజ్య,
 అదితేనుమన్యస్వేత్వాది భిరగ్నింపరిషిచ్య | ప్రథమభాగమాదాయ -
 అగ్నయేస్సాహు | విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్సాహు | స్రువాయ భూమాయ
 స్సాహు | ద్రువక్షీతయేస్సాహు | ఆచ్యుతక్షీతయేస్సాహు | అగ్నయే
 స్విష్టకృతేస్సాహు | ఏతేహంమంత్రోక్తదేవతాః ఇతి వదన్నాహుతి
 హుతాత్వా | హస్తైవద్వితీయభాగం న్యంజనయుక్తమాదాయ | అగ్న
 దుత్తరతః | ఉష్ణేభ్యస్సవిస్సాహు | అగ్నయే ఇదం | ఇతిహుత్వా | ఉత్తర
 పరిషేచనంకృత్వా హుతభాగశేషానగ్నజ్యోతిశ్చైరదూరేవత్ప్రమితో
 భూమింబోక్ష్య | ఉపవిశ్యేతత్ర | ధర్మాయస్సాహు | అధర్మాయస్సాహు |
 ఇత్యుదగజవగ్గాంనిధాయ | తూష్ణీంసమంతం పరిషిచ్య | ధర్మాయస్సా
 హేతిబలఃపురస్తాత్ | అధ్యుస్సాహు | ఇతి నిధాయపరిషిచ్య తత్పు
 రస్తాత్ ఓషధవనస్పతిభ్యస్సాహు | రక్షోదేవజనేభ్యస్సాహు | ఇతిదత్వా
 పరిషిచ్య | అధర్మాయస్సాహేతి బలేదుత్తరతః ప్రాక్షింక్త్యాగ్రహ్యభ్య
 స్సాహు | అవసానేభ్య స్సాహు | అవసానపతిభ్య స్సాహు | సర్వ

భూతేభ్యస్సాహు | ఇతి దత్వాపరిషిచ్య | అధర్మాయస్సాహేతిబలేపుర
 స్తాత్ | కామాయస్సాహు | ఇతి దత్వాపరిషిచ్య తత్పురస్తాత్ అంశ
 త్రాయస్సాహు | ఇతి దత్వాపరిషిచ్య - ఏతేహంమంత్రోక్తదేవతాః |
 తత్పురస్తాత్ | యదేజతి... యన్నామ్యేస్సాహు | వాయవఇదం | ఇతి
 దత్వా పరిషిచ్య | అధర్మాయస్సాహేతి బలేదక్షిణతః | పాక్షింక్త్యా
 వ్యజానాకారేణ పృథివ్యేస్సాహు | అంశరిత్రాయస్సాహు | దినేస్సాహు
 సూర్యాయస్సాహు | చంద్రేమసిస్సాహు | సక్షతేభ్యస్సాహు | ఇంద్రా
 యస్సాహు | బృహస్పతయేస్సాహు | ప్రహవతయేస్సాహు | బ్రహ్మజ
 స్సాహు | ఏతేహంమంత్రోక్తదేవతాః | ఏతేహం సంకృత్యరిషేచనం |
 తేహండక్షిణతఃప్రాచీనావీతీ | స్వధాపితృభ్యస్సాహు | స్వధాపితృభ్య
 ఇదం | ఇతి దత్వాపరిషిచ్య | ప్రదక్షిణం | అప ఉపస్పృశ్య | పునరుప
 వీతీ | దశానాండక్షిణతః పితృబలేదుత్తరతః | నమోరుద్రాయపశుపతయే
 స్సాహు | రుద్రాయపశుపతయే ఇదం | ఇతిదత్వా పదక్షిణంపరిషిచ్య |
 అపఉపస్పృశ్య | యేభూతాః పృచరంతి... పుష్టిపతిదధాతుస్సాహు |
 భూతేభ్యః ఇదం | ఇత్యధర్మాయస్సాహేతి ప్రాక్షింక్త్యంతే | తతిపరి
 షిచ్య | అత్రాయంఏతేషః | యథాంగుళ్యగాగ్రిభూమిం స్పృశంతి
 తథా బలీదద్యాత్ | బలిపరిషేచనాంతే బదరిఫలమూర్తిం | ఏవం
 బలీన్దత్వా గంధపుష్పాదికంసమర్పయేత్ | హోమకాలే బలిప్రదాన
 కాలేచ స్వహస్తం హృదినిదధ్యాత్ | తథాచోక్తం | గంధపుష్పంచ
 దత్వాధబలేరగ్నేశ్వ ధర్మవిత్ | పాశీనై కేవలారతవ్య సవ్యం హృది
 నిధాయచేతి | తతి | ప్రాణానాయమ్య | సమస్తపాపక్షయార్థ మగ్ర
 దానంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య | తృతీయభాగాదాదాయ | దదామూర్త్యగ్ని
 వదతి... యజోయజ్ఞస్యదక్షిణాం | మమోపాత్తమరితక్షయోమోకామ
 సృమృద్భృతాం | ఇత్యుత్వా | అస్మై బాహ్మణాయ యజ్ఞపుషమస్వరూ
 పాయ ఇదమగ్నిం సంప్రదదేఇతి బ్రాహ్మణాయాన్నందద్యాత్ | అజేవ
 యజ్ఞంకుర్వన్ప్రాణానాయమ్య దేవయజ్ఞేనయత్స్యితి సంకల్ప్య | విష్య
 దసీత్యుపఉపస్పృశ్య | అదితేనుమన్యస్వేత్వాదిభిరగ్నిం పరిషిచ్య |
 తృతీయభాగాదాదాయ | దేవేభ్యస్సాహు | ఇత్యగ్నాహుత్వా | అదితే
 స్వహగ్నిస్థాః ఇత్యాదిభిరుత్తరపరిషేచనంకృత్వా | వృష్టిరసీత్యుప ఉపస్పృ

శేత్ । ఇతిదేవయజ్ఞః । అథ సాచీనాపీతి ప్రాణానాయమ్య । పితృ
యజ్ఞేన యత్యుత్తరసంకల్ప్య । విద్యదసీత్యపడవస్పృశ్య । చతుర్థా
భాగాదాదాయ । అగ్నేదక్షిణాభాగమాన్య । పితృభ్యస్సృధాన్తు । ఇతి
దత్వా అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । వృష్టిరసీత్యపడవస్పృశ్య । ఉపవీతి
ప్రాణానాయమ్య । భూతయజ్ఞేయత్యై ఇతి సంకల్ప్య । విద్యదసీత్యప
డవస్పృశ్య । తృతీయభాగాదాదాయ । అగ్నే రుత్తరసీత్యభూమా ।
భూతేభ్యోనమయితిదత్వా పరిషిచ్య । వృష్టిరసీత్యప డవస్పృశ్య । నివీతి
ప్రాణానాయమ్య । మనుష్యయజ్ఞేయత్యై ఇతి సంకల్ప్య । విద్యదసీత్యప
డవస్పృశ్య । మనుష్యేభ్యోహంతా ఇత్యధితింభాజయేత్ । తదశక్తా
నేకస్మై బ్రాహ్మణాయ పంచమభాగందద్యాత్ । అగ్నీవాగ్రాస
మాత్రంహుత్యా । పరిషిచ్య । వృష్టిరసీత్యపడవస్పృశేత్ । తతస్సర్వ
భాగ శేషాన్నమూదాయ, ద్వారదేవేంగత్వా శ్వవతితనాయసక్రిమిభ్యః ।
శ్వానామిశ్వామశబరౌవై స స్రుతకులోద్భవా । తాభ్యాంబలిక్రదా
స్యామి రక్షేతాంపథిసర్వదా । వింద్రీవానునాయవ్యా యామ్యావై
నిర్మతిస్తథా । వాయసావగీగృహ్లాంతు భూమాపిండంమయాప్యతిం ।
ఇతిబలిందత్వా సాచాపితృభ్యో ఆచామేత్ । ఇదం వైశ్వదేవంసాగ్నిక
బౌసానన కుర్యాత్ । అసగ్నికస్తుకాకాగ్నీకుర్యాత్ । ఇతి వైశ్వదేవం ।
బ్రహ్మచారిణస్సమావృత్తా అపిరాకేకగ్నీస్త్రీచానుపసితశ్చ కుర్యాదితి
శేచిత్ । తథాచోక్తం శ్లో । స్మారకోబ్రహ్మచారివా పృథక్పాకేచయూ
ద్విజః । వైశ్వదేవంతుకుర్వీత స్త్రీచబాలశ్చకారయేత్ ॥ ఆశోచాది
కాలేషు సాగ్నికోపి తాకికాగ్నీకుర్యాదితివదంతి । ఇదం వైశ్వదేవం
సాయంకాలేపి బ్రహ్మయజ్ఞ సజ్జం సర్వంపూర్వవత్కుర్యాత్ । తథా
చాశ్వలాయనః । అథ సాయంసిద్ధస్సహవిష్యంజముయాదితి । హవ్య
నార్యోపి । సాయంచైవమపివా వైశ్వదేవ వైహాయనావతి । అపివేద్య
నేన సాయంకాలపక్షాంతరముక్తం । అగ్రదానందేవయజ్ఞః పితృయజ్ఞః
భూతయజ్ఞః మనుష్యయజ్ఞః । వైశ్వదేవకర్తాదివిశేషః । వైశ్వదేవప్రధా
నాహుతీహుత్యాధర్మాస్యాహేత్యాది సర్వవిస్మయః । యేభూతాః
ప్రచరంతీత్యనేనవైహాయసబలిందద్యాత్ । ఆత్రోదివాన క్తంబలిమిచ్ఛంత
ఇత్యత్రీప్రతః కాలవైశ్వదేవేదివా బలిమిచ్ఛంతఇతివదేత్ । సాయం

కాలవైశ్వదేవేతునక్తం బలిమిచ్ఛంతఇతి । తథాచాశ్వలాయనః । దివా
చరేభ్యఇతిదివా । నక్తంచరేభ్యఇతి నక్తమితి । అత్రోవైశ్వదేవవిశేష
మాహ, పక్వాభావేప్రవాసేచతంసులామోషధీస్తువాపయో దధిఘృతం
చాపికందమూల ఫలాదివా । యోజయేద్దేవయజ్ఞాదా జలంవావస్తువా
జలమితి । అనేనభోజనలోపేపి వైశ్వదేవస్యావశ్యకత్వముక్తం । పురుష
సంస్కారత్వాత్ । అన్యేత్యశనియ సంస్కారఇతివదంతి । బలీనాముద్ధ
రణమన్వైః కారయేత్ । స్వయంబోద్ధశేత్ । అనుద్ధరణస్వయముద్ధరణే
చ సాచీయశ్చిత్తస్మరణాత్ । అనుద్ధృతిశ్చ బలీసత్సకా ప్రాణాయామా
పదాచరేత్ స్వయముద్ధరణేచైవ ప్రాజాపత్యంసమాచరేదితి । వైశ్వ
దేవకాలసంప్రాప్తమన్నాధికానం నపరిహరేత్ । తథా చాపస్తంభః ।
అన్నాధికానంసప్రత్యాచక్షిత అథాపి భూమిరుదకంతృణాని కల్మాషేవా
గితి । ఆత్రోపరాశరః । సాచీవామదిచందాలో మాతృహుతృహుతేథా ।
వైశ్వదేవేతుస్సప్రాప్తస్సతిధిస్సగ్గంసంగ్రహః । నవృచ్ఛేద్గోత్రచరణం
సస్యాధ్యాయకదాచన । బృదయచార్పయేదేనంసర్వదేవమయాహిసః ।
అతిధియశ్శుభగ్నాశోగృహం తృప్తినివరకాతే । పితిరస్తస్యనాశ్చంతిదశ
వషాకంజంచచ । కాష్ఠభారసహస్రేణ ఘృతకుంభశతేనచ । అతిధి
యశ్శుభగ్నాశస్తస్య హిమో నిరభాకఇతి । నృసింహపురాణే ।
అకృతే వైశ్వదేవేతు భిక్షాభిక్షాభిక్ష మాగతే । ఉద్ధృత్యవైశ్వదేవార్థం
భిక్షాందత్వావిసజాయేత్ । వైశ్వదేవాకృతందోషం శక్తోభిక్షువ్యాపా
హితుం । సహిభిక్షుకృతందోషం వైశ్వదేవం వ్యపాహితుం । ఇతి వైశ్వ
దేవస్యావశ్యకత్వమాహ । కాతాతపః । వైశ్వదేవవిహీనాయే ఆతిధ్యే
నతునజేతాః । సర్వేతేవృషలాక్షేయాః । సాచీవేదా అపిద్విజాః । ఇతి
యమోపి । అకృత్యావైశ్వదేవంతు భుంజంతేయేద్విజాధిమాః । వృథా
తేనాన్నపాకేనకాకయోనింప్రజంతితిఇతి । అకృతవైశ్వదేవపిశ్యేషే కని
ష్ఠా వైశ్వదేవమనుతిషేత । నోదేహ్యుర్వదోషః । ప్రసజ్యేతి । తథాచాప
స్తంభః । యస్యాగ్నానక్రియతేయస్యచాగ్రం నదీయతే నతభౌక్తవ్య
మితి । జహుయాత్సప్రసాక్తంతు శైలతూరవివజాతం । దధ్నాక్తం సయ
సాక్తంవా తదభావేంబునాపివేతి । అవిభక్తవిషయ విశేషస్సర్వతే ।
అవిభక్తేషుసంస్మృతైవైశేవాపి కృతంతుయేత్ । తతస్సర్వంవైశ్వదేవాది

సర్వేపాంఘలకృద్భవేదితి కోదగ్రీవంపరగంమామమిత్యాది నాకోదగ్రీవాదే
 రహవిష్యస్యహామోనిషిద్ధః । హూమాగ్గిదానరహితం నభోక్తవ్యం
 కదాచనేతిస్మరణాత్ । నతదోక్తవ్యమితి తస్యభోజన మపినిషిద్ధం ।
 వ్యంజనంభస్మనిహిత్యాభుంచిత । తదుక్తమాపస్తంజేన । యస్యాగ్నో
 నక్రియ తేనతదోక్తవ్యంజనయోరలవణ హూమోవిద్యతే తథాకరాన్న
 సగ్గ్సృష్టస్యచాహవిష్యస్యచ హూమముదీచీన ముష్ణంభస్మాపోహ్య
 తస్మిన్మహుయాధ్యత మహుతంచాగ్నో భవతి స్త్రీజహుయాన్నానుపేత
 ఇతి । అస్యాభాః । యస్యాన్నస్యైకదేశోన్నానక్రియతే సహూయతే
 యస్మాదోద్వృత్త్యాగ్రంనదీయతే । నతదోక్తవ్యంగుడవికుచాది సగ్ం
 సృష్టంహూతవ్యం అచరాన్నంకుషేత్థాదిసగ్ం సృష్టం తస్యాన్నస్య
 హామోవిద్యతే । ననుయస్యైవభోజ్యం సముపస్థితంతస్యోధంభోజ్యం
 తత్తాహ । జౌసాననాత్పచనాద్వాగ్నోరుదీచీనముష్ణం భస్మాపోహ్య
 తస్మిన్భస్మైవైశ్వదేవ మంత్రేజాహుయాత్ । ఏవహవిష్యస్యచ
 హూమస్తదేవంక్రియమాణంహూతంభవతి । భనాభానివృత్తం హుతం
 చాగ్నోభవతి । భస్మత్వాత్ । స్త్రీచానుపసితశ్చ భస్మన్యపి హూమం
 నకుర్యాదితి । అత్రాపస్తంబీయం కించిద్విశేషాంతరంలిఖ్యతే । గృహ
 మేధినోయదశసీయ హూమాబలయశ్చ స్వగళపుష్టిసంయుక్తా ఇతి ।
 అస్యాయమర్థః । గృహమేధినోయదశసీయం పక్ష్యమక్వంపాలేనైక
 దేశేనహూమాబలయశ్చ కతకవ్యాః । స్వగళపుష్టిశ్చ తేహంఘలం
 పోహ్యోతిఇతి పెంజర్ల శింగయార్యవీరతాయాం క్రియోగపద్ధతౌవైశ్వ
 దేవ తంత్రం సమాప్తమ్.

ప్రసోయశ్లేషదేవయంతో అచకద్వావాసమోభిః పృథివిభవస్యై । యేషం
 బ్రహ్మజ్యోసమానివిప్రీవిష్యోయంతవినోసకాభాః । ఋతతి భీమావృషభస్తంభివ్యయా
 పృగ్ంతకానోహరితీ విచక్షణః । అయోనిసోమం సుస్పృతంసీదతి గవ్యయాత్వోష్ణవతి
 విజిగగవ్యయా । తమష్టపాయస్విన్వసు భన్యామో విశ్వవ్యతీయతి శ్వేవజన్య । యత్సై
 మహేషామన సాయత్యద్రం సమోభిదేహమసుగంమవన్య । వాస్తేవాదాయాత్రిహామూత
 శిష్టం స్థాతీష్టాన్యం వృష్టికథ్యానదేయమ్ । అసీనస్సవ్యూత్ర హోమాపశిష్టంసంపాతాన్యం
 తద్దేశాహేన్యథానె । శ్రీకృష్ణాగ్నిమస్తు.

గ్రంథ శ్చయం స్సమాప్తమ్.